

ДУЖАЯ

№ 2 2022

ДУКЛЯ

Рік видання 70 № 2 2022

літературно-мистецький
та публіцистичний жур-
нал. Видає Спілка україн-
ських письменників
Словаччини, Пряшів.

DUKLA –
literárno-umelecký
a publicistický časopis.
Vydáva Spolok ukrajini-
ských spisovateľov
na Slovensku, Prešov.
IČO: 37874047

Dátum vydania: máj 2022

Realizované s finančnou pod-
porou Fondu na podporu kul-
túry národnostných menšín.

ІВАН ЯЦКАНИН,
головний редактор.

РЕДКОЛЕГІЯ:

ГРИГОРІЙ ГУСЕЙНОВ,
АНАТОЛІЙ КАЧАН,
ВАСИЛЬ ДАЦЕЙ,
СТЕПАН ГОСТИНЯК,
ЯРОСЛАВ ДЖОГАНІК,
ОЛЕКСАНДРА ІГНАТОВИЧ,
ГАННА КОЦУР,
МИРОСЛАВ ІЛЮК.

Виходить раз на два місяці.
Передплатна ціна на рік –
3,98 €.

Адреса редакції:
080 01 Prešov,
Ul. Janka Borodáča č. 5

Комп'ютерний набір
NITECH s.r.o., Prešov,

Objednávky na predplatné prijíma každá
pošta a doručovateľ Slovenskej pošty.
Objednávky do zahraničia vybavuje
Slovenská pošta, a.s., Stredisko pred-
platného tlače, Ul. Uzbecká 4, P.O. Box
164,82014 Bratislava 214,

e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk

ISSN 0419-8131

ЗМІСТ

Степан Гостиняк Із збірки поезії «Сцена – За лаштунками»	2
Іван Мацинський Добірка поезії	9
Василь Ґренджа-Донський Добірка поезії	16
Віталій Мацько Словацькі мотиви	26
Надія Вархол ІІ	28
Бурштин	30
Йосиф Шелепець Перша спільна оранка	33
Бессарабець	35
Олександр Гаврош Біле піаніно	37
Юліус Панько Ось, так і сталося	41
Василь Фольварочний Обірвані струни	46
Марина Бабенко-Жирнова Добірка поезії	58
Наталія Ребрик Всеукраїнська конференція «Всесвіт, гори і поет»	61
О. Сівер Українська вітчизняна війна або Кінець 1000-річного руського іґа	65
Павло Вольвач Трищини по бовванах	85
Михайло Роман Сторічний ювілей Івана Мацинського	86
Слово про Василя-Ґренджу-Донського	91
Цитата	95

ПОЕЗІЯ

Степан ГОСТИНЯК

Сцена – За лаштунками

Московське надування

Надувається.
Іще.
А потім знову.
Нехай усі побачать, зауважать,
хай дивуються,
хай ахкають
від першості, від міри надування,
та хай заздрять,

хай нарешті усвідомлять всі,
що я – це Я,
що я умію надуватись.
Тож надувається.
Ізнову надувається,
до лопання вже й недалеко (тільки крок!),
але надалі надувається.

Московська мавпа

Дивлячись у дзеркало
(і особливо в дзеркало
псевдоісторії),

задоволено собі наспівує-
муликає:

«Ах, какая же я да разтакая!»

Та й справді: ах, яка це я
реально-достеменна «ах!»!

Хай завидки усіх (але усіх!)
беруть,

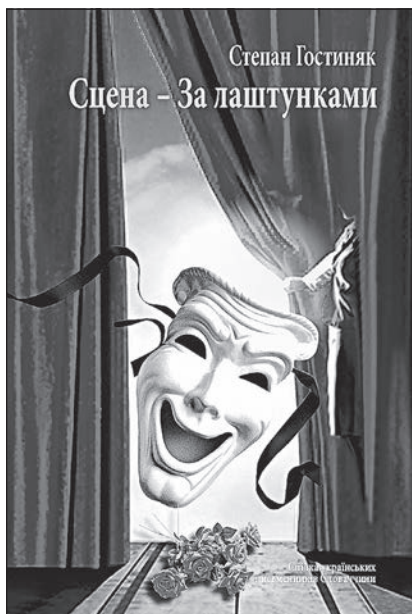
бо ж – яка небачена!

Яка – нечувана!

Яка – така,

якої ще ніде ніколи не було!

Яка – така,

якої вже ніколи і не буде!
А ви дивіться всі –
і завидки нехай вас ізжеруть!
Отак!

Ординський проєкт

Зизим оком зазирати
в напрямі чужих обійсть,
чужих задвірків,
безконечно белькотати
про якісь там власні інтереси
й разом з тим
своїм смердючим черевиком
варварськи топтати
інтереси інших.

Не ставити за всім останню крапку

Та ні,
я не із тих,
хто мудрість з'їв
з п'яти галактик
а ще і трохи з шостої,
однак, одне уже затямив,
усвідомив раз-назавжди:
спинившись на дні,
зустрівши чорний день
чи ставши на коліна, –
в жодному випадку
ні, не ставити за всім останню крапку,
ні, не випускати прапора із рук,
а воювати із самим собою,
не переставати ратоборствувати,
дертися угору,
переростати власний образ
і наперекір всьому
ліпити та ліпить себе безперестанку,
ну, а може, – ще й горіти смолоскипом.

Що ж, – будем воювати з цими динозаврами

Так день за днем:
до політичної тріскотні
приєднується глобалізаційний спрут,
до них прилучається ракета,
кібератака приплюсовується також,
соцмережа приглядалась до оцього групування
та й рішила: прилучаюся і я.
Виходить, – іде об'єднування сил.
Об'єднані сили
поширюють плацдарм своєї дії,
спрямовують об'єднаний потенціал
у нашу сторону,
кажуть, – ви мішень
і починають атаку.

А ми у відповідь:
давайте воювати з цими динозаврами.

Зрушити з місця, розпочате довести до кінця

Коли ти довго топчешся на місці,
коли не знаєш що, куди і як,
то дуже важливо
зрушити з нульової позначки
і щось розпочати.
Ти чуєш? – Треба щось розпочати.
Це – дуже важливо,
надзвичайно важливо,
та іще важливіше
чи – найважливіше:
розпочате довести до кінця.

Обережно

Обережно, обережно,
бо коли щодня
копичити до стресу – гнів,
до гніву – сум,
до суму – страх,
то може легко трапитися,
що одного дня
тебе легенько переможе
неміч зламаного серця.

Обережно, обережно,
бо підрізувати, пакостити може
і надмірна радість,
бо до зламаного серця
можна дотягтися
і такими сходами,
як день народження або весілля,
як зустріч з другом через 40 літ,
як перемога фаворитної команди
чи як – лотерейний виграш.

Обережно, обережно,
бо відчутне переборщування
в сторону посиленої радості
або посиленого гніву
призведе лише й лише
до зламаного серця.

Гроза

Небо сіяло погрозами:
спочатку чорними горизонтами,
згодом – Перуном.
А той як ударив –
від страху завмерло усе,
покакались буквально всі.
Він кашляв, хропів, гуркотів,
ясними стрілами в землю вдаряв,
а ще ж і лякав, ще і погрожував, ще і ревів:
«Ви, що – маленькі, ви, що – нікчемні,

вже позабули, хто це ваш Бог?!»
В час грізної мови всесвітнього пана
під кленом могутнім, щоб пан цей не бачив,
вітер з дощем перманентно змагались,
хто дужче, хто довше гойдати зуміє
кленовий листочок.

Нове, жорстке і вже останнє застереження дзеркалу від його пана

Так перестань уже, прокляте!
Воно собі бундючиться, вдає,
що це не я його, але воно – мій пан.
У сяйві сонця чи у тіні
появляє образ мій
не так, як треба,
а як собі захоче.
Воно нахабно насміхається,
ба прямо аж знущається
над позитивним моїм відображенням,
над достойним моїм портретом.
Застерігаю я тебе, нахабо,
схаменись та перестань вже гратись
у провокаційні гри,
покажуй не лише мені мене,
але і світові мене таким, як треба,
являй подобу пана
гідно, гожо і достойно,
а – ні, то десь у п'ятницю або суботу,
в сатану змінившись,
розіб'ю тебе на друзки,
розіб'ю тебе ущент.
У тебе залишилось кілька днів
для виправлення поведінки.
Почуй
і твердо закарбуй собі:
або відобразатимеш мене отак, як треба,
або – на друзки розіб'ю!
До п'ятниці-суботи в тебе термін-строк,
щоб зрозуміти пана.

Прохання

Державонько моя прехорошая,
подой мою кишенью та й подой,
хочеться її мати порожню-препорожню,
щоб вітер міг вільно ганятись по ній.
Державонько моя перекурвлена,
висмокчи із мене всі соки
(коли кажу всі – то усі!),
щоб вже не мав ніяких сил
і Лазарем лежав на обслиненім,
смердючому конституційнім гною.
Цього мені хочеться, і дуже хочеться,
тож кооперуй зі мною
хоч би в цім сегменті,
прехорошая, перекурвлена.

Єднаймося, єднаймося

Брати по сцені та по духу,
по діагнозу і по гешефту,
найдорожчі, найрідніші, гей,
ми, – що клоуни, циркачі, паяци,
балаганники, шоумени
та широка братія, що з ними, гей,
ми усі з усіх країн
єднаймося-єднаймося!

Давайте, найдорожчі, найрідніші, гей,
а давайте, щоби разом, гей,
щоби спільним, щоби єдиним фронтом, гей,
щоби нашим рідним Інтернаціоналом, гей,
щоб здобути всі наявні континенти, гей,
щоб завоювать планету з іменем Земля, – гей, гей.

Рефрен:

Бо вірим, що нам це від бога дано
стати й утвердитись королями сцени,
бо знаєм: попит на продукцію від нас сягає пік,
тож – разом, тож – спільно до діла,
до оволодіння планети з іменем Земля.

Гей, гей, ми – новозавітна сила,
улюблена масою, бажана нею апогейно,
ге-е-ей!

Ми ще раз закликаємо:
брати по сцені та по духу,
по діагнозу і по гешефту, гей,
найдорожчі, найрідніші, гей,
ми, – що клоуни, циркачі, паяци,
балаганники, شوумени
та широка братія, що з ними, гей,
ми усі з усіх країн,
єднаймося ієднаймося!

Геть!

Бери свій серпик й молоток
(якими нас косив і молотив!)
а ще і зірочку свою криваву
(ой, пила ж нашу кров!)
і забирайся геть.
Аби і сліду більше не лишилось.
Зрозуміло?
Зрозуміло?!
Геть!

Іван МАЦИНСЬКИЙ (1922-1987)

* * *

Людина – бунт! людина – вічний бунт!
неспокій, що знаходить в бурях спокій!
(Отак горбом спотворений горбун
співає гімн – ілюзії високій...)

Не стане бунту – всі згниєм на квас.
Не буде більш ні розуму, ні серця...
Навколо тупо обірветься час
і все навколо тупо обірветься.

На біле тло – лиш кілька чорних плям,
на чорний шмат – одну лиш пляму білу –
і вже іде нових світів ансамбль
на будь-яку безбарвність наболілу...

Людина – бунт! людина – цілий світ
гармоній строгих, строгих дисгармоній:
великий власник все нових палітр,
де з білими є й кольори червоні.

* * *

Стихія слів – стихія висоти,
стихія слів – це глибина безодні:
в поезії не горбляться мости,
гелікоптери не кружляють модні.

Поет – не Робінзоном, вигнанцем Адамом
на острові далекім власної душі
по-своєму і вперто, і програмно
обороняє рубежі.

Чужі він все життя тут рани розкриває
і разом з тим і власні розкриває:
і, наче камінь в пращу, він вкладає
біль у слова.

Я бачив у житті із черепа людського чашу,
майстерно зроблену
чудову чашу:
не пив я із неї вина –
пили з неї люто до дна
горе людське
такі ж самі люди,
діти XX віку.

Я з черепа людського бачив попільничку,
майстерно зроблену
чудову попільничку:
я не гасив цигарки в ній –
гасили тупо в штуці тій
життя людське
такі ж самі люди,
діти XX віку.

(Зухвало і грубо –
по-скіфськи).

З людського черепа я бачив і плювальницю,
майстерно зроблену
плювальницю:
вином запиваючи лють,
плювали і нині плюють
в череп людський –
на все людське
такі ж самі люди,
діти XX віку.

І часто за власний хапаюся череп
від болю;
болить нестерпно голова...

І втікаю додому
пожуритися вдвох
з самим собою.

* * *

Усе таке знайоме, все таке старе,
як лахи ті, що на горищі тліють
і про які я знаю: там їх час зітре,
не вивівши на світ надію.

Такий наш день – поношений піджак!
Ганьба на очі людям показатись.
Десь за селом торохкотить вітряк,
що ледве здатний обертатись.

А в інших – по-іншому давно
і думають, і сіють, і святкують:
інакше п'ють своє старе вино,
сміються навіть і пустують.

* * *

Ми у віршах своїх не живем,
ми у віршах лише причаїлись:
боїмось неприласканих тем,
на газетах розсілись горілиць.

Причаїлись і ждем, як у млі,
що відчиняться двері і вікна
і ввірветься в них гамір землі –
суета наша бурно-конфліктна.

Теми віршів – тварини живі:
є когтисті і лагідні значно...
Наш сучасник сюжети нові
підбирає занадто обачно.

Тема може стрибнути, як тигр,
інша навіть – смертельно вкусити:
на пейзажі, портрети святих
можна фарби без ризику ліпити...

Жаль поезії, якщо вона –
лиш землі замиської ділянка,

на ділянці тій – дача бучна,
а у дачі – дружина-смуглянка...

ДЕМОН

Я той, що не раз програвав у житті
і прогри звик звати переможними грами,
йшов далі завжди і в п'янкім забутті
відмірював шлях свій волами-ногами.

Я той, що напився з коріння сосни
аж ген на вершині самого Бескиду
води, що й в камінню запалює сни,
води, що на землю вертає сновиду.

Я той, що заклятий у скелі стояв,
все бачив, міцний і німий, скам'янілий;
у вічність сторіччя важкі проводжав,
кляв все, на чім світ стоїть божий і білий.

Я той, що кує невідомий ще сплав,
всю волю роздав у долині безволля,
безвольним на груди безсило упав
і знову встаю, бо така моя доля.

Гей, ноги-воли, вперед і вперед, і вперед,
де ангели ладаном обрії курять.
Я бурею йду на святий їх бенкет...
...Стрічайся із бурею буря!

* * *

Немов дитина, лиш на кілька стіп,
я виміряв людське житло своє.
На стіл поклали білий хліб:
– Прийміте,
ядіте,
сіє єсть тіло мое...

А зрадник де? Де той смиренний Юда,
що на весіллі перший сват?

Усе, усе, усе лише полуда –
шалений листопад.

Горить сонцями небозводу люстра.
Рокам колишнім лік веде сова.
Були ці юди,
є ці юди,
будуть юди.
І буде крок, і буде муштра,
глухе і виразне:
...а́сь...а́!

Вечеря буде (якщо не обід):
і буде риба, сіль і хліб,
вино – калюжами
і ямами – земля...

І скаже з-поміж дідів
найстарший дід:
– Прийміте,
ядіте,
сіє е́сть кров моя!

* * *

І чого я такий нині зморений,
наче виконав труд, ще й такий,
що не буде ніким вже повторений,
неповторний, занадто важкий;

що одною вже сотою долею
обезкрилює всі почуття,
що ні розумом, серцем, ні волею
не зм'якшає омани життя.

А між тим і труда, якщо зважити,
не було: я лиш думав і в думках страждав,
відриваючи з коміру нашивки
і рвучи домотканий рукав.

Рвавсь кудись, а куди і не знаю я;
мов в гарячці, все рвавсь і летів
від горожі, де тиснява кляузна,
в область слова і даліше – від слів...

І тому, може, нині і зморений,
що все зайве та скинув з душі.
Сині хмари пливуть в край нескорений
і полонча горить на межі!

* * *

Ми – як свічки в вечірній тихій млі:
прокволо світим, димно догоряєм...
Навкруг – примари на пістрявім тлі:
гучний цілунок пекла з раєм!

Я не прихильник перепоцілунків:
для мене пекло – то най буде пекло,
а якщо рай – то пекла розрахунки
у райський келих, чорте, не мішай!

В осінній ватрі тліє димно грань.
Навкруг – свічки, немов з книжок цитати...
Та є між ними й вогник всіх питань:
знайти його –
і все йому віддати!

* * *

Іде собі час-гультіпака і очі простяг до лісів.
Береза над Лабірцем фарби скидає,
а він щось на ґруні уздрів
і хлопцем чвалає.

Ніколи за ним не встигаю, і все в мене вмить
старіє, стирається, швидко блідніє.
а час-гультіпака біжить...
біжить і шаліє...

* * *

Ізнов усе спочатку... від початку...
Я сам себе піду шукати всюди,
де є хатки... де хтось розбив палатку...
колибу раптом збудував відлюдно...

Спитаю всіх, де сонце має ліжко...
де сняться сни на тижня кожен день –
такі прості, як сняться лиш хлопчиськам...
як сміх дівочий, відер дзелень-дзень.

Як будуть мрії та на сміх скидатись,
як мрій отих розсиплеться вінок, –
я буду знати: тут не діяв натиск –
вінок цей був із польових квіток.

І, марномрійник, тихо марним мріям
я висвістаю пісню будь-яку
та геть піду – стокроткам і шавліям
віддати честь у іншим десь кутку.

Та ще одне: не буду я останній,
хто із природи сни свої сплітав.
Хто цим квіткам не віддавав вже дані?
Хто з цих квіток надії не складав?!

Василь ГРЕНДЖА-ДОНСЬКИЙ
(1897-1974)

МОЯ КАРПАТСЬКА УКРАЇНО...

Моя Карпатська Україно,
найкраща квітко на землі,
лежиш тепер уся в руїнах,
після погрому малярні.

О краю смутку, горювання,
о земле рідна, дорога,
завмерла ти від мук, страждання,
від ланцюгів і батога.

Юнацьку кров з грудей точили
ворожі Гортія штики,
і кості в тобі положили
твої найкращі сини.

А ми розбіглись, розтеклися
із того пекла в дальший світ,
а в тебе рани розрослися,
зазнала ти сваволю, гніт.

Ще тіні шибениць не зникли,
в тюрмах ще плісніють брати,
тому твої пісні затихли,
страждальна Мученице ти!

Тебе, слабу, здавить, придушить
терор, сваволя малярні,
а ми свої кістки і душі
розгубимо на чужині...

Карпатська Україно, рідна,
найкраща квітко ти моя,
я вірю: будеш ти свобідна
і будем разом – ти і я.

Мені без тебе жити годі,
я лиш тобі одній співав,
живу думками у народі,
якому серце я віддав.

Братислава, 1940

* * *

Ой люблю зелені ґруні,
де пасуть отари,
вітер віє,
шевеліє,
аж гудуть шувари.

І тумани розганяє,
завжди свіжо дише,
а ялину,
мов дитину,
гладить і колише.

Ой люблю потік сріблястий,
що униз спадає,
що худобу
біля броду
ситу напуває.

Ой люблю лужок зелений
в лісі, під горою,
де колись я
набродився
босоніж росою.

Ой люблю я рідний праліс,
озера і води,
де смерічка,
наче свічка,
вироста́ з колоди.

Ой люблю, люблю... та годі!..
Чи того дожитись,
щоб долинам –
полонинам
раз хоч уклонитись!

Їм припасти до підніжжя,
землю цілувати,
де зродила,
де водила
бідолашка-мати.

1948

ПРОЩАЙ, РІДНИЙ КРАЮ...

І ось і я покинув Рідний Край,
недобиток великої руїни,
прощай же, Срібна Земле, о прощай,
найкраща ти перлинко України.

Несу в хустинці грудочку землі,
орошену і кров'ю, і сльозами,
нехай потішать душу в чужині,
пригноблену тривожними думками...

Несу один калини лист сухий,
з могили тих, що впали серед бою...
О, краю рідний, любий, дорогий,
скажи: чого ж так тужно за тобою?

Скажи: чому блищить слізьми в очах
і серце рве, коли тебе згадаю...
Тобі важкі кайдани на руках,
а я в чужих душею пропадаю.

Братислава, серпень 1939

РОЗДІЛИЛИ УКРАЇНУ ПОМІЖ ВОРОГІВ (Пісня буковинця)

Гей, зеленії Карпати,
Чом такі сумні?
Чи у горах, чи в тих зворах
Стратили пісні?
Ой мовчать Карпати. Тільки
Вітер відповів:
– Розділили Україну
Поміж ворогів!..

Розділили Україну
На дрібні шматки,
Погоріли тихі села,
Висхли ті садки...
Потекла по Україні
Морем кров борців...
Розділили Україну
Поміж ворогів.

У Карпатах тихо-тихо...
Тисне грудь печаль...
У Карпатах сумно-сумно,
У Карпатах жаль,
Їх багнетами приперли
Із обох боків...
Розділили Україну
Поміж ворогів.

Під журбою-тяготою
Мовчки стогне грунь,
Не кланяє, не вітає
Полонин-красунь.
Док не вчує пісню Волі –
Доти онімів...
Розділили Україну
Поміж ворогів.

У Карпатах тихо-тихо,
Мертва тишина,
Кожна зворина-долина,
Мов сама труна.
А так само і на горах
Сум од вік-віків, –
Розділили Україну
Поміж ворогів.

На Говерлі, на високій,
З болю хтось завмер,
А на галицьких долинах
Застогнав Дністер...
Гей, ви, ниви буковинські,
Вас румун присів...
Розділили Україну
Поміж ворогів!..

Находилили чорні хмари
Тих страшних думок:
– Земле рідна, де ж подієш
Ти своїх діток?
Бо грабіжники напали
Із усіх боків,
Розділили Україну
Поміж ворогів.

Вже зелену Буковину
Топчуть постолом,
А з обох боків Карпат
Хтось з новим ярмом...
І за що, за що лилася
Стільки кров братів?
Україну розділили
Поміж ворогів!..

Геть, думки, думки страшнії,
Не давіть мій ум!..
У Карпатах тихо-тихо...
У Карпатах сум.
Тільки вітрик мені в ухо
Листям шелестів:
«Розділили Україну
Поміж ворогів!»

І нараз він почав дути,
Сосни рвав, ревів:
– «Україну розділили
Поміж ворогів,
Але вона встане, встане,
Бо народ живе!
Вже не довгий час страждання,
Й Воля оживе!»

ЩЕ Б'ЮТЬСЯ ХЛОПЦІ...

Ще все гучать гармати на горі,
ще все співають наші кулемети,
ще все стоять завзято у борні,
лиш ми отут попались у тенети.

Ще б'ються хлопці, скільки стане сил,
хоч і стоять в безвиглядному бою,
не здав ще зброю лісовий наш тил,
стріляють до останнього набою.

Хай бачить окупант, хай бачить світ,
що добровільно ми не піддамося,
ми не «м'які рутени», а граніт,
і гордо українцями звемося!

Ще б'ються хлопці у гірській імлі,
по снігу сіють ще криваві квіти,
боронять клаптик рідної землі,
а нам без діла в камерах сидіти!

Так хочеться до них – у гори, в бій...
Розбити грати сили в нас немає!
Там гук гармат, а тут я, мов не свій,
душа моя і плаче, і ридає.

Тячів-тюрма, 25. III. 1939

* * *

Биття, тяжкі побої, муки
витримують мої брати.
Не люди це, але гадюки,
кати, прокляті кати.

Того й звірі не доказали,
що тут прийшлося зажити нам,
хіба ж гієни і шакали
дорівнюють оцим катам...

Стоять з бичами наші «гості»
і б'ють від голови до п'ят,
на голім і твердим помості
рядом потовчені лежать.

А прийдуть інші на зміну,
то відпочатку б'ють ізнов...
І на підлозі, і на стінах
розприскана, розлита кров...

Катують, б'ють, ще й розпинають
на «тріянонському хресті»,
побиті зойкають, ридають,
та всі їх голоси пусті...

Варюлапош, Мадярщина, концтабір, 24. V. 1939

ЮНАЦЬКІ МОГИЛИ

I

Свіжі ще могили,
порозкидані по полю,
ох, у них спочили
білі кості юнаків,
що лягли за волю,
що цю землю боронили,
кров'ю оросили...

Хлопці, милі хлопці,
чом я не між вами,
не між вами, козаками?
Чом я в порох не звалився?
Під малярськими штиками
чом я опинився?

Чом я не між вами
в Тисі серед плеса.
чом ворожі коні
і гармат колеса
не стоптали моє тіло
за велике діло.

Чом гранатом не скосили,
кулею не вбили?
Радше був би я загинув,
ніж потрапитися в їх руки,
ім на глум, на муки.

II

Іще тільки тиждень тому
були сили спільні,

були ми на світі цьому
щасливі і вільні.

Було свято – ох, ти доле, –
було величаве,
прийшло швидко «Красне поле»,
занадто криваве.

На замку, на мурах давніх,
наш стяг колихався,
полягли борці преславні
і прапор зламався.

Пливуть трупи вниз водою,
і риби в ній ситі,
стоять верби над рікою,
журбою повиті.

Немов жалібнії жони,
стоять і сумують,
собаки гидкі ворони
із трупів ласують...

Оті кістки ізберіте
у спільну могилу,
як святощі, хороніте,
як пам'ятку милу.

Збирайте з могил героїв
свободи світанку,
лежатимуть спільно вої
у Хусті під замком.

У битві були хоробрі,
пішли з цього світу,
поставте їм, люди добрі,
могилу з граніту.

Неначе маяк над ними
преславні руїни,
сліди слави Верховини,
сліди України.

III

В тюрмі як і я загину,
то ось, люди, знайте,
у той пам'ятник-могилу
мене поховайте.

Накрийте же, хлопці милі,
мене стягом рідним.
з ним принаймні у могилі
хай буду свободним.

Мене, хлопці, поховайте
із товаришами,
і всіх нас ви попрощайте
гучними піснями.

Любіть рідну Україну
так, як ми любили,
гоїте оцю руїну,
гуртуйте всі сили.

Ніколи ви не женіте
в чужі млини воду,
один одного любіте,
з одного ви роду!

Тячів-тюрма, 21. III. 1939

СОН

О Ужгороді мій прекрасний,
ти снівсь мені і твій район,
коли збудився, був нещасний,
що це ізнову тільки сон.

У сні я бачив панораму:
Старинний замок – древній град,
ті дві помпезні башти храму,
липово-каштановий сад.

А річка Уж, розкішна річка,
хрустально-чистою була,
неначе та срібляста стрічка,
дзеркалилась і здовж плила.

Акації, мов білі панни,
в святкові шати одяглись,
вітрець гудів слова осанни,
летіли голуби кудись.

Ряди тополь на побережжі
чесав весняний вітерець,
струнки і барокові вежі
сплелись палацам у вінець.

Невицький ліс синівся в далі
і здалека мене жалів,
що я, прикований до палі,
до Ужгорода йти не смів.

Стояв прикований до скелі,
мов бідолаха Прометей,
а я ж вогонь в міста, в оселі
всім роздавав з своїх грудей;

а я ж вогонь патріотизму
усім усюди розсівав,
за Батьківщину, за дідизну
на срібних струнах вигравав...

У зелень виноград повився,
і гомоніли вулиці,
я на горі стояв, дивився,
сльоза котилась на лиці.

Братислава, 1957

Віталій МАЦЬКО

Член Національної Спілки письменників України Віталій Мацько 24 квітня відзначає 70 років з дня народження. Автор чотирьох десятків різножанрових книг, доктор філологічних наук, професор 14 вересня 2017 року вперше відвідав Пряшів, віддавши шану Іванові Мацинському під час проведення Міжнародної наукової конференції. І ось 27-28 лютого 2022 р. вдруге перебував у Словаччині, відвідав Кошиці, Пряшів, Свидник і повернувся в Україну, тепер письменник переживає разом зі сво-

їм народом усі труднощі лихоліття. Редакція подає добірку віршів поета, що були написані 28 лютого цього року у Свиднику.

СЛОВАЦЬКІ МОТИВИ

I

Світ диктує людям переміни –
Божевільні пожирають світ.
Лиш Музей культури України
В Свиднику – на стражі її літ.
Від епох прадавніх до сьогодні
В артефактах справжній хронотоп,
В експонатах намір благородний:
Пригадуть бої за Конотоп.
Не складають меч богоугодні,
Мир – в руках захисників народних.

II

Збігся час, стиснулася пружина –
Вістка на кордоні про війну.
У Словаччині письменницька родина –
Юліус прийняв у Свиднику.
Ужгород – Кошиці, Пряшів проїхав...
Серпантин Свидника чи бачив я?
Серце стискають пружинно віхи –
Бере гору ідентифікація.
Українська ментальність для мене втіха,
Кличе: пора в Україну їхать.

III

Рідні Карпати і Татри –
Безмір простору гір.
Час людям у світі брататись,
Не воювати – повір.
Не брала Україну вчасно
Європа стара у Союз,
У мирні ж бо вірила гасла,
Мовляв, ще настане час уз.
А спрут не дрімив і масло
У ватру кидав, і гасла.

IV

ЗОРЕННЯ

Ловлю новини у Словаччині,
Вони днем поточним позначені
Про війну в сусідній країні,
А я думаю: чи я в Словаччині,
чи в Україні.
Дякую, рідні братове –
На слово підтримки готові.

V

ЛІРИЧНЕ

За вікном розгулялась ідилія,
Розвеснилась на всі голоси.
І Карпати, і Татри у стилі є
Гомінкої красуні-весни.
Ще сніжком пританцьовує березень,
Сили кволі – прощання зими.
А лелеки при річці, на березі
Веснограй сповіщають крильми.
Розпрозорює далеч над Тисою,
Сонцесяйно оспівує день, –
То підкреслено сольною рисою
Соловейко тче низку пісень.

ПРОЗА

Надія ВАРХОЛ

Її ще не було на світі, коли виготовили отой дерев'яний лижний трамполін не на занадто високому пагорбі, щоб він, майстер спорту, мав де займатися фізичною підготовкою. Вирубавши на лісовій схилі дерева в напрямку зверху вниз, земляну смугу очистили від усякої там деревини, зробивши дорогу для нього, щоб зміг тренажем тренувати, бо займався лижним спортом і здобув звання майстра-лижника. Чи, може, вони вбили йому в голову, що стане майстром світу? І він, не дайбоже, хизувавши своїм досягненням, вже підносився над іншими, не знаючи, що рано чи пізно буде покараний за те, що розгнівав богиню Немезиду? Та всі подальші плани, результати й успіхи його, майстра спорту Першої республіки, перетнули буремні ритми сімейного та воєнного життя.

Чи пам'ятали вікові дерева – високі ялиці, гладенькі буки й граби, які оточують проруб, одинокого стрибуну з трамполіни з його наполегливо проведеними систематичними тренажерами? Чи, можливо, пригадують й імпазантну панночку Гільду у картатому чорно-білому костюмі із соболевим коміром, із рук якої визирала мордочка з пустотливими оченятками прусського, з гострими вушенятками та пишною шерстю, шпіца? Не можна було призабути отой комір, пошитий з хутра соболя, що маєстатно прикривав молоденькі Гільдині плечі, яка часто вигулювала песика на лісовій стежинці, чекаючи на свого лижника-супутника. З початку сама, із своїм чотириногим пухнастим другом, а потім вже й у супроводі двоногого, старшого за віком, фахівця по тренуванню. Спершу тренер ніжно запустив свої пальці в м'яку пушисту плюшеву шерсть песика, а часом його пальці висувалися вище й вище аж в самісіньке соболеве хутро на Гільдиних вузьких плечах, дивлячись на неї з собачою відданістю.

Чи не приділяла Гільда більше уваги тренеру з рудою доглянутою борідкою та померанському шпіцу з м'якою, яскраво-рудою шерстю, аніж йому, талановитому спортсмену? А шпіц, предками якого пишалася європейська аристократія, неймовірно прив'язався до своєї, з аристократичною натурою, панночки та до миловадного на зовнішність тренера. Зі своєю лисячою загостреною мордочкою та шерстю кольору помаранчі песик скоріш нагадував лисеня. Так само, як й гостре, звужене лице надавали Гільді схожість з лисицею.

Гільда поставилася до появи цієї помаранчевої породи собак розважливо. Зі своїм вишуканим песиком здобувала неодноразові перемоги на всляких виставках, і це все викликало в Гільди бажання обзавестися малими вихованцями-шпіценятками, поява яких замінила б появу малої дитини, в чому допомагав їй сам миловидний тренер. За дуже добрі гроші Гільда віддала плату

в «шлюбний сезон» за першу злучку собак отої карликової прусської породи. Та замість отримання здорових пуценят, Гільдина карликова самка вивела на світ божий двоє слабких, нежиттездатних потомків (одного навіть через гудзичник). Повна розчарування, Гільда шукала втіху у своєму шлюбному періоді. За Гільдиним велінням та хотінням з доглянутою борідкою тренер після шаленої шлюбної ночі з Гільдою вселився в їхній квартирі. На лижникові протести Гільда не звертала ніякої уваги, тільки буркнула йому, що він не вміє підлаштовуватися під ритм сімейного комфортного життя. Лижник-стрибун не міг стерпіти тих моментів, коли він зі своїм любовним суперником натрапляли на себе чи то на кухні, чи то в їдальні і обоє в червоних трусах. І отими червоними трусами, ніби мулетами, кусниками червоної тканини, якими в часі кориди тореадор дразнить бика, дразнили один одного, то він радше влаштувався в підвалі. Яких помітних результатів він, здібний стрибун з трамполіни, досяг? Полетів з квартири мов зальопана білизна. Це був вбогий, неіскристий фінал тренування талановитого спортсмена...

Її аж ніяк не тривожила фігура стрибуна з трамполіни, бо про нього нічого-гісінько не знала, аж до того часу, коли не почала топтати лісову стежину до *галії*. Ниньки, після стільки років, Її не лишали байдужими сліди знівченої гниллю дерев'яної лижної трамполіни, які зістали і по сей день. Крізь туман Її уяви виринала слабкий силует фігури стрибуна в немодному, застарілому спортивному вбранні часів Першої республіки. Її тягло до зеленіючої густої, освіченої сонцем, *галії*, колишньої просіки, на якій виростали нові деревця та розростаючи кущі *малиняка*, приваблюючи Її до себе, як і інших запальних збирачів червоних, дозрілих ягідок. Поруч нижньої стежки між грабами красувалась дика черешня із стиглими червоними плодами... *Зніми мене із губ, мов кісточку черешні...*

Її фантазію стрибуна з трамполіни замінили реалістичні картини гібридних стрибунів – яскравого забарвлення лісових комах. Вони, літаючи на своїх твердих крилах, були в цей час чи не найкращими стрибунами *галії*. Та незважаючи на оцих жуків-хижаків, які полювали на павуків та інших комах, іноді й більших за себе, Її серце полонив пташиний переспів. Її звеселяли ніжні звуки синьо-лілових крихких, дивовижної краси дзвіночків, нагадуючи скрипковий концерт Паганіні *La Campanella*. На оцій звуковій доріженьці під дику черешнею він Її угледів. І, подібно, як Джоаккіно Россіні, зарідав, почувши перший раз *La Campanella*.

Пристрасть, яка спалахнула до Її появи, ретельно мусив приховувати. Йому здавалося, що метеликовий трепіт над квітками може здійснити належний ефект Її прихильності. Її симпатії. Із-за свого зовнішнього демонічного вигляду – посивілого горбаня-дідуганя, змученого тяжко прожитими сімейними та військовими роками, і з якоюсь, йому незрозумілою, злісною, уїдливою насмішкою про свій минулий зв'язок з дерев'яним лижним трамполіном та публічними скандалами, що виникли навколо його персони з властолюбною Гільдою з померанським шпідом та рудобородатим тренером. Бідна людська проза з великою зайдою смутку вселилась в згорблену постать, розпачливо стоявши край *галії*.

Він, з підірваним здоров'ям, вже вкотре, Її чекав на протоптаній прагненям стежині, що тягнулася вздовж *галії*. Не міг встояти перед Її чарівністю звичайнісінької молодой матері з двійко синочками-янголятками, Івасиком та Телесиком, з жовтими кучериками, ренуарськими личками та з рожевими

ротиками. Приходила з невимушеною зачіскою, обперезана білим фартухом з густо списаним контрастним узором півникових слідів. Така простесенька, така своя! Старший, п'ятилітній Івасик підстрибував, а молодший Телесик вільно дріботів біля матері. Перед збиранням малин вона його прив'язувала на мотузок, наче мале біле ягнятко, і він за нею помалу посувався все далі й далі, граючись з вузликом на вірвовці, аж допоки пальчиками не розв'язав вірвовку й не загубився. Зник з її поля зору, з поля зору матері. Її стривожений голос лунав по всій *галії*. «Телесіку!... Телесіку!... Телесіку!... Де ти, синочку мій?... Обізвися, Телесіку, де... де ти пропав?» не своїм голосом кричала *галією*. Тим часом переляканий Івасик біг вниз *галії*, ридаючи: «Взе не маю блатика Телесика!... Плопав мій блатик Телесик! ... Не маю блатика Телесика!»...! Раптом Івасик зійокнув і притих. Спіткнувся на якомусь клубку неподалік нього і впав. Він збагнув, що це клубок її сонного Телесика. Її скоро близька наявність затаїла дух у ньому. Дивлячись на її фартух з контрастним узором півникових слідів, що нагадував Гільдин картатий чорно-білий костюм, в його пам'яті відтворилися найдрібніші абищиці Гільдиної фігури з її появою. Яке протиріччя, який контраст! Протиставлення було справді разуче – костюм властолубної панночки з пухнастою грудочкою на руках та її півнячий фартух, в якому пригортала до себе сплячого синочка. Щезла всяка тривога з її очей.

Її погляд світився материнською любов'ю...

Її погляд випромінював сяйво радості...

Її погляд заяснів незмірною втіхою...

Її погляд - це був дар *галії*...

Її погляд зачаровував...

Її погляд...

Її...

БУРШТИН

*Ніхто, ніхто не зрозуміє полум'я,
Яке застигло в краплі бурштину...*

Михайло Каменюк

Все почалося якось незвично, дивно. Та й цілий, цілісінький день був дивним.

Спершу отой залитий сивухою горбань. Сидів поруч на лавочці, не спускаючи з її миловидого, приємного вигляду пронизливих очей. Чий же то пасинок долі на неї так дошкульно дивиться?

Опісля тротуаром тинявся придурок, очі божевільно горіли, вуста божевільно щось бубоніли брунькуватій гілочці, яку ніс у руках.

На протилежній стороні тяжко крокувала стрижена циганка, несучи на спині чорняве хлоп'я. *О-зон, Тюль-пан, Крис-тал* читала циганка вголос назви крамниці.

О-зон, Тюль-пан, Крис-тал плескали скрушним відлунням малюкові слова. Із штанців не виднілись ніякі черевички, ніякі опорні частини ніг, жодні ступні, лиш крихітні куски ніг. Невже це оте бідолашне циганя, якому, будши немовлям, на *ватриску* щури відгризли обі ступні через недогляд батьків-алкоголіків?

Що за химерний день! Яке страхотливе видовисько, який дисонансний світ! Вуличний паноптикум тілесних та інших недуг.

Мілка гнітючість підвела її з лавочки й повела на базар.

Благальні, мерехтливі очі.

«Купіть оте дешеве *цвоття*, такий глиняний горщик на молоко, чи, може, чайник або свердлик, *швідер* з «і» вам пригодиться. А то колись в Підкарпатській Русі ходив селом такий *шалапуткар язичія* і питав селян, як у них говорять: ці на і, и, або ы, ці з дашком, ці без дашка. А один селяк йому каже так: У нас все говорять на «м»: *мясо*, мука, молоко, масло... Але в мене нічого не має на «м», хоч торгую зі всякими виробами. За комуністів це був злочин, а тепер, за демократії, це бізнес... То, може, вам коштовні камені сподобаються? Ось бурштин, вам до лиця. Це просто – легенда!» – солодоморно всміхався торохтливий торговець, десницею простягаючи блискучий янтар.

Прибігла до Юдити. Пильно розглядивши прикрасу, Юдита почала гортати сторінки енциклопедії мінералів. Так, справжній янтар, бурштин.

«Твоє сузір'я зодіаку Риби? Ну, отому знаку ніби призначений аметист. Малахіт – Козерогу, яшма ніби Тельцю, янтар – не знаю. А то все глупство, шаленота. Різні пророцтва про вплив космічної сили коштовного каменю, призначеного відповідному сузір'ю – це все словоблуд, пусті казочки фальшо-орієнтирів. В дійсності усе складніше, бо мінерал має свою душу. Так, звісно ж має. Я вірю в існування мінерального духу. В коштовних каменях душа набагато чистіша, витонченіша, ніж у людей, не двоїста. Коли застряне на камені трепетливий промінь, душа прокидається, рветься вгору, випромінюючи великою силою блиск. Зрозуміє його лише богом намічена особа, не зашкарубнута, яка не переживає внутрішнього конфлікту, внутрішнього розладу, яка не потрапляє в психологічну залежність від кого-небудь чи чого-небудь. Отаку людину осягне щастя. Правду кажучи, камені гарніші за людей, не є підступні, нелукаві».

Сиділа в зручному кріслі, пила солодку каву з вершками, слухала Юдитині слова через верх й зосереджено дивилась на бурштин, наскрізь пересвічений золотистим променем. Ніби спливла з очей полуда. В душі прокинулось щось дотепер невідоме, диявольське. Відчувала чари й силу, які не існують ні в чому зродженому з любові, з милосердя. Золотавий блиск янтарю чимдуж притягував. Фантазія гойднулася, душа леліяла жадобою й мамоною і була зовсім ница перед ними.

І скоїла свій перший гріх.

І почалась гонитва за грошима.

«Соціальною працівницею» представлялась старим, самотнім людям. З натренованою усмішкою ласкаво попросила хоча б ковток кави, передбачаючи, що на столі з'являться дві філіжанки з запашною, чорною рідиною.

Стримано сиділа за столом, підсorbуючи каву закусувала імбирне печиво і завела невимушену розмову з господинею, яка не спускала очей із с'яливого бурштину, прищепленого до одягу, поки очі не склеїлись до сну. Снотворне, яке в небачений момент насипала у чашку своїй співбесідниці, почало діяти.

І свої жертви нещадно обікрала.

І ставала грошовитою людиною.

І відчула солодкий смак повнокровного життя.

«Це справжній янтар?» – недовірливо питала набрякла, обвішана блянцями, грубішої фігури старша пані, наливаючи воду в кавовар.

«Так, справжнісінький янтар, непроминальної вартості».

«Знаєте, пані Квітослава, модниця велика, в неї модний салон на Конвалійній вулиці, казала, що янтар має великі лікувальні властивості».

«Справді? А що саме лікує?»

«Буцімто ревматизм. Знаєте, ночами не сплю, в костях відчуваю гострий біль. То позичте мені отой ваш лікувальний янтар, нехай перевірю правдивість Квітославиних слів, чи достовірно допоможе. Хоча б на добу позичте, щоб біль в моїх костях затих, і потім чесно поверну».

На цей раз відходила з непорушним білим порошком, аби через добу повернутися й завершити свій підлий вчинок.

Дзень-дзень, дзелень... – довго дзеленчав дзвінок, поки появилася здивована, метка сусідка.

«В квартирі нема живої душі, власниця вже місяць в Канаді».

«Як, в Канаді? То куди поділась ота пристаркувата пані?.. Вчора я з нею говорила... Така розпухла, з блянцарями пані».

«Розпухла, з блянцарями пані, кажете?... Ох, це, певно, Філька, ота дементна злодійка там газдинила. Бог знає, яким вітром куди її знов занесло!»

З-за дверей пурхнула задириста *Злодійка-сорока* Джоаккіно Россіні.

Трюхикала сходами вниз. І що сходинка – то віртуозніший тон, мелодійніша прикраса. Та вона її не сприймала, розсіяно бігла вулицею, а за нею плескали луни реготу змагальниці.

Тим часом злодійка Філька вже устигла зробити *черянку* – при першій нагоді з ехидною поспішкою виміняла золотистий янтар, нібито кірік, камінь зради, за сріблястий браслет, що прикрашав зап'ястя Анжеліни, вічної незмінної аферистки.

«Це такий камінчик, якого можете покласти своєму сплячому чоловікові до голови і він вам скаже всі таємниці. Будете його розпитувати, а він вам дає відповіді на найсокровенніші запитання».

Янтар в Анжеліній руці сяяв, та вона нічого не помічала, з притаманними трепетними привидами прагнула відкрити яке-небудь перелюбство свого чоловіка Захарія та узнати номер його кредитної картки.

Уві сні Захарій Анжеліні *слова клав у зроблений з лози вербовий кошик*. Вранці, несподівано знайшовши на подушечці бурштин, поклав його у *скалку* перед синьостінним домом. Хай прохожі зможуть на власні очі побачити чисте, янтареве сяйво.

І видиво показувалося кожному прохожому.

«Тату, татусеньку, гелетьєте, що я знайшов в сорочинім гнізді!»

«Що таке, Васильку?»

«Он, який гарний, жовтуватий, яскравий камінчик!»

«Це янтар, синочку... Де ж його, шкиргота шкирготаюча, вкрала?» – усміхався татусь, крижанистий Женья. Заздалегідь із сорочиною благодаттю велично обдаровує референтку Софію. Може, потім дозволить цілувати щочечки, губочки і не тільки те, а всеньке розкішне, привабливо засмалене літнім сонцем, тіло.

Янтар в його руці разуче просвічував з глибини чисте, прозоре наскрізь полум'я. Душа леліяла спокусою.

І фантазія гойднулася.

І в сяйливому промені гойднулись загорілі, пружинисті, жіночі боки.

І заворушилася в ньому туга.

Йосиф ШЕЛЕПЕЦЬ

Перша спільна оранка

Влітку у нас заснували першу в околиці сільськогосподарську артіль. Під осінь за теплої сонячної погоди почали розорювати віками усталені межі між окремими смугами родючого поля. Спершу розорювали ниви, власники яких загинули у вирі воєнних років або відійшли із села в інші краї. Розорювали ще деякі прилягаючі до них лани, власники яких теж перебували поза

селом... День, коли почали розорювати одвічні межі, у селі був урочистий і весь святковий. Мартин, який кинув гімназію і став сільським секретарем, включив пару днів тому запроваджений сільський радіовузол і програв платівку з піснею *Через гори, рекі і долини / сквозь пургу, огонь і чорний дим, / ми вели машини, / обезжая міни / по дорожкам фронтовим / путь дорожка фронтовая*. Платівку він переграв від самого ранку. Він буде її перегравати і в майбутньому завжди, коли стане передавати повідомлення сільського уряду або скликувати людей на сходина чи які-небудь збори суспільних організацій... Ця пісня в'їлася в пам'ять людей, і завжди, коли він запускати свої повідомлення, дядько казатиме десятирічному синові:

– Слухай, хлопче, що буде нового і чого нам чекати від влади, бо вже йде фронтовая.

Так ось у такий день на поля вийшли трактори, на яких сиділи нашвидку підготовлені трактористи із старших і молодших селян. При цій урочистій нагоді наїхало в село досить багато представників із округу. Їх мотоцикли та новий автомобіль стояли припарковані на польовій дорозі і справляли для людського ока своєрідне технічне видовище

У той вересневий день забрав і повів нас у поле й наш учитель. Ми пішли у поле цілою школою подивитися, як буде проходити перша спільна оранка, яку будуть проводити чистенькі й новісінькі вироблені у наших заводах трактори. Ми крокували пів години поки добралися у призначені для оранки поля. Я ішов всередині гурту однокласників. Попереду ішла дочка голови артілі й час від часу підскакувала то на одній, то на другій нозі, забігаючи вперед і випереджаючи передніх хлопців і дівчат. Вона таємно подобалась мені, і я заздрих, як вона стрибає на одній нозі, й мені хотілося спробувати хоч раз стрибнути, як вона, але якесь невідоме почуття підказувало мені йти спокійно, поважно, без поспіху і веселості.

Коли ми дійшли у поле і зупинились недалеко від гурту людей з округу, трактори вже гуркотіли і провадили свою роботу. На тракторах сиділи трактористи, за їх плечами на ступеньках до сидінь стояли один за місцями і двоє людей односельців, вчепившись руками за сидіння тракториста.

Нам теж хотілося покататися на тракторах. Кілька з нас побігло до тракторів.

– Вуйку, візьміть мене на трактор! – почулося мені з одного боку.

– І мене, – повторював хтось за ним

– Мене теж, – приєднувалось своїм пискливим голосом котресь із присутніх молодших дівчат.

Інші однокласники ні в кого не просили дозволу і з ходу, коли трактор ішов повільніше, ступеньками пробірались до сидіння тракториста, чіплялися за його спинку і катались. Мені теж хотілося стояти на ступеньках до салону трактора й держатися за сидіння тракториста. Але я якось не на-смілювався просити дозволу в котрогось із трактористів або свавільно без їх згоди підходити до них і чіплятися на тракторі. Я ходив за трактором, оглядаючи скиби які вони великі і вдивлявся в них, як вдивлялися дорослі селяни і впливові господарі, які крокували за тракторами й оцінювали розорану ріллю.

День ішов своїм ходом і сонце піднімалося все вище і вище до обідньої пори. В недалекому гаю, що починався за полями, співали пташки, уже готуючись до далекого польоту у теплі краї. Здавалося, все іде своїм порядком і нічого, що кинуло б якусь тінь на цей святковий день, на полі не трапиться.

Аж тут в кінці поля над потоком, коли поблизу не було тракторів і людей, пролунав вибух. Це дядько Бениш, який ходив за тракторами і вдивлявся в борозни, кинув гранату у прірву, яку виорали трактористи. Він у такий спосіб знешкодив її і запобіг можливим у майбутньому наслідкам.

Дядько Бениш був непоганою людиною, але гарячої вдачі й у всьому не можна було на нього покладатись. Із-за цього його очільники руху опору під час війни не залучали до своїх активних дій. Вони побоювались, що він через свою вдачу не зможе вдержати язик за зубами, зможе перед кимось неочікувано проговоритись і нашкодити визвольній справі

Вибух дійшов і до гостей, які наїхали подивитись на першу нашу спільну оранку, щоб доповідати своєму начальству, своїм керівникам і всюди, де йтиме мова про нові шляхи сільського господарства.

– Незабаром у нас засідання, – сказав один із тих, які приїхали автомашиною й до яких докотився вибух. – Мені треба попрощатися з вами й поїхати... Чекають завдання, – закінчував він, звертаючись до свого гурту.

Зашарілись і інші.

– Я мушу їхати у Козівці. Мене чекають на зборах. Не вміють організувати роботу. Навіщо було їм скликувати збори у таку годину? – сказав заступник спілки сільських господарів і попрямував до свого мотоцикла.

– У мене дитина хвора. Якби не та проклята хвороба, яка переслідує людей, я б із задоволенням залишився на цьому полі аж до самого вечора. – Промовив заступник окружного комітету.

Прощання продовжувались

– Ну, й я піду! – Сказав представник газети. – Мушу підготувати повідомлення і написати статтю для газети, щоб чимскоріше була надрукована, щоб читачі довідались про успіхи першої заснованої в районі сільсько-господарської артілі – і побрався до свого мотоцикла.

Сонце схилялося до обідньої години. Хоча й було передосіннє. припікало сильніше і сильніше. Пора була пообідати. Й ми всією школою як прийшли, так всією школою побралися з поля додому.

В гаю співали пташки, в полі розносився гул тракторів і дим із їх вихлопів підіймався вгору і танув у повітрі

Бессарабець

Ми сиділи під молодою, недавно посадженою яблунею на траві біля дороги, що вела з містечка й до містечка й чекали, коли батько перерве свою роботу на дорозі, сяде біля нас і стане їсти принесений нами обід. По дорозі проходило мало людей. У таку пору ніхто не йшов до містечка й ніхто не прямував із нього. Люди стануть повертатися з містечка аж після обіду, коли все влаштують у місті і визнають потрібним іти додому. Тоді дорога буде людною і гамірливою. От тоді далеко замаячила фура. На дорозі далеко звідкілясь показався візок. Візок був накритий старим брезентом й тягнув його темний чорний коник. Хто сидів на возі, нам здалека не було видно.

Фура наближалась.

Батько обідав. Ми сиділи й чекали, коли з порожнім посудом повернемось додому.

Фура наближалась.

Спочатку ми гадали, що це їдуть роми-кочівники, які знову після воєнних років мандрують по країні і шукають десь хвилинного притулку та десь якийсь шматок хліба.

Фура наближалась

Батько пообідав і вже збирався далі прочищувати канави, як фура недалеко від нас завернула із шосе і польовою доріжкою вийшла на луку З фури, з воза зійшов на вигляд постарший чоловік. За ним показалася його дружина та невисокий худий, дещо старший за мене хлопець. Візник забрав коневі з пасці вудила, коня випряг з воза і пустив його попасти. Лука була громадська, вона не оброблювалася селянами. Користатися не міг усякий. Уранці на ній паслася сільська худоба. Жінка розгорнула великий рушник, вийняла хліб і дзбан молока й усі стали полуднувати, зиркаючи на коня.

Ми з інтересом придивлялися до них. Незабаром, коли вони поїли, ми пізнали їх ближче. Хлопець, що був сином приїжджого, доглядав коня, а мати порядкувала на возі, розв'язувала і знову зв'язувала клунки. Чоловік без будь-якого занепокоєння й остраху рівною ходою підійшов до нас і звернувся до батька із словами

– Тарасарю, (так називали тоді у нас шляховиків), – присядь на хвилиночку до вас. – і продовжував. – Хочеться трошки перепочити і покурити. – Він вийняв свою трубку, чиркнув сірником і став втягувати до себе й випускати тютюновий дим. – У вас своя робота, і в мене своя.

Батько допивав воду із глечика. Незнайомий продовжував говорити:

– Я ваші місця трохи знаю. В молодості мені прийшлося недалеко від вас побувати. Ми пересувалися по краях, шукали підхожі для виробів де-

рева, зрізували їх і виробляли дерев'яні корита, коритця, різні опалачки, ложки, варішки і продавали їх тим, кому вони були потрібні у домашньому побуті... Так ми жили і живемо. – Він дивився, як батько допивав воду і продовжував – Розповім вам про пригоду, яка трапилася нам не надто далеко звідси, та уже за кордоном, встановленим недавно. Ми зупинилися край лісу. Знайшли гарні дерева для видовбання своїх корит та опалачок і почали робити своє. Було це десь навесні. В тім краю на узліссі, де ми зупинилися, росли усякі молоді і здорові берези. Ми навертіли кілька свердловин до них засунули соломинки і стали збирати їх сік. Правду кажу. Хороший був сік. Ми зібрали кілька посудин і пару з них якось ненароком прикрили вітками та всяким іншим галуззям і поїхали далі. – Він надихнувся, взяв люльку в уста, вдихнув пахучий димок і продовжував розповідати.

– Через рік ми повернулися у ті самі місцевості. Зайшли на те саме місце, де перебували перед роком. Розчистили ділянку занесену минулорічним галуззям і знайшли укриті перед роком пляшки, наповнені минулого року березовим соком. Відкоркували, і знаєте, який чудуватий був у них напій? Зрону такого не довелось мені ніде у широкому світі пити.

Він розповідав батькові про свої мандри довше. Батько сам повеселішав і слухав його пригоди з увагою. Коритар пару разів поклав люльку в рот, потягнув ароматний димок, намагаючись перейти до чогось важливішого з пригод і продовжував:

– Тепер? Що тепер? Мав я свою хату. Жив у ній від батька. Майстрував у ній із дерева що завгодно, вирізував і видовбував свої вироби і продавав їх на ярмарках. Люди купували й були задоволені. І я був задоволений. Аж тут зненацька появляється, приходить звідкілясь комунізм. Заходить у хату і говорить.

«Ми тут будемо жити. Тут місця доволно для всіх, ми тут будемо жити», і поселився в хаті. Ще й ліг у передній кімнаті на прибране ліжко і говорить: «Здесь житуха». Що мені було робити? От я зібрався, полагодив віз, запряг коника і подався у дорогу. От і йду. Йду і йду.. Якщо комунізм подасться за мною навздогін, піду хоч аж до моря. Якщо він там наздожене мене і торкнеться мене, скочу до моря. Прощай, лихий світе.

Хилилося до післяобіднього часу. Сонце припікало сильніше. Бессарабець запряг коня, сів на своє сидіння, його син і дружина сховалися під брезентом. Бессарабець вйокнув на коня і віз як приїхав, так і відїхав далі у західному напрямку.

БІЛЕ ПІАНІНО

Тато називає маму «тривожною валізкою», бо вона завжди найдужче хвилюється. Хоча того разу вона була правою, але її ніхто не слухав.

Ще за кілька днів до початку біди вона розпочала лемент у хаті: «Ви що – справді не бачите, що буде? Треба негайно тікати!». Тато її пригорнув у теплі м'які обійми, легенько покуйовдив волосся і прошепотів:

– Заспокойся, люба! Нас уже рік лякають війною.

– Тепер уже не лякають! Поляки з нашої фірми всі виїжджають! Думаєш, вони дурні?

– Не думаю, – усміхнувся тато. – І куди ми втечемо?

– Бодай до моєї мами. Ти бачив сюжет, що у Білорусі на кордоні військові звели тимчасовий міст через Прип'ять.

– То зводять, то розводять...

– Подивись на карту! Це від нас година їзди!

Тато, зітхнувши, погодився, бо страшенно не любив сварок. Гаразд, що не зробиш, аби заспокоїти кохану «тривожну валізку». Виїхати вирішили наступного дня, оскільки ми ще не розжилися на власну автівку. Татусь у мене – чистий гуманітарій і до техніки його не тягне. Тому й працює у видавництві, редагує книжки, за що я його дуже люблю. Бо з ним завжди цікаво.

Ось так ми раптово приїхали в гості до бабуні на Житомирщину. Забрали найнеобхідніші, а головне – нашого котика Мурчика. Хоча тато казав, що наша стрімка втеча виглядає доволі панічною. А мама прощалася із сусідами так, наче сюди вже не повернеться. Від нервів її аж трусило.

Заспокоїлася вона лише в затишній хатині, в якій зростала. Бабуня наготувала нам смачних млинців із малиновим варенням і ми, п'ючи шипшиновий чай, намагалися відвернути маму від розпачливих думок. Але мама тільки сиділа на смартфоні, нервово гортаючи стрічку новин. Бабця накрапала їй на ніч свої заспокійливі ліки. Взагалі, бабуся в мене дуже добра, бо працює в дитячій бібліотеці. А я страх як люблю читати книжки! Особливо нові й гарно розмальовані!

Ніхто тоді не знав, що такої спокійної ночі у нас уже не буде. Рано-вранці бабуся збудила тата і стривожено йому прошепотіла, що почалася війна...

На маму страшно було дивитися. Її аж тіпало від злості. Що, і тепер мені не вірите? Ось вам і «тривожна валізка»! Чому не смієтесь?! Регочіть!

Всі мовчали, потупивши очі.

«Негайно збираємось і рвемо звідси!» – промовила мама, коли бабуся розповіла, що неподалік розбомбили військовий аеродром.

Швидко спакувавшись, ми вийшли на дорогу, по якій простувало чимало людей до повороту на головну трасу. Обличчя у всіх були заклопотаними. Ми стояли неподалік стривоженого гурту, що стовбичив біля зупинки, а я вже сумувала за Мурчиком, який залишився у бабці.

Коли біля нас загальмувала лискуче авто, солідний водій поцікавився у тата: «До Бердичева вам підійде? Іду туди на чергування».

– Підійде хоч куди, лише чимшвидше звідси! – озвалася мама, і ми вирушили у довгу подорож, яка тривала аж дві доби. Мама мала намір виїхати за кордон, адже її колеги-поляки пообіцяли їй прихисток та роботу у Варшаві.

Але новини були такі жахливі, що тато з мамою геть похнюпились. З Бердичева ми виїхали електричкою до Вінниці, а звідти автобусом до Львова. Дорога була настільки запруджена, що ми весь час стояли у заторах. Тож наша поїздка тривала удвічі довше, ніж за графіком.

Врешті-решт, під вечір ми приїхали до міста Лева і геть втомлені дісталися до оселі маминої подружки, з якою вони колись разом навчалися. Пані Настя нагодувала нас смачними варениками, а тато одразу вклав мене до ліжка, бо в мене й так злипалися очі за вечерею. Я засинала, а вони ще довго про щось сперечалися на кухні. Найдужче, як завжди, було чути маму, бо в неї, коли хвилюється, голос стає високим і різким.

А зранку ми знову вирушили в дорогу, бо ворог атакував уже Київ. Обличчя у всіх були геть розпачливі. На львівському залізничному вокзалі творилося щось неймовірне. Панував такий бентежний рух, наче в гігантському мурашнику розпочалася повінь.

За кілька годин нам вдалося сісти на електричку до Ужгорода. Коли з'ясувалося, що через військовий стан та мобілізацію тата за кордон не випустять, рятувальний мамин план розвалився, як картковий будиночок. А коли батьки довідалися, що точаться бої за Гостомельський аеропорт і ворог знаходиться лише за кілька кілометрів від нашої оселі, тато чемно визнав, що мама мала правду. Він пригорнув її і поцілував у чоло, але вона цьому не зраділа.

Коли ми доїхали до Ужгорода, вже добряче спочіло. На пероні нас зустрів знайомий татів журналіст, з яким вони познайомилися багато років тому. Пан Роман навіть якимось заходив до нас у гості в рідній Бучі, але я тоді була ще зовсім манюня і його не пам'ятаю.

На Закарпатті було значно тепліше. Після гомінкого Львова тут вражав довоколишній спокій. Нічним тихим містом майже сивий журналіст провів нас до своєї, як він висловився, «майстерні». Це звичайна двокімнатна квартира його померлих батьків, в якій він зберігає чималу домашню бібліотеку та під настрій пише статті і навіть книжки.

Тут пан Роман і вирішив нас поселити, поки ми надумаємо, що робити далі. Без тата матуся категорично відмовлялася їхати за кордон, бо інакше взагалі збожеволіє від тривоги. Делікатний господар вручив нам ключі від квартири і запропонував почуватися абсолютно вільно.

Мені найбільша сподобалася велика кімната, в якій було стільки книжок, як у справжній бібліотеці. Стелажі тягнулися аж до стелі, а гори літератури ще й лежали просто на підлозі великими купами. Була тут чимала збірка дитячих книжок, в які я одразу поринула, навіть забувши за вечерю.

Ось так ми почали жити в Ужгороді, про який ще позавчора ніхто не згадував ні сном, ні духом. А коли батьки за кілька днів нарешті прийшли до тями, ми почали вивчати місто. Вдень, коли пригрівало сонечко, виходили до центру. Особливо мені подобалися прогулянки довгими набережними, які тягнуться вздовж річки Уж.

З кожним днем у місті з'являлося дедалі більше приїжджих. Їх легко було розпізнати через зацікавлені погляди, якими вони вивчали все довкола. Не-

довзі вони заповнили усе середмістя, розмовляючи переважно російською, бо приїхали з великих міст на Сході та Півдні України.

Тата особливо непокоїли звістки про бомбардування рідного Харкова. Він щодня телефонував бабусі і дідусеві, які там проживають, і просив їх негайно вибиратися звідти. Але вони не хотіли нікуди виїжджати.

Та недовго Ужгород залишався мирним куточком. Вже за кілька днів і тут пролунало виття сирени, що сповіщала про повітряну тривогу. Вперше ми її почули у Львові, коли похапцем зранку спускалися в підвал багатопверхівки пані Насті. Там сидіти мені зовсім не сподобалося. Хоча тато каже, що я доволі добре тримаюся у таких скрутних обставинах. Проте я дуже лякаюся, коли чую це моторошне завивання. Тоді у мене всередині все холодне, а руки стають холодними, як лід.

Але в Ужгороді ми у бомбосховище не ховаємося, бо тут підвал геть непристосований, вологий, брудний і в ньому повно води. Тато нас заспокоює, що ми знаходимося на самому кордоні із НАТО та Євросоюзом, тому, можливо, росіяни бояться запускати так далеко крилаті ракети. На наше щастя, Закарпаття поки що не обстрілювали.

Пан Роман, який іноді нас провідує, запевняє, що нам не варто хвилюватися. Бо в нашому кварталі нема жодного військового об'єкту. А він живе просто над телевишкою, тому журиться, що ракета може зруйнувати його дев'ятиповерховий будинок. Бо так ворог уже зробив у Києві, Рівному, Житомирі. Росіянам дуже не подобається українське телебачення, яке закликає боротися з окупантами.

Тож, коли лунає сирена, ми ховаємося у тісний квартирний коридорчик. Тоді ми з татом розглядаємо якусь книжку із бібліотеки господаря. Наприклад, «Міфологію для дітей». Я можу й сама читати, але книжка мені має дуже сподобатися. Мама відібрала мені з полиць ілюстровані видання з великими буквами і невеликим текстом.

А далі ми захворіли на ковід. Так каже мама, бо в неї зник нюх. Кілька днів трималася гарячка, ми всі лежали в ліжках і майже не виходили надвір. Мама твердить, що через пережитий стрес наш імунітет дуже послабився. А коли в одне місце з'їхалося стільки людей із різних куточків країни, вірус відразу поширився.

А днями нарешті приїхала татові батьки з Харкова. Два тижні бабуса з дідусем прожили під суцільними бомбардуваннями. Навіть я помітила, як вони змарніли. Пан Роман не заперечував, аби ми жили разом, тож тепер нам стало значно веселіше. Бо раніше ми бачилися лише кілька разів на рік, коли вони приїжджали у Бучу на моє день народження, або влітку ми вибиралися до них у Харків на канікули.

Дідусь у мене художник, тож навчає мене малювати. Він працює у музеї і має там невеличку майстерню. Коли почалися бомбардування і загорівся сусідній будинок, дідусь одразу побіг на роботу, хоча обстріли не стихали ні на мить. На щастя, пожежа не перекинулася на музей, хоча всі шибки вибило вибухом. Дідусь зі своїми друзями спакували картини і переносили в підземне приміщення. Але як сховати полотно Іллі Рєпіна, яке має чотири метри в довжину і три метри у висоту?

Після тієї небезпечної пробіжки до музею, дідусь каже, що перестав боятися за своє життя. Він у нас дуже розумний, інтелігентний і скромний. Ніколи не

підвищує голос, навіть коли я капризую. Бабуся теж лагідна і добра. Вона працює вчителькою музики. А раніше і сама виступала з концертами.

Саме вона заразила мене грою на фортепіано. Завжди, коли я до них приїжджала, бабуся брала мене на коліна, коли ми сідали за їхнє чорне німецьке піаніно. Мені дуже подобалося з нею грати, а вона весь час дивувалася вголос, яка я творча дитина. А може, вона навмисно мене так хвалить, бо я в неї – єдина онучка?

Тепер я маю значно більше уваги і, здається, трошки, розбещуюся. Адже самих обійняшок мені не вистачає. Любити дитину – це означає мати час на неї. Тепер я можу гратися і з мамою, і з татом, і навіть з бабусяю та дідусем, тож можна і крапельку повередувати.

Мені подобається, що ми живемо разом, хоча дідусь каже, що відчуває себе наче у книгосховищі, бо в їхній кімнаті, окрім старенького дивана і тисячі книжок, більше нічого нема. Але ми всі любимо читати, тож стараємося і в цьому знайти перевагу. Адже іншим біженцям, які живуть у спортивному центрі просто на гандбольному майданчику, значно гірше.

Бабуся розповіла, як вони три дні їли одну паляницю в Харкові, бо через обстріли крамниці не працювали. А коли від вибуху бомби повилітали вікна в їхньому під'їзді, таки наважилися втікати з помітно спорожнілого міста. Того дня було кілька евакуаційних потягів на Західну Україну. Вони зібрали найнеобхідніші речі і пішли на потяг, не знаючи, чи вдасться їм виїхати. В середині вокзалу поліція тримала пасажирів аж до приходу поїзда, до якого було причеплено величезну кількість вагонів. А далі групами запускала на перон, де одразу розсаджувала всіх, заповнюючи по черзі один вагон за іншим, хоча ніхто не мав квитків.

Оскільки більшість харків'ян уже виїхали раніше, то дідусь із бабцею отримали навіть лежачі місця. Поїзд зробив лише кілька зупинок по дорозі: в Полтаві, Києві та Львові. І весь час їхав при вимкненому світлі, аби його не помітили ворожі літаки. Бабця розповідала, що коли прокинулася вночі, то побачила крізь вікно лише чорне небо і білий сніг, повз який мчав абсолютно темний ешелон.

Дідусь з бабцею сумують за Харковом і ладні туди одразу повернутися, коли там перестануть стріляти. Але мама каже, що це буде ще не скоро. Вона, як завжди, найбільший невірко серед нас. Так твердить тато.

А мама відказує, що коли його заберуть в армію, ми одразу поїдемо у Варшаву. Хоча він геть не військовий і навіть мухи ніколи не вбиває, виганяючи її крізь відчинене вікно.

Як я вже заскучила за своєю кімнатою! І за своїми іграшками, і за білим піаніно, яке купила мама після Нового року. Її знайома балерина виїжджала за кордон і дешево розпродавала зайві речі. Проте я лише місяць пограла на фортепіано, про яке давно мріяла. Навіть вивчила вже кілька мелодій. А далі на нас напав дядько Путінг...

Сьогодні ми прочитали, що українські війська звільнили Бучу. Мама каже, що всі квартири в нашому будинку стоять відчинені. Так їй переказав сусід. Мабуть, там переховувалися ворожі солдати. Але я вірю, що моє піаніно ніхто не чіпав.

Адже я пообіцяла бабці показати, як граю «Щедрика». І навіть загадала собі бажання, аби це сталося на моє день народження у серпні.

Юліус ПАНЬКО

Ось, так і сталося

(Уривок з готованої прози)

1.

Хтось намагається віддаляти цей момент, хтось не може його дочекатися. У нього теж протягом життя були сумніви, чи він доживе цього віку. І нарешті всіх обдурих. Зробив розтин – і гайда на дострокову пенсію. Не буває часто, щоб директор школи просто вийшов на пенсію. Переважно відбувалось так, що в багатьох випадках їх треба було майже відносити з посади ногами вперед. Коли відбудеться неочікуване звільнення з посади, зараз постають питання: якісь проступки? політично неблагодійний? хворобливість? У випадку Томаша Шершеня нічого такого не було, але він узнав, що на цій позиції він нічого дивовижного не може створити. Хіба міг би лишити діяти закон інерції, який так втовкмачував на уроках фізики, протягом десятиріч в голови учнів. Але це не в його поведінці, тільки так проформа втішатися посадою. Коли йому ставили настирливі питання, він радо відповідав: є дві можливості після десяти років директорування: можна змінити директора, або змінити педагогічний колектив, бо директор і той самий колектив після цих довгих років неспроможні пред'являти якогось педагогічного новаторства.

Після шістдесяти років не було про що інше думати, ніж про першу версію його відповіді. Вистачало. Від накопичених проблем йому голова йде обертом. Виключив директорський комп'ютер, на моніторі якого для потепління душі світила панорама рідного Кам'яного Потока, оточену зеленим вінком лісів, яку свого часу створив своїм смартфоном.

* * *

Прокинувшись вранці. Це ранок якогось початку, чи ранок кінця життєвого етапу? Був змушений сказати сам собі, натиснути в голову те, що він уже не повинен запаморочувати її шкільними проблемами, які протягом довгих років були щоденними, а останніми роками ставали гнітючими. І тут діючий закон інерції, що його життєве спрямування залишається в рівномірному прямолінійному русі. Щоб це зупинити, йому треба активувати протидійні зовнішні сили. Десять років тому ті проблеми не були проблемами, це була нагода проявити свої керівницькі здібності, прояв асертивної поведінки у взаємовідносинах, була це і втеча від стану психічного вигорання довгорічного класичного вчителя.

Тепер він під час перших пенсійних ранків був змушений позбавитися уяви, що ще його по дорозі у школу чекають проблеми, які скидаються на бомби сповільненої дії або скидаються на протипіхотні міни: котра вчителька сьогодні, незадовго до шкільного дзвінка буде по телефоні виправдовува-

тися, бо вчора у дитини появилася гарячка, інша буде виправдовуватися, бо *кака* маленького не подобається їй – якась така зеленкувата... Буде кого відправити заступити? Котрого вчителя буде потрібно захищати перед неспокійними батьками, через несправедливо поставлену оцінку, або за задану образу їхнього пестунчика вчителем? Як буде треба стулити пельку розповсюдникам наклепів про любовні взаємовідносини завуча та молоді вчительки. Яким способом покарати учнів, які знущаються над вчителем історії. Скільки батьків відгукнеться, що було б треба щось зробити з харчуванням, бо його дитині вчора не смакувало в шкільній їдальні, а завідувача їдальні неласкава, неспроможна виразити усмішку під час купівлі квитків на харчування. Вистачить фінансів на зарплати цього місяця, бо на школі п'ятнадцять вчителів, а за регламентним підрахунком щодо кількості учнів має бути чотирнадцять з половиною учителів? Які нові статистичні таблиці його ждуть на столі? Ох, скільки речей було б треба зробити, щоб все було у школі відповідно правилам безпеки та протипожежним правилам, принципам конфіденційності. Коли нема на додачу фінансів, тільки для поточних витрат, тоді школа стає бомбою уповільненої дії, яка може витворити бомбову яму, може, і недалеко більшу, ніж бомбова яма на луці у рідному Кам'яному Поточі. Томаш Шершень часто себе почував рятувником, а не директором. А ще, зараз після першого дзвінка, треба вступити до класу на урок, треба переключитися до ролі вчителя. Функцією та роками втрачалася легкість вести уроки. Насторожував вуха, примушував учнів повторяти відповіді. Спочатку йому здавалося, що учні відповідають незрозуміло, але коли бачив під кінець уроків, що учні піднімаються у партах і відкладають книжки та зошити самі без дзвінка, йому дійшло, що дзвінок був, тільки він його не чув. І він зрозумів, що йому у школі відзвонило. Не належить йому знеславлюватися, марно буде запевняти себе, що вік - це просто число. Шум у лівому вусі посилив свою позицію. Поселився в ньому цілий оркестр пиццаварів.

* * *

Вже він не змушений про ці щоденні клопоти думати по дорозі в школу. Не змушений, але ще перетече води, поки всього цього, що приводило стрес у школі, позбудеться. Вірять, що залишаться тільки незчисленні приємні переживання, яких протягом довгих років накопичилась нівроку.

Але чим займатися, де мають бути спрямовані його думки. Ровесники часто стверджують, що їхнє життя минуло, мовби все відбулося вчора. Звичайно воно так, бо викреслили певний життєвий етап, коли засунули до закутків пам'яті неприємні переживання, життєві події та різні негаразди. Найбільше у пам'ять вривається дитинство, людина його несе зі собою аж до могили. Може, це заради того, що дитинство є періодом цікавості, періодом відкриттям світу, тоді діти, в науковому відношенні, вони філософи. Багатьом на старість залишається єдиний образ їхнього життя, це дитинство. Їхня хронологічна лінія часу - це дитинство до завершення дорослості – потім деякі мовби уривчасті кадри фільмів, або зовсім без образу – і зразу спотикаються зі старістю. Вони зразу здивовані мов баран перед новими воротами.

Томаш зрозумів, що це фальшивий образ життя. Це не його випадок. Цих шістдесят - ще не похила старість, але є багато випадків, про які кажуть: «вже у нашому ліску бучки стинають...» Письменник Рудольф Слобода вживає означення стара людина, старик, коли прийдуть онуки. Себе вважав такою старою людиною після своєї п'ятдесятки. Томаш після кожного життєвого деценія підбадьорив себе, потерши руки: молодець – переміг! – з викликом до дальшого десятиріччя.

* * *

Зрозуміло, що після шістдесяти тіло дає про себе знати, починає застрягати, щоб сповільнити, але це ще не має бути доводом до лементування. Зі всіх боків звучать поради, що треба користуватися життям і на цьому етапі, тобто в етапі заслуженого відпочинку, етапі осені життя. Якби йому довелося жити на селі у минулому, тоді не було такої гострої границі життєвого етапу. Ще зі сивиною прибуло б йому означення мудрої, досвідченої голови на газдівстві. Бо, на його думку, сивина на голові ще не передбачає, що і в голові повинна бути сивина, чи до сирості запакований песимізм. Розміркувати, коли б було, так би було, тепер зайво. Він свідомий цього, що у його житті настає зміна: що його погляди мало кого будуть інтересувати, що зморщиться кількість знайомих. Ні, це ні, в жодному разі він не вступить до ніяких спілок, а передусім спілок пенсіонерів. Йому приходитьсь недобре, коли почує, що хтось має організувати його життя, – поїздки, різні змагання, розваги та й хоче радити, якого політика вибирати. Він знає людей у цих спілках. Вони, всі ті, які до пенсії теж були на керівних посадах.

Томаш Шершень свідомий того, що на нього будуть підстерігати нечесні продавці смурфиків, будуть тиснути на нього, щоб купував різні горшки, стовідсоткові ліки за грішні гроші, будуть на нього тиснути підписувати фальшиві договори, злодії будуть стежити за дверима. Вірить, що разом з дружиною Любою їм вдасться у цьому періоді життя проходити без великих турбуленцій. Амур, Ерос, чи Купідон ще появляються у їхній спальні, ну не так часто, як у минулому, коли нападали перманентно на них. Тепер божки частіше воюють між собою. З одного боку, Амур, Ерос та Купідон, а на протилежному боці Гіпнос та Морфій. Гіпнос з Морфієм часто переможуть, але за короткий час покидають спальню. Томаш одного разу тримав схрещені пальці Амурові, Еросові та Купідонові, інколи Гіпносіві та Морфієві. Цих двох іноді посеред ночі їх запрошує, аж їх лає, де вони? Томаш усміхнувся, що ані нема кому про цей запеклий бій сказати. Тільки дружині Любі каже, коли вона заговорить, сумніваючись стосовно років старості, які наближаються: «Медичні науки та інші експерти здорового способу життя намагаються продовжити довголіття людини, продовжити старість людини, а я кажу, що нам треба продовжити молодість...». Для молодих було б це огидним від нього почути, а старі чи ровесники вважали б його старим «хвалиріцьом». Коли б про це заговорив у Корзі в компанії колег Франкіго та Карчіго, це, мабуть, було б недоречним, бо такий Франкі каже, що він це покинув п'ятнадцять років тому назад, мовляв, у його дружини усе хворе, тільки її язик здоровий...

Удовець Карчі потерпає від раку простати. Він вживає для лікування жі-

ночий гормон, щоб придушити чоловічий, просто його не інтересує мова про жінок, яка у його випадку донедавна була домінантною. І під впливом цих гормонів змінилася його поведінка, він вже не так запальний, як колись. Таким чином, він в компанії виявляє більше поблажливості. З колишнього зацікавлення до жінок залишилася у Карчі галантність. Кожного разу, коли увійде у Корзо, то в кишені має цукерку для офіціантки. А під час політичних дебат він уже не дуже агресивний, коли хтось презентує інший політичний погляд. Вже не чіпляється в Франкіго заради обожнюванню політичного лідера Руху за демократичну Словаччину Мечяра. Мечяр теж відійшов на політичну пенсію.

Томаш в останні часи не приходять в їхню компанію. Ці посиденьки вважає байдкуванням, порожнім убиванням часу. Вже минули часи, коли більше тішилися політичним кепкуванням біля пива, ніж на футбольні поєдинки, які передували цим дебатам. Якщо коли-небудь знайде товаришів у Корзі, точно від шістнадцятої до вісімнадцятої, тішаться йому. «Нарешті. Ти, може, став невидимий? Або Люба прилегла тобі ногавиці?» – так вітав Томаша Франкі. «Я тебе не бачив сто років», – з ласкавим докором вітав його Карчі. Зараз охоче їм замовить раунд, адже довго не бачились. Тішаться, як маленькі хлопчики. Їхній інтерес про Томаша: чому так довго не ходив у Корзо? чи він на них плює? Офіціантка принесла замовлене, і його гріхи були спокутовані. Вони продовжували свою звичайну розмову, хто з них двох буде сьогодні платити, бо вчора і позавчора платив я.., правда, я платив один раз, але той раунд був дорожчий.., ясна річ, що буде треба зрівняти.... Крім того, ще треба було зворушити нерви через маленькі пенсії, передусім Карчі скривджений, він старший, і він знає, що його пенсія набагато менша, ніж у молодших, він найбільше скривджений, але у корчмі нема гостини... Прослухавши їхню бесіду, через годину Томаш підвівся, щоб піти. «Чому? Так скоро?» – дивувалися компаньйони. «Все було сказано. Хто купує? Скільки ви випили минулого разу. Хто має купувати капуркову*, і так далі, і так далі»..., – Томаш сказав це з іронічною усмішкою, і прощався, не чекаючи, щоб сьогодні заплатити капуркову. А Карчі так втішався, коли його побачив біля столу, бо він у душі відкладав вдома сьогоднішні євро до лудженої бляшанки, яку «кормив» єврами, заощадженими у Корзі, протягом цілого року. Заощаджував таким способом, як купив йому хтось побічний, то він не був змушений купувати, щоб випити свою пайку півдеці. Одного разу в слабку його хвилинку Карчі видав таємницю, що це цілком гарна купа, таких чотириста євро. Рік має триста шістдесят п'ять, то виходить більше ніж заощаджене євро на день у Корзі. Ну, і знову прибулий компаньйон Томаш був повинен спокутуватися більшою кількістю замовлених раунд. Франкі перевів погляд на Томаша, щоб той їх не покидав. З його погляду було можна вчитати, що йому в компанії з Карчім загрожує лихоманка кабіни. Томаш тільки знизав плечима та піднятою рукою прощався.

Так як знав, що з виходом на пенсію Томаш закінчився один життєвий етап, так і знав, що скінчили для нього ці пусті посиденьки, вони не збагачували його. Дивно. Сам дивувався своїм почуттям, браку душевного збагачення та браку розваги. Ох, і скільки через отакі висиджування бувало домаш-

* Капуркова – випити «на коня»

ньої гризоти. Ці роздуми йому викликають спогади вікна у блоку колишньої двокімнатної квартири, повз якої йому часто трапляється проходити по дорозі, вже до нової трикімнатної квартири на другому боці міста. Хоч яким способом хоче ці спогади затиснути до найтемніших кутків, вони з часу на час насмішкувато вириваються і вишкірявшись танцюють перед його очима. Він їх не хоче зарахувати до своїх життєвих випадків. Не хоче зарахувати, мовби це був випадок когось іншого.

Приходить йому на думку, бо якраз прийшов той вік, коли міг би сповнити своє бажання з часу, коли покидав куріння, тоді він обіцяв собі, що коли буде на пенсії, то він знову вдасться у цю розпусту. Але ніяк не може знайти до цього якусь хіть.

Крім атак спогадів, бійки божків у спальні, частіше атакують його і болі, до яких часом привикне і вони стають невід'ємною частиною його життя, якимось вони затуплюються, як вістря на старій іржавій косі.

Томаш знову починає дивуватися навколишньому світу. Це дальший етап дивування. Перший етап, мабуть, завершив дитинством. Предметом дивування не будуть тільки простори торговельних центрів, де звикли снуватися юрби пенсіонерів з магазинними візками, шукаючи товарів зі знижками, і де можуть заговорити між собою про свої проблеми здоров'я та кидати на ганьба-сміх політиків, яких за їхніх часів не було.

Томаш на ці скарги п на здоров'я має під рукою відповідь: коли хочемо бути старими, прожити до похилого віку, нам неминуче потрібно ці проблеми враховувати. Покласти в могилу треба зруйноване життям на цьому світі тіло. Може, і через те Томаша тягне в рідний Кам'яний Потік. І слони, відчуваючи свою кончину, тягнуть свої знівечені кістки на свої слонячі кладовища, де спочивають кістки.

Такий Карчі донедавна вірив, що він ніколи не буде старим, сенільним дідом, тобто його смерть десь у безкраї, не бачив причини, чому б так не могло і бути. Томаш Карчіму, старому комуністові, не одного разу це спростував, хай про це забуде, бо зникло і: *З Радянським Союзом на вічні часи...* Було це дивне у випадку Карчіго, якому несподівано передчасно померла донька, якій було під п'ятдесят, було це для нього велике горе. Відчуттям безсмертя, може, хотів переконати страх зі смерті? Може, через передчасну кончину доньки він налаштований жити і за неї, щоб виховати онуків.

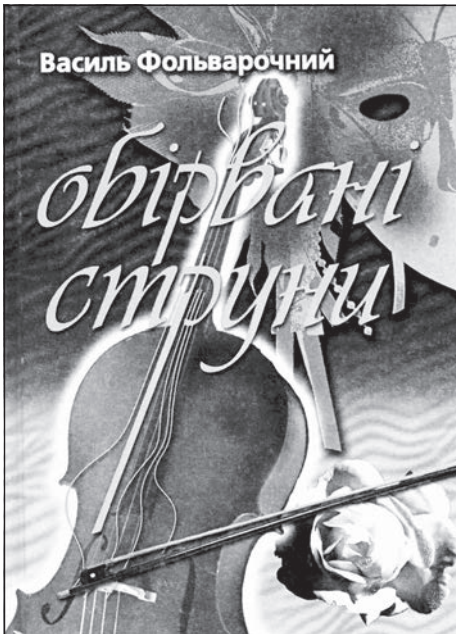
Томашеві зі старістю якраз прибули побоювання про своїх близьких. Ці побоювання теж наповнюють їхню спальню, коли божки сну та сновидіння десь за горами-долами. Він знає, що потрібно позбутися цих побоювань, щоб вони не переросли у жахливі розміри грозових хмар. Борони боже, дістатися до такого стану. Треба знайти смисл життя цього похилого періоду.

Вирішив, що не буде волочитися міськими тротуарами, склавши руки за спиною, не буде стовбичити на пішохідній, або переходити зі спальні у вітальню, опуститися на кушетку чи крісло, і бездумно гледіти на екран телевізора цілими днями, але переважну пору року проживуть з дружиною в Кам'яному Потоці. Буде шукати те, що у молодому віці не зацікавило його, буде дивуватися цьому світу, щоб знайти у ньому себе самого, щоб затупити біль тіла, а коли надійде біль, щоб знав, що він заслужений. Не хоче прожити знову своє дитинство, не хоче нічого поправляти.

Василь ФОЛЬВАРОЧНИЙ

У лютому цього року помер український поет, прозаїк і драматург **Василь Фольварочний** (1941-2022).

З його творчого доробку – збірки поезій: «Тривога» (1966), «Ростуть сини» (1967), «Досвіток» (1968), «Уроки вірності» (1975), «Течія» (1982), «Родовід» (1992), «Поезії» (2000), «Соняшник на балконі» (2005); документальні повісті: «Сонце в зернині» (1972), «Цілющі джерела» (1975), «Під зорями братерства» (1975), «Земля Жижиянових правнуків» (1980); п'єси: «Складна гама» (1968), «Друге цвітіння» (1969), «Екзамен на зрілість» («Жива вода»; 1974), «Не проспати роси» (1976), «Вода з отчої криниці» (1978), «Травнева музика» (1979), «І прийде день» (1988), «Світлиця для прийдешнього»

(1988), «Дитячі забави» (1988), «Богдан» (2003), «Петлюра» (2005), «Доки море перелечу» (2005), «Пастка» (2006); романи: «Сказ» (2004), «Обірвані струни» (2004), «Чорний бумер» (2006), «Симон Петлюра» – т. 1, 2, 3, 4, «Хрещеники Сталіна», «Розчахнута душа», «Обірвані струни» – роман про сучасне міське, зокрема, столичне життя. Це твір про складні перипетії людського буття, перемоги й поразки, про чистоту і бруд, підступність і безпорадність... Автор показав людей, які, будучи поставленими життям на одну стартову лінію, добігають до фінішу кожен по-своєму, з різним багажем і на різній швидкості. Але отой фініш (смерть), що зрівнює усіх – усіх і вирізняє за ознаками честі і совісті. Бо незалежно від того, ким ти був на світі (основне – яким був!), – пам'ять лишається саме такою, на яку ти заслужив за життя на землі.

Обірвані струни

(Уривок з роману)

1

Швидкісною автотрасою, що веде до столиці, мчать легковики – здебільшого іномарки. На узбіччі стоять грибники з корзинами та відрами свіжозібраних грибів, обвшані низанками сушених, як у війну партизани кулеметними стрічками. Жінки в гумовиках, фуфайках, згорьовані, спрацьовані, змучені, благають вицвілими очима проїжджих зупинитися й купити. Поряд літні чоловіки, такі ж спрацьовані, почорнілі, посірілі, з березовими мітлами й дубовими віниками, розвішаними на тичках обабіч траси. Трохи далі – ляльковий зоопарк: плюшеві лисиці, зайці,

ведмеді, леви, тигри, виставлені на продаж сучасними бізнесменками – надміру нафарбованими, з цигарками в зубах, котрі з пластикових стаканчиків потягують пиво, чай, каву, а то міцніше.

Дві дівчини, ще підлітки, в куценьких спідничках, що ледь прикривають гузиці, у декольтованих блузочках, невміло, надміру нафарбовані, також вийшли на столичну трасу в пошуках романтичних пригод чи свого щастя, авантюрно викличні, дещо нахабні й наївні водночас.

У напрямку Києва стоїть вродлива стрункостанна молодичка років тридцяти. Голосує, сподіваючись, що пригальмує якийсь із проїжджих автобусів. Ті пролітають повз. Легковиків не зупиняє – вони самі, якщо не через одного, то через два – пригальмовують. Відчиняються дверцята, висовуються чоловічі голови – пишнотубі, лисуваті, до блиску виголені. Чоловіки – хто люб'язно, а хто розв'язно – запрошують молодичку, але та відмовляється, продовжує очікувати автобус. Вона явно нервує, позиркуючи на годинник. Крута іномарка зупинилася навпроти дівчат. Розчахнулися дверцята й гетери з реготом влетіли до салону. Машина рвонула з місця, однак небавом пригальмувала навпроти молодички. Одна з дівчат висунула голову через опущене скло:

– Лесько, сідай з нами! Є місце!

– Не на мої гроші такі машини.

– Хлопці безплатно підвезуть.

– Тим більше це не для мене.

– Корчиш із себе целочку, – почула зневажливе.

– Грюкнули дверцята. Машина рвонула з місця, аж закуріло.

«Куди вони? Що їх чекає, неоперених, у розшалілій столиці, яка висмоктує з сіл усе молоде й свіже, щоб через якийсь час багатьох із них виплюнути назад до старенької батьківської хати приречено хворих, якщо не фізично, то духовно», – подумала Леся, проводжаючи машину сумним поглядом.

Промені вранішнього сонця впали на інвалідський «Запорожець», що зупинився біля Лесі. У відчинених дверцятах машини вона побачила знайоме обличчя сивочолого дідуся й дуже зраділа – цей підвезе.

– До столиці?

– До столиці, дідусю. Візьмете?

– Сідай, дитино. Довезу, якщо мій інвалідчик не підведе.

– Скільки візьмете з мене? – запитала, длубаючись у сумочці.

– Що з тебе візьмеш?! – посміхнувся. – Колола мене, коли лежав у вашій лікарні. Одна з небагатьох, що робила справно перев'язки й уколи, не заглядаючи в руки. То я твій боржник. Здається, Лесею тебе звать?

– Лесею. Запам'ятали?

– Маю пам'ять на добрих людей.

Леся сіла на переднє сидіння. Не встигли рушити, як їх наздогнала міліцейська машина – з гучномовця владний голос наказав зміститися праворуч. Слідом за міліцейською – кілька іномарок, а замикає кортеж ще одна міліцейська.

– Когось із нинішніх царків везуть. Прасують Україну, жирують народним коштом, – витирає спітніле чоло дідок, пригальмовуючи і зупиняючись на узбіччі.

Леся подивилась на його жилаві руки з широкими, ніби обрубаними пальцями із жовтими від куріння нігтями, й перейнялася співчуттям до цього чоловіка, котрого життя відтирає на узбіччя.

– Ти куди, дитино, – базарювати чи, може, на роботу найматися?

– Вже найнялася, дідусю, працюю в столиці.

– І де ж ти там?

- В поліклініці медсестрою...
- Хлопчика на маму залишила?

Леся здивовано глянула на старого, той, виявляється, знає не тільки її, а й те, що вона має маму та сина.

– Ти не дивуйся, дитино, наш Іскоростень, хоч і називається містечком, насправді велике село. Одне про одного все знаємо. Співчувають тобі люди, що така ладна, статна, вродлива дурнувату подалася, за невігласа віддалася, який шанувати не вмів ні тебе, ні хлопчика твого. Валандається світами, а коли додому вряди-годи забреде, то такі концерти влаштовує, що на пів містечка чути. Всі дивуються з твого терпцю, дитино. Скільки вистраждала за свій молоденький вік.

- Батька хотілося зберегти дитині...

– Воно й зрозуміло. Нелегко різати по живому. Скільки сил поклали, здоров'я вгробили, доки построїлися. Після того тільки б жити та в Бога здоров'я просити. Йому милуватися б ладною жіночкою, тишитися синком, а воно спилося, його на зальоти потягло. Добре зробила, що покинула того нелюда.

- Не знаю, добре чи зле, але більше терпіти не мала сили.

– Внучки моєї чоловік так само спився. Звиняй на слові, зблядувався. Внучка двох правнучат накинула нам із бабою, а сама також до столиці подалася. В ларьку пристроїлася продавщицею. Ще з двома такими ж, як сама, кімнатку наймає. Двісті гривень платять тільки за те, що пересплять. Оце баба назбирала сиру, сметанки, яєчок – везу. Щось зостанеться їй, а щось буде й на продаж. Жива копійка потрібна. Бо наших двох пенсій не вистачає на нас із правнучатами. Дрова, вугілля щозими багацько грошей з'їдають. Та ще з городами клопіт – машину гною купи, за оранку – заплати. А потім підгортання, копання... І щоб сіна накосити – наймаємо. Не з моїм теперішнім здоров'ям косою махати... Корову в череді пасемо – раз на місяць черга випадає. Чи нам із бабою за тими коровами вибігати? Наймаємо пастуха за тридцятку з нашим обідом. Доводиться крутитися, – помовчав якусь мить, відтак запитав: – А ти в столиці де живеш – у гуртожитку чи на квартирі?

– У двоюрідної тітки. Вона сама зосталася: діти по заграницях, то дала мені прихисток.

- Щось платиш? Скільки бере з тебе?

– Я тільки тиждень як влаштувалася, то не маю ще з чого платити, а там – час покаже.

– Покаже... Вже показує... Часи настали, такі, що спаси і помилуй, Господи. Ну, ось і в'їжджаємо до столиці. Скоро Святошин. Де тебе висадити? Біля метро чи, може, на троллейбусній зупинці?

- Біля метро.

– Пильнуйся, дитино, щоб, не дай Боже, не потрапила з вогню та в полум'я. Хай береже тебе Свята Марія!

- Спасибі, дідуню. А ви де живете, на якій вулиці?

– Та недалеко від тої хати, де ти побудувалася. Ти приїжджа, не всіх місцевих знаєш. Марком Лукичем мене звать, по-вуличному – Кульгавий. Забігай у гості...

– Дякую сердечно! – мовила, прощаючись, коли машина пригальмувала біля станції метро.

Леся поспішила до підземного переходу... Зиркнула на годинник – треба поквартитися, щоб не запізнитися на роботу. Людська лавина посунула і з протилежного боку, наштовхнулися одна на одну, створила тісняву біля дверей. Рухалася вперед міліметровими кроками. У переходах попід стінами каліки, без ніг, на протезах, стражденні й нужденні з простягнутими руками, в яких паперові стаканчи-

ки, целофанові пакетики з копійками.. Всі просять зглянутися, змилюватися, допомогти хто чим може. Леся ввіймала себе на думці, що вона, хоча здорова, з цілими ногами й руками, а чимось схожа на них своєю немічністю. Не може ради собі дати, ні допомогти матері й синові.

Натовп заштовхує її в двері. Вона вже не йде, а пливе, здається, й землі ногами не торкається. Тіснява така, що не спіткнешся, не і впадеш. Затиснуту зусібіч, несуть до ескалатора, заштовхують у вагоні. Там спробувала вхопитися за поручні й перевести подих. На якусь мить заплющила очі – подих забило перегаром сивушної кислятини й цигаркового диму, що струменів на неї з роззявленого рота спітнілого ґевала, котрий навалився їй на груди. Глумливо шкіриться гнилуватими зубами, обмацує хтивими балухами.

Спробувала відвернутися – не вдається. Хотіла виставити лікті – безрезультатно. Повернула голову, бодай трохи відсторонитися від тих нудотних запахів.

Станція метро «Либідська», кінцева. Натовп, виносячи її з вагона, нарешті відірвав від нахабного сусіда. Перевела подих, розгладила на собі пожмаканий одяг.

Маршрутка до урядової поліклініки, де вона недавно влаштувалася, відходила буквально перед її носом. Замахала руками, просячи зупинитись. Водій помітив, пригальмував. На щастя, виявилось одне вільне місце. Сіла, розрахувавшись із водієм. Заплющила очі, вирішила розслабитись трохи – попереду напружений робочий день.

Слава Богу, не запізнилась. Зайшла до маніпуляційного кабінету, глянула мимохідь у дзеркало. Виїжджала з дому хоч не в новому, проте випрасуваному костюмі, тепер він мав жалюгідний вигляд після дорожніх пригод. Зняла. Залишилась у легенькій димчастій блузочці, крізь неї просвічувалася літня засмага. Накинула на плечі халатик й озирнулася на скрип дверей. На порозі стояв чоловік років п'ятдесяти, висвічуючись густою сивиною.

– Доброго дня, сестричко. Пробачте, якщо я передчасно.

– Та ні, вчасно. Прошу заходьте. Починаємо прийом. Як ви себе почуваєте?

– Та ніби легше. Завтра завершую лікування.

– Що тут у нас? – Заглянула в карточку. – Здається, ліки закінчилися. Дефіцитні, дорогі ліки... Проблеми нині з ліками...

Нечутно відчинилися двері. До кабінету ввійшов головний лікар Рисак Гліб Власович.

– Вітаю народних і лауреатів! – тисне руку Чаросію. – Доброго дня, Лесю Іванівно!

– Проблема з ліками? – поцікавився хворий.

– Тільки не для вас, шановний. Вам усе, що треба, завжди з-під землі дістанемо...

– Я сам спроможний, якщо треба...

– Лесю Іванівно, від вас інформація?

– Думала, що тут, як усюди, проблеми з ліками.

– Шановна моя, не навантажуйте себе зайвими думками. Для цього тут є головний лікар. Вам же потрібно мобілізуватися в іншому – більше сердечності й душевності. Контингент у нас незвичайний: державні діячі, депутати, великі вчені, ну і, звичайно, знаменитості з мистецького світу, люди особливого душевного складу, вразливі натури. І ми з вами покликані надихати, запалювати їх на творення нетлінного, вічного.

– Усі люди, тим паче хворі, потребують душевного тепла незалежно від професії.

– Пані Лесю, наші пацієнти особливі, серед них є визначні особистості – гордість України, її знакові постаті, знані у світі, такі як наш дорогий Олесь Павлович Чаросій, дійсний член Академії мистецтв, секретар Спілки художників, лауреат Національної премії імені Шевченка, народний художник України.

– До чого тут мої звання й титули? Я звичайний пацієнт вашої лікарні й не більше. Не став, друже, мене в незручне становище.

– Ви незвичайний, особливий пацієнт. Це знає весь наш персонал і повинна знати сестричка, яка проходить випробування...

– Пацієнт із особливим букетом хвороб – це правда, – зіронізував Чаросій.

– Ми докладемо всіх зусиль, щоб ви повністю позбулися своїх недуг, звести до мінімуму їхній негативний вплив на подальше життя і творчість.

– Ваші б слова до Бога!

– Приступайте, Лесю Іванівно! І запам'ятайте, що попри всі звання й титули, Лесь Павлович мій особистий друг! Після процедур загляньте до мене на каву.

– Я не п'ю кави, – мовила Леся.

– А я запрошую не вас, а свого друга, пана академіка.

– Яка кавка з моїм серцем, друже?!

– Із коньяком для стимуляції роботи серця. Чекаю, – і так само нечутно ви-йшов.

– Роздягайтеся, лягайте на кушетку. Зробимо вам внутрим'язову ін'єкцію і поставимо систему. Крапельниці перенесите? – запитала Леся.

– Звик до них, нормально переносу...

– Розслабтеся. Зробимо укол...

– Уже?

– Вже.

– Легка у вас рука, Лесю.

– Дайте свою руку... Затисніть у кулак... Попрацюйте кулачком... Вени у вас мало проглядаються... Ще попрацюйте... Так... Знаходимо вашу жилку... Знайшла... Спокійненько... Вводимо голочку... розслабтеся... Лежіть спокійно, а я на хвилинку вас залишу самого – піду до старшої медсестри.

– Лесю, чув, що ви ще й масажистка. Хочу продовжити курс лікування, та вже вдома. Чи не погодитесь ви?..

– Як скаже моє начальство.

2

Ліна Борисівна Чаросій їхала власною іномаркою на роботу з Печерська в поліклініку «Феофанки», де вона завідувала гінекологічним відділенням. Машину водила класно. Відколи себе пам'ятає, десь із вісімнадцяти років – за кермом. Спершу мала «Москвича», відтак – «Волгу», згодом «Чайку». Потім знову «Волгу». А це вже на третій іномарці. Тепер у неї п'ятисотий мерседес. Вона дуже квапилась, а тут, як на зло, потрапила в пробку, де рух майже повністю заблокований. Ліна нервувала. І не тому, що запізнювалася на роботу – коли б не приїхала, ні перед ким не звітує. Нервувала, що її іменитий чоловік укотре не приходиться ночувати додому, сьогодні повинен під'їхати в їхню лікарню на процедури.

Останнім часом він майже не покидає майстерні. Тижнями не приходиться додому, лише зрідка телефонує. Складається враження, що уникає її.

Чесно кажучи, у них не сім'я, а видимість її. Більше року сплять на різних ліжках, навіть у різних кімнатах. Правда, якийсь час це приховували від сторонніх. На людях, на художніх виставках, на презентаціях, у театрі, на концертах, на іменинах у друзів намагалися все ще бувати разом. І навіть їхні найближчі

друзі не бачили або вдавали, ніби не бачать: сім'я Чаросіїв давно дала тріщину.

Сказати, що Ліна ревнує його, було б перебільшенням. Вона давно поставила хрест на ньому як чоловікові. Навіть у думках не припускає, щоб у нього завелася інша жінка. Натурниці, котрих він малює, ніколи його не цікавили як жінки, а тільки як матеріал для творчості.

Пропонувала йому ліки від чоловічого безсилля, підсовувала «Віагру» й інші закордонні ефективні препарати, проте він категорично відмовлявся їх приймати. Мабуть не лише вона на ньому, а й сам на собі як чоловікові вирішив поставити хрест. Усі сили віддавав творчості. Для чого? Навіщо? Все, що можна було здобути, вже має, досяг усього, чого хотів. Його ім'я знане далеко за межами України. Живуть небідно. Мають одну квартиру на Печерську. І ще – на Пушкінській, що залишилася від її батьків. Чесно кажучи, якби він не став зятем Бороданя, невідомо, як-то склалося б його творче життя. Чи попливли б саме до нього часті й грошовиті замовлення, чи брав би постійно участь у найпрестижніших виставках, чи мав би змогу ще в радянські часи виставлятися за кордоном і отримувати звідти замовлення. Чи став би заслуженим у тридцять, а народним – у сорок? Коли він, аспірант Бороданя, опинився зятем в їхньому домі, всі його статки вміщалися в одній валізі. Кілька пар шкарпеток, трусів, майок, дві сорочки, теніска, пара брюк, светр, осінньо-зимова куртка, осінні туфлі, літні сандалети. Отримував сто десять карбованців аспірантської стипендії.

Чаросій лежав під крапельницею із заплющеними очима, намагався розслабитися, однак не міг, заважали думки, котрі переслідували його останнім часом, що не так розпорядився своїм життям.

Йому ніби всі заздрили, натякали, ніби ввійшовши в сім'ю Бороданів, упіймав золоту рибку, яка виконує все задумане.

Спершу і йому так здавалося. Красуня-дружина. Іменитий тесть, авторитетна теща. Дім – повна чаша. Та згодом усе більше пересвідчувався, що чи не найбільша помилка його життя – саме оте, ніби вдале, одруження. Вони з Ліною дуже різні як характерами, так і поглядами на життя. Те саме і з тестем. Не просто було вистояти перед його натиском, не збившись на кон'юнктуру халтуру, відмовитися від престижних замовлень малювати малювати вождів, сюжетні «датські» картини до ювілеїв великого жовтня чи паризької комуни, що спокусило й загубило не один талант. Де сьогодні ті картини? У яких галереях? Кому вони потрібні?

Забули Бороданя, забувають йому подібних. А Чаросієва слава шириться світом. У цьому його щастя й нещастя...

Нині, вже в незалежній державі, з'явилися новоявлені кумири, претенденти на вождів і вождиків, які намагаються заангажувати, наблизити, приручити, впливати на таланти. Використовувати їх ім'я для задоволення власних амбіцій. І якщо Чаросій не дуже запобігав перед ними, то його дружина старалася за трьох, запобігала, шукала зближення.

І зблизилася з Першою леді, навіть здружилися. Обоє час від часу кличуть до високого двору. То на іменини господині, то на день народження її доньки та внука. Йому не шкода своїх кращих пейзажів, подарованих їм. Жаль, що там їх ніхто ніколи не оцінить по-справжньому. Добре, якщо хоч повісять, а то, чого доброго, лежатимуть як непотріб серед десятків чи й сотень подібних. На дні народження Першій пейзажі Карпат привозять губернатори Прикарпаття й Закарпаття, Львівщини та Буковини. Волинські, поліські пейзажі дарують рівненці, житомиряни, воляниани, чернігівці.

Придніпровські краєвиди привозять дніпропетровці й херсонці... Все у виконанні їхніх місцевих мистецьких світил, заслужених і народних. Ніби в кожного

свій почерк, та картини їхні нагадують близнят. Може тому, що мальовані на замовлення бездушного чиновництва, не зігрії серцями митців.

Наближається п'ятдесятка – час підбиття певних підсумків. Ніби має всі підстави бути задоволеним перейденим життям. Сягнув такого визнання, таких вершин у творчості, яким багато позаздрять. А от чи щасливий він від усього того? Не дуже, оскільки не склалося його особисте життя. Можна було б розпочати все наново, як багато хто з його друзів і знайомих. Але для цього треба бути певним, що Господь відміряв тобі ще певний відрізок, якийсь десяток літ. А де гарантії з його прогресуючим діабетом – ще трохи протриматися? Добре, якщо це лише діабет, а коли підтвердиться підозра на лейкемію...

Незабаром його полудень віку. Не терпить фальшивих урочистостей, банальних промов, нещирих привітань казенних людей. Вирішив остаточно: не відзначати ювілеїв! Утече в село до батьків, захирається, аби ніхто не міг знайти. Або замкнеться в майстерні, вимкне телефон і мобілку.

Власне, тому й не форсував розлучення з Ліною. Можливо, не знадобляться судові рішення, а все вирішиться Всевишнім – розведе їх у різні світи.

Як не дивно, проте він не дуже й панікує від того, що життя добігає кінця. Ставиться до цього філософськи – своє життєве призначення виконав. Здається, вичерпав себе, на щось більше, ніж зробив, уже нездатний. Пік творчих звершень, мабуть, минув. Вигорів майже весь, а тліти-диміти не хочеться.

Не спромігся на власне потомство, зате дав життєвий старт сімом братам і сестрам, двом десяткам племінників. Тож і тут життєву місію виконав. Правда, усвідомлення обов'язку провести в останню дорогу батьків, а не навпаки – завдає великого болю.

Може, заради цього й тримається за життя – лікується? А загалом стомився від суєти. В нього настільки інтенсивними були останні три десятки літ, здаються більшими від сотні.

Лежав із наміром плисти за течією – як буде, так буде. Здрігнувся від скрипу дверей.

Розплющив очі, побачив Леся, котра ввійшла й нахилилася до нього.

– Як ви тут? Не заснули?

– Ні, не заснув.

– Половину прокапано. Лежіть спокійно, розслабтеся. Зовсім розслабтеся, а то ви якийсь напружений, чимось стривожений... До речі, ваша дружина цікавилася, відколи ви під крапельницею, обіцяла зайти під кінець процедури.

– А ви не впускайте її.

Леся не зрозуміла – хворий пожартував чи сказав серйозно, вирішила перепитати.

– Мені не хочеться починати роботу на новому місці з конфліктів зі своїм начальством. Пані Ліна – завідувачка гінекології. Наскільки мені відомо, дуже впливова особа в нашій лікарні. Всі її побоюються, здається, навіть наш головний запобігає перед нею... Тож зрозумійте мене правильно...

– Я вас прекрасно розумію і постараюся не ускладнити вашого життя.

– Воно й так ускладнене до неможливого, – сумно мовила Леся.

Двері прочинилися, до кабінету зазирнула Ліна.

– Привіт!

– Привіт.

– Лежиш?

– Як бачиш!

– Крапають?

- Крапають.
- Лесенько, будьте ласкаві, підійть до інших хворих, я тут сама простежу, щоб усе було гаразд. Пацієнт не хто інший, а мій законний чоловік.
- Леся вийшла. Ліна нахилилася до Чаросія, поцілувала в чоло.
- Я ще живий, а ти мене в лоб, ніби мерця, цілуєш.
- А ти і є мрець. Без мене – ти мрець! Хіба досі не зрозумів, хто тебе на світі тримає?
- Дякую за відвертість.
- Бо так воно і є. Що ти надумав? Чому дому цураєшся?
- Нема в мене дому.
- Є в тебе дім. Чекаю тебе, – хоче поцілувати чоловіка в губи, той затуляється рукою. – Обережно, а то систему зрушиш.
- Знову не прийшов. Ночував у майстерні?
- Запрацював.
- Сам чи з натурницею?
- Хіба тобі не однаково?
- Останнім часом майже не приходиш додому...
- Я сова, мені добре працюється вночі...
- Чи з твоїм здоров'ям перетруджуватися ночами?..
- Творчість – мої найкращі ліки.
- Готуєшся до ювілейної виставки?
- Ніякої ювілейної виставки не буде.
- Як не буде?! П'ятдесятиріччя! Тридцять років творчої праці! Вся Україна відзначатиме! І зарубіжжя відгукнеться. Не дурій, чоловіче!
- Ніяких відзначень! Ніяких виставок!
- Упустити таку нагоду, щоб отримати чергову порцію нагород?! Навіть із рук Президента щось перепаде. Я вже натякала Самій. Обіцяла. Та й привітання, подарунки від національної еліти будуть. Треба готуватися.
- Мені вже нічого не треба.
- Треба. Ще дуже багато треба. І я все зроблю, щоб якнайкраще відзначити цю дату.
- Ти прекрасно знаєш, як я до цього ставлюся, до таких відзначень...
- Запрацював, перевтомився, хвороби дістають. Після ювілею махнемо на Канари чи побережжя Червоного моря.
- Хочеш – їдь, без мене.
- Не забувай, Олесику, про свій теперішній стан. Ти ходиш білим світом завдяки тому, що я біля тебе, пильную твоє здоров'я.
- Постійно це чую від тебе. Набридло. Саме тому й хочу попрощатися з білим світом.
- Ті, що прощаються з білим світом, не наполягають так настирливо на розлученні.
- Хочу бодай на тому світі бути вільним від тебе.
- Хіба я тебе обтяжую?
- Не хочу, щоб після смерті спекулювала моїм ім'ям. Не розігрувала роль убитої горем нещасної вдови...
- Я й після твоєї смерті дбатиму про тебе, твоє безсмертя.
- Хоч після смерті дай мені спокій...
- Йдеться не про те, а щоб продовжити твоє земне існування. Посмертна пам'ять про тебе, безсумнівно, переживе віки.
- Хворий під крапельницею не повинен нервувати, а ти спеціально дратуєш мене...

- Заплющ очі, я мовчки посиджу біля тебе.
- Зайшов Рисак.
- Воркуєте?
- Яке там воркування? Останнім часом тільки те й робимо, що гриземся, – мовила Ліна.
- Поганий вигляд у нашого хворого. Ти, Ліночко, недостатньо пильнуєш за нашим світлом. А в нього невдовзі ювілей. Треба зробити все від нас залежне, щоб він швидше позбувся більшості болячок.
- Багато хто чекає, щоб я швидше врізав дуба.
- Не знаю, чи є такі, друже. Ти ж нікому нічого поганого не зробив.
- Це й дратує декого.
- Твоїм здоров'ям там, угорі, цікавляться. Нагадують, що незабаром ювілей,
- додала Ліна
- То як святкуватимемо? Ювілей не за горами, а в тебе нервові зриви, депресивний стан. Панікуєш? Через хворобу? Даремно. У тебе банальний діабет – і не більше. Ніякої лейкемії. Ну, а з діабетом, знаєш, скільки людей до глибокої старості доживають?
- Якщо я вже вичерпав усі життєві ресурси...
- Це все дурня. Настроєве – минеться!
- Не бачу сенсу у своїх подальших стражданнях.
- Ну знаєш... Невже тобі не хочеться дожити до світлих днів, щоб побачити нашу країну в Євросоюзі?
- Боюся, що не вилізи їй ніколи з азійського сусідського зашморгу. Найімовірніше вона опиниться в новому советському союзі.
- Що за прогнози? На чому базуються, друже?
- На реаліях життя. Поглянь бодай на своїх пацієнтів – хто тут лікується? На дев'яносто відсотків – ті ж самі прізвища із совєцької партійної номенклатури, ті ж самі прізвища, тільки в нових іпостасях – кабмінівці, Адміністрація Президента. Із так званих демократів нових імен якась сотня-дві набереться, а то всі ті самі, вчорашні. Старе вино у нових міхах.
- Вони перебудувалися, переосмислили себе... А їхньому досвіду ціни немає, тому й позаймали належні місця.
- Точніше буде – перефарбували шерсть, а нутро залишилося таким, як і було.
- Облиште політику – він же під крапельницею, – перервала розмову Ліна.
- Скажи, Рисаче, тобі подобається Ліна?
- Дуже. Прекрасна завідувачка відділення.
- А як жінка?
- Сам знаєш. І якби вона була дружиною когось іншого, а не мого давнього друга, то хто його знає... Тим більше в моїй теперішній ситуації, коли я вже п'ять років удівцем...
- Облиш, Рисаче! – розсердилася Ліна.
- Хай знає і цінує моє благородство.
- До чого тут твоє благородство? Невже ти думаєш, що я змогла б поміняти Чаросія на Рисака?
- Та знаю, що ти його ні на кого не поміняєш. Розумію, що в мене ніяких перспектив.
- Чому ні? Я готовий хоч сьогодні дати їй розлучення. У нас давно тільки види-мість сім'ї, кожен живе власним життям.
- У кожній сім'ї всяко буває. Може, й над вашою нахмарилося, ще проясниться.

– Піду. Заглянь, чоловіче, коли спустатимешся вниз. Сподіваюся, не забудь, де мій кабінет? Треба серйозно поговорити. Розумію і визнаю, що багато в чому сама винна. Я готова змінитися, тільки скажи.

Ліна витерла очі, що почали сльозитися, вийшла.

– Усі ми проходили через кілька кризових ситуацій сімейних стосунків. Думаю, що й у вас усе налагодиться.

– Не налагодиться. Все перегоріло!

– Якесь молоденька натурниця з ногами, що від зубів ростуть, перехопила ініціативу?

– Ніяких натурниць! Я винятково на пейзажах і натюрмортах...

– Ліна – згусток блискавок, вогонь, а не жінка. Рідкісного еротизму,, виняткової сексуальності. Чому ти цього не бачиш?

– Тому, що побачив у ній те, що інші не помічають. Не треба лукавити, друже, я багато чого знаю, багато про що здогадуюся. У вас із Ліною не просто дружба.

– Я й не приховую, що закоханий у неї ще зі студентства.

– Ти ближче підійшов би...

– Не криюся: давно прагну зближення з нею. Заманював, хитрував, створював всілякі пікантні ситуації, щоб залишитися наодинці після традиційних фуршетів. Підпоював. Але вона завжди залишала мене з носом. Запевняла, що для неї існує тільки один-єдиний мужчина – Чаросій.

– Я завтра завершую курс лікування.

– Ми тут тобі ще дещо прописали.

– Я більше сюди не прийду.

– Тебе колотимуть удома.

– Я живу в майстерні.

– Присилатиму сестричку до тебе в майстерню. Нашу новеньку. Вона ще й масажистка. Пройдеш курс масажу. То як? Усі хвалять, що в неї добра енергетика.

3

Леся прокапала останнього хворого й зібралася трохи перепочити, випити чаю.

Увійшла старша медсестра.

– Лесенько, тебе викликає, точніше запрошує до себе наш головний.

– Викликає чи запрошує?

– Запрошує. А коли відчуваєш якийсь гріх за собою – викликає. Леся увійшла до кабінету, привіталася з порога й зупинилася. – Проходьте, Лесенько.

– Дякую, – відповіла, несміливо присівши на краєчок крісла.

– Сьогодні минає місяць, як ви у нас. Закінчується випробувальний термін. Ми придивлялися до вас, так би мовити, вивчали. Самі розумієте, який у нас контингент, і кожен, кого беремо, проходить відповідну перевірку, – зробив на якусь мить паузу. – Вам не відмовиш у професійному вишколі, в чуйному ставленні до пацієнтів. Хворі вами задоволені, та я хочу дещо уточнити. Прошу вас докладніше розповісти про себе. Що вас привело в столицю, чому залишили попередню роботу?

– Ви телефонували на моє попереднє місце роботи?

– Не приховую, цікавився.

– Якщо ви готові взяти мене на роботу, я вам усе розповім, наче на сповіді. Коли ж засумнівалися в мені, шукаєте причину, щоб відмовити – не будемо гаяти часу...

– Мені імпонує ваша працьовитість, акуратність, старанність, але сигнали ваших колишніх колег, земляків, відверто кажучи, насторожують.

– Колег чи одного головного?

– Та й старша медсестра, і завідувачка поліклініки відгукувалися про вас не найкраще.

– Вони, звичайно, підспівують головному. А той мстить мені...

– Тому й хочу, щоб ви самі розповіли якомога докладніше про себе й родину. Повинні зрозуміти, що у нас «Феофанка», а цим усе сказано. Де народилася? Хто ваші батьки? З ким живеєте нині?

– Коли вас цікавить – слухайте. Родом із Житомирщини, з чорнобильської зони, з села на Іскоростенщині. Школу закінчила із золотою медаллю. Двічі вступала до медінституту – провалювали на екзамені з біології. Довелось вдовольнитися медучилищем та й то після того, як мама відвезла кабана землякові. Після закінчення пішла працювати на станцію швидкої допомоги, де був водієм демобілізований морячок. Почав підвозити додому. Запросив кілька разів на дискотеку й запропонував, ніби жартома, вийти за нього заміж. А я, ніби жартома, дала згоду. Жартуючи, подали заяву. Жартуючи, розписалися, справили весілля. Серйозність цього жарту зрозуміла згодом, коли мій благовірний почав з'являтися спершу напідпитку, потім п'яним до нестями, а коли завагітніла й пішла в декретну відпустку – часто зовсім не приходив ночувати. Наслухалася матюків через надумані ревності. Наївно гадала – якщо ревнує, значить, любить. Прощала, просила отямитися, пожаліти, як не мене, то дитину. Ніби дійшло – закодувався. Перестав пити, будуватися почали. Понадривала жили від розчину бетону. З горем-бідою закінчили одну кімнату, поселилися без опалення, води... Чоловік поїхав на заробітки в Москву. Перші кілька місяців передавав якісь гроші, а потім – ні його, ні грошей, і про нього самого – ні слуху, ні духу. З'явився перед Великоднем, коли кабана закололи. Відбрехався, погостював, завантажився тушонкою, салом, ковбасами і знову на півроку пропав. Товариш обмовився, що живе з якоюсь штукатурницею. Злякалася, що син не матиме батька... Вирішила повернути його до сім'ї. Взяла трирічного сина на руки – і поїздом на Москву. Знайшла у вагончику для будівельників на околиці міста. Неголений, немитий, серед батареї порожніх пляшок із п'яною потаскухою... Подала на розлучення. Знову закодувався. Ніби підмінили – чуйний, добрий, особливо до дитини. Відлягло, повірила, що всерйоз і назавжди, що побісився, отямився, взявся за розум.

Господь наділив мене гарним голосом. Виступала на самодіяльній сцені. Ходила на репетиції. Це чи не найбільше дратувало чоловіка – в кожному хористові вбачав мого потенційного коханця. А ще писала вірші. Друкуватися почала. І тут ревності. Знову запивати почав і влаштовувати концерти. Стільки головиць отримала, думала, що оглухну. Босою взимку, в самій сорочці на мороз виганяв, зачинившись у хаті, а мені, згоряючи від сорому, доводилось проситися до сусідів. Знову подала на розлучення. Підкупив суддів – більше року не розлучають. Знову поїхав до Москви. А його сестриця з коханцями почала виживати мене з моєї хати. Сина відвезла до матері, а сама подалася в Київ.

– Невесела історія...

– Ви мені вірите?

– Вірю...

– Мені потрібна робота. Візьмете – не пошкодуєте. Працювати я вмю. І вдячною вмю бути. До речі, я закінчила курси масажистів, тож хочеться за сумісництвом і масажисткою влаштуватися, бо в мене стара мати, дитина... На зарплату без підробітків не виживу. Радили за кордон поїхати. Зібралася на заробітки до

Італії, але подруга, що повернулася звідти, – відповірила. Розповіла, що там за щастя – сама ледь вирвалася звідти з букетом болячок. Цілісінький рік у депресії, ніяк не виходить... Вирішила не ризикувати.

– Скрізь доводиться ризикувати, особливо таким красивим жінкам, як ви.

– Моя врода – каторга. Де не появлюся, чоловіки проходу не дають, чіпляються...

– І в нас?

– У вас ніби культурна публіка... Правда, за винятком деяких депутатів.

– То особливий контингент. Ну, а з благовірним де житимеш, чи розлучишся?

– Не буде в нас життя – переконалася остаточно. Спробую почати все спочатку.

– Гаразд, ми беремо вас медсестрою в гінекологічне відділення до Ліни Борисівни.

– До дружини Чаросія?

– Це не так важливо, хто тут чия дружина і хто чий чоловік. Віддаємо наказ про зарахування на роботу медсестрою гінекологічного відділення на повну ставку й на півставки масажиста. Отримуватимете до двохсот п'ятдесяти гривень. Це не бозна-які гроші, та максимум наших можливостей на сьогодні, а там – побачимо.

– Я вам дуже вдячна.

– Ще попрошу не дозволяти нашим пацієнтам переступати певну межу. Ви жінка видна, красива. А в нас чоловіки здебільшого з тих, які вважають, що їм усе дозволено... Одне слово, пильуйтеся.

– Старатимуся.

– Був би молодшим на десяток літ... – мовив Рисак із підтекстом і пильно подивився на Лесю. Хотів іще щось сказати, але замовк...

– Вам і тепер нічого не бракує.

– До речі, прошу взяти опіку над моїм другом Чаросієм.

– В якому розумінні?

– Треба буде продовжити курс лікування – уколи, крапельниці, масаж, тільки не тут, а в його майстерні. Він там живе останнім часом. Вас підвезити муть до нього.

– Коли треба – я згодна, – відразу погодилася.

До кабінету зазирнув Чаросій.

– Пробачте, прийшов попрощатися. Спасибі вам, сестричко, надовго запам'ятається тепло ваших рук.

– На здоров'я!

– Я можу йти?

– Вважайте, що ви зараховані. До речі, я так і не поцікавився, де ви живете?

– На Подолі. У маминої сестри, тобто в тітки.

– У нашого академіка якраз на Подолі майстерня. Візьміть опіку над ним, продовжимо лікувати...

– Якщо треба...

– Треба, Лесенько, вилікувати мого друга. У нього невдовзі ювілей. Його здоров'ям цікавиться сам Президент...

– Облиш, Рисаче.

– Я можу йти?

– Ви вільні. До речі, академік з машиною. Може підвезти вас. Заодно домовитися, коли вам приходити до нього – зранку чи ввечері.

– Дякую!

Леся вийшла.

Чоловіки провели її поглядами.

ГЕЙ, ХТО В СВІТІ, ОЗОВИСЯ!

Марина БАБЕНКО-ЖИРНОВА

Біографічна довідка: Марина Бабенко-Жирнова – кандидат філологічних наук, викладачка, поетеса, дослідниця творчості українських письменників Словаччини. Живе і працює в Києві.

Війна

Друже, снилась війна:
Величезний літак, що палає.
Прокидаєшся вранці – і тиша,
А сон – триває.
Прокидаєшся, знаєш:
Ця тиша крихка й ненадійна,
Твої друзі – у сховищах, ну а герої
На бійні.
Хочеш теж до кінця, хочеш бути
Комусь корисним,
Та мотор літака розтинає
Прозріння пізно.
Уночі було страшно, хоча й не було канонади.
Не боюся казати про страх, адже страх – не вада.
Земле, земле моя, над тобою сонце і зорі!
Над тобою палає світ, але ти – прозора!
Як багато терпіла ти за свою незламність,
Ти подібна до вітру гір чи до криголаму.
Як багато платила ти і за волелюбність,
А історія знов стара, як старезні труби.
Я молюся за тебе, рідна, молюся Богу.
Хай до волі нарешті ляже твоя дорога.
Хай весна і краса свободи ввійдуть у хату,
У якої нема ні ворога, ані ката...

Ціна свободи

Забрали життя у тих, кому жити і жити.
Розбита, потоптана, чорна земля.
Політики світу! У вас є сили терпіти?
Вам страшно? Дивитися здалека?
А світом нашим летять чарівні лелеки:
Збирають дитячі душі, назад несуть...
Збирають блаженні душі і десь далеко
Вони у Бога в небі тепер живуть.
Це чорний біль, це пекучий, шалений стогін!
Героїв наших душі летять услід.
Тремтять народи, допоки цей демон ходить.
Та це останній його, передсмертний хід.
Діра чорнюща поглине катів нещадних,
Ланцюг залізний задавить його і вб'є.
Для нас плететься ниточка Аріадни
За вільне майбутнє – наше, твоє, моє.
Мечем жагучим і розумом волелюбним
Здолаємо цю безодню жахів і зла.
Ціна свободи – це кров'ю омиті губи,

Але в них стільки віри, життя, тепла...

07.03.2022

* * *

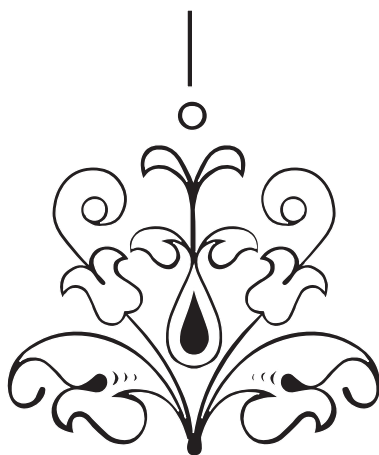
Так хочеться жити! Так хочеться сонце зустріти!
Весняне шаленство і літні блакитні дощі.
Осіння палітра, зимові сніжинки на вітрі...
А світ на межі. А світ на пекучій межі.
Будинки, розбиті війною – і долі, що згасли.
Палаючий ворог, безодня навколо, пільма.
Ой, річко, ти хвилі женеш у моему безчассі
Туди, де є сонце, дерева, де жаху нема.
Війна відкриває бажання шалено любити
Це небо і вільного вітру нестримний політ.
Як довго ця рана ще буде у серці горіти!

Як сильно усіх обіймає збентежений світ!
Я вірю у зелень трави і у спів океанів,
У хвилі ріки, що течуть до прийдешніх натхнень,
У розквіт садів, які затишком світові стануть,
У день без війни. У цей перший омріяний день...

10.03.2022

Війна. 12 березня

Новини, наповнені болем. Важезні новини.
Жахіття від вибухів, ниючий смуток в тилу.
Хтось чує тебе, хтось не чує. Строката провина
Сидить на плечі, ніби бачить шпарину малу.
І день, що співає подяку вітрам сьогодніня,
Подяку героям за спокій, що душу обняв.
Із чого черпає душа тимчасове натхнення?
Не плаче, не стогне, а змерзла, мов кинутий став...
Наснились квітучі дерева і світ променистий.
Уроки війни – мов чистилище всіх поколінь.
Лише через полум'я робимось істинно чисті,
Єдині, осяяні світлом чеснот і прозрінь...

ПУБЛІЦИСТИКА

ВСЕУКРАЇНЬСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ «ВСЕСВІТ, ГОРИ І ПОЕТ»

28 квітня 2022 року в Закарпатському інституті післядипломної педагогічної освіти відбулася Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція з міжнародною участю «Всесвіт, гори і Поет. До 80-річчя від дня народження письменника і громадського діяча Петра Миколайовича Скунця».

20 травня 2022 року Петрові Скунцю, українському письменнику, публіцисту, перекладачеві, засновнику і редактору газети «Карпатська Україна», голові Закарпатської організації Народного руху України, члену Національної спілки письменників України, лауреату обласних та республіканських премій, лауреату Національної премії імені Тараса Шевченка, виповнилося б 80 років, а 30 квітня 2022 року минає 15 років, як він відійшов у засвіти.

Творчість Петра Скунця належить до мистецького набутку письменників-шістдесятників і є символом мужності, чесної громадянської позиції, відвертості, аналітичного сприйняття подій, раціонального мислення.

Практичне ж ознайомлення з біографією та творами П. М. Скунця потребує поглибленого наукового розгляду, яке залишається актуальним і має відповідати сучасному міжнародному розвитку літературознавчої та педагогічної науки.

Глибоке пізнання творів письменника сьогодні допомагає збагнути динаміку складних державотворчих процесів та глибину естетико-культурних чинників, що є вирішальними при формуванні учителем майбутньої особистості. Тому проведенням такого заходу хотілося привернути увагу громадськості до постаті Петра Скунця, активізувати наукові пошуки в царині його літературного спадку, міжкультурних зв'язків засобами поетичного слова, а також висвітлити інноваційні набутки методики викладання літературного краєзнавства.

Конференцію організовано та проведено Міністерством освіти і науки України, Департаментом освіти і науки, молоді та спорту Закарпатської обласної військової адміністрації, Закарпатською обласною державною адміністрацією, Закарпатським інститутом післядипломної педагогічної освіти, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Закарпатською організацією Національної спілки письменників України, Закарпатським обласним художнім музеєм ім. Й. Бокшая, Народним музеєм літератури Закарпаття, ГО «Історичний клуб «Красне поле».

У конференції взяли участь науковці-дослідники літературного процесу в Україні та за кордоном, науково-педагогічні та педагогічні, працівники Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти, члени Закарпатської організації Національної спілки письменників України, члени Закарпатської організації Національної спілки художників України, вчителі.

Вшанування пам'яті Петра Скунця почалося з покладання квітів і Пас-

хальної панахиди на його могилі, котру очолив о. Франціск Онисько, ЧСВВ, протоігумен Василіян в Україні (Провінція Св. Миколая), у спілслужінні з о. Лукою Буняком, ЧСВВ, настоятелем Малоберезнянського монастиря Св. Миколая оо. Василіян, та о. Миколою Григоруком, адміністратором парафії св. Параскеви і керівником приватного етнографічного музею Бойківщини та Музею історії підпільної Української Греко-Католицької Церкви в с. Фитьків на Івано-Франківщині. З короткими промовами виступили директор ЗППО Ярослав Сивохоп, Наталка Ребрик, Лідія Ходанич, Іван Ребрик, колеги та друзі.

Наступним етапом стали навідини у Спілку письменників, де працював Петро Миколайович з творчою молоддю, а згодом як редактор «Карпатської України».

Опісля конференція продовжила свою роботу у форматі онлайн виконанням Державного гімну України та Хвилиною мовчання за убієнними борцями за свободу країни.

До конференції зголосилося понад 100 осіб з 5 країн світу. Подали свої виступи 42 особи, з них доктори наук, професори, академіки – 11 осіб; кандидати наук, доценти – 14 осіб; члени НСПУ та НСХУ – 18 осіб; учителі, викладачі – 42 особи. Конференція зареєстрована в Державній науковій установі «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації», посвідчення № 186 від 23 березня 2022 р.

Колектив Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти та усіх учасників Всеукраїнської конференції привітали:

Сивохоп Ярослав Михайлович, директор Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент;

Жулинський Микола Григорович, директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної академії наук України, доктор філологічних наук, професор, академік Національної академії наук України;

Креміль Тарас Дмитрович, Уповноважений із захисту державної мови, кандидат філологічних наук, доцент;

Мушинка Микола Іванович, академік Національної академії наук України, професор, доктор філологічних наук (Словаччина, м. Пряшів);

Салига Тарас Юрійович, професор кафедри української літератури ім. акад. М. Возняка Львівського національного університету імені Івана Франка, доктор філологічних наук, професор;

Скунць Олена Дмитрівна, дружина поета;

Скунць Наталія, Скунць Микола, Ярцева Галина, діти поета;

Кузан Василь Васильович, голова Закарпатської обласної організації Національної спілки письменників України.

У вітальному слові директор інституту Сивохоп Ярослав Михайлович наголосив, що 2022 рік Постановою Верховної Ради України «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2022-2023 роках» від 17 грудня 2021 року № 1982-ІХ оголошено роком Петра Скунця та Івана Чендея. Два великі закарпатці – письменники і громадсько-культурні діячі, лауреати Національної премії імені Тараса Шевченка в галузі літератури, чію творчість необхідно знати, на чії життєві принципи орієнтуватись, чії імена необхідно зробити закарпатоукраїнським брендом. А для цього найперше потрібно: життя і творчість Петра Скунця та Івана Чендея вивчати не лише на уроках літератури рідного краю в Закарпатті, а й ввести у шкільний курс української літератури у ЗЗСО

України; привернути увагу громадськості до цих постатей, активізувати наукові пошуки в царині їх літературної спадщини; координувати зусилля науковців, педагогів і влади у справі збереження, популяризації і видання творів найвідоміших письменників краю.

«Ми усвідомлюємо, – зауважив Я. М. Сивохоп, – що ці архіважливі і відповідальні завдання стоять у першу чергу перед науково-педагогічними працівниками Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти. Сьогоднішня конференція, запланована як обласна, а в рамках підписаного Меморандуму між Уповноваженим із захисту державної мови і ЗППО, переросла у всеукраїнську з міжнародною участю, є однією із складових виконання тих, взятих на себе, завдань».

З доповідями, які тематично охоплювали усі грані творчого таланту Петра Скунця, на конференції виступили:

Жулинський Микола Григорович, директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної академії наук України, доктор філологічних наук, професор, академік Національної академії наук України (Україна, м. Київ), «**Слово про Поета і про Поетове Слово**»;

Ковалів Юрій Іванович, професор кафедри історії української літератури, теорії літератури та літературної творчості Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор філологічних наук, професор, член Національної спілки письменників України (Україна, м. Київ), «**Ліричні алгоритми Петра Скунця**»;

Кремій Тарас Дмитрович, Уповноважений із захисту державної мови, кандидат філологічних наук, доцент (Україна, м. Київ), «**Листування Петра Скунця і Дмитра Кременя: до джерел творчості**»;

Іванишин Петро Васильович, завідувач кафедри української літератури та теорії літератури Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка, доктор філологічних наук, професор (Україна, м. Дрогобич); «**Націоцентричні ідеї у творчості П. Скунця**»;

Ігнатович Олександра Степанівна, доцент кафедри української літератури ДВНЗ «Ужгородський національний університет», кандидат філологічних наук, член Національної спілки письменників України (Україна, м. Ужгород), «**Петро Скунець: життя і творчість у вимірах часу**»;

Васьків Микола Степанович, професор кафедри журналістики і нових медіа Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор філологічних наук, професор (Україна, м. Київ), «**Друга світова війна в поемах П. Скунця й Д. Кременя: синтез закарпатського «кута зору» й «абстрактного гуманізму**»;

Мушинка Микола Іванович, академік Національної академії наук України, професор, доктор філологічних наук (Словаччина, м. Пряшів), «**Словацькі переклади Петра Скунця: роман Карла Чапека «Гордубал» та п'єса «Гордубал» Петра Скунця**»;

Ходанич Лідія Петрівна, завідувач кафедри педагогіки та психології Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент, член Національної спілки письменників України (Україна, м. Ужгород), «**Школа та вчитель у творчості Петра Скунця**»;

Ходанич Петро Михайлович, доцент кафедри суспільно-гуманітарної та етико-естетичної освіти Закарпатського інституту післядипломної педагогіч-

ної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент, член Національної спілки письменників України (Україна, м. Ужгород), **«Уроки поета: життя та творчість Петра Скунця на тлі епохи»;**

Кузьма Оксана Юріївна, завідувач кафедри української літератури ДВНЗ «Ужгородський національний університет», кандидат філологічних наук, доцент (Україна, м. Ужгород), **«Духовні орієнтири Петра Скунця (збірка «Один»);»;**

Шанта Микола, редактор газети «Руське слово», письменник (Сербія, м. Новий Сад), **«Петро Скунець: робота над перекладом альманаху «Ми тут не гості»»;**

Сопко Одарка Іванівна, доцент кафедри дизайну Закарпатської академії мистецтв, кандидат мистецтвознавства, доцент, член Національної спілки художників України (Україна, м. Ужгород); **Пономаренко Надія Степанівна**, завідувач кафедри сучасних інформаційних технологій та веб-дизайну Закарпатської академії мистецтв, заслужений художник України, доцент (Україна, м. Ужгород), **«Творчий перетин Петра Скунця, Василя Скакандія, Надії Пономаренко»;**

Марфинець Надія Василівна, учителька української мови та літератури Росошанської гімназії Свалявської міської ради Закарпатської області, кандидат педагогічних наук (Україна, м. Свалява), **«Вивчення творчості Петра Скунця у школі»;**

Пекар Олена Василівна, учителька української мови та літератури Лінгвістичної гімназії ім. Т. Г. Шевченка Ужгородської міськради Закарпатської області, член Національної спілки письменників України (Україна, м. Ужгород), **«Поетична анкета Петра Скунця. Урок літератури рідного краю в 10-11 класах»;**

Густі Василь Петрович, завідувач філії «Народний музей літератури Закарпаття» Закарпатського обласного художнього музею імені Й. Бокшая, член Національної спілки письменників України (Україна, м. Ужгород), **«Петро Скунець серед побратимів по перу: спогади»;**

Добоні Марія Михайлівна, учителька української мови та літератури Міжгірського закладу загальної середньої освіти I-III ст. № 1 Міжгірської селищної ради Закарпатської області (Україна, смт. Міжгір'я), **«Музей поета Петра Скунця в Міжгірському ЗЗСО №1».**

Інші учасники конференції подали свої виступи в електронній формі.

Загалом обговоривши питання вивчення, введення в науковий обіг та популяризацію творчої спадщини Петра Скунця; координацію зусиль науково-педагогічних працівників Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти та місцевих органів влади у справі збереження і видання творів П. М. Скунця; залучення молодих науковців, учителів, членів МАН до глибокого вивчення творчості закарпатських письменників, зокрема творчості П. М. Скунця, у контексті сучасних літературознавчих теорій в Україні та Європі; вивчення досвіду викладання літератури рідного краю в закладах загальної середньої освіти Закарпаття та України та ін., учасники конференції прийняли відповідні рішення.

На завершення конференції всепермагаюче звучав голос Поета (уривок з інтерв'ю П. Скунця телеканалу «Тиса» після присудження йому Національної премії ім. Тараса Шевченка).

Наталія Ребрик

Українська вітчизняна війна або Кінець 1000-річного руського іґа

*Ожиємо, брати, оживем!...
Се ж остання війна! Се до бою
Чоловіцтво зі звірством стає,
Се поборює воля неволю...*

Іван Франко

Війна русні проти України

Що таке *русня* й чому вона замірилась на Україну?

Русня – то zdeґенерована, винародовлена маса Русії й Білорусії. *Русня* в аґресії проти України стала світовим ізгоєм, як і її предки – *русь*. Українці своєю нещадною відсічю русько-білоруській аґресії ствердили факт своєї одвічної волі, самостійності й неприналежності ні до колишньої *русі*, ні до нинішньої *русні*. **«Українці – окремий слов'янський народ»** – обґрунтував і переконливо довів на багатій фактографічній підставі український етнолог, антрополог, археолог, автор першої науково обґрунтованої концепції антропологічного складу українців Хведір Кіндратович Вовк (1847–1918).

Русія і вся *русня* не можуть визнати Українців за окрему націю й Україну за самостійну державу, бо інакше вони позбавляють себе 1000-річного колоніального владарювання над Україною та втрачають «единство русского народа», а головне – втрачають Україну як основу своєї імперії та своєї геополітичної присутності в Європі. Тому Русія й почала 2014 року підступну, далекосяжну війну – спершу вхопила мертвою хваткою Крим (18 березня) і Донбас (12 квітня), а 24 лютого 2022 року почала повномасштабну загарбницьку війну проти цілої України. Що це? Звична аґресія ненажерної, грабіжницької *русні* чи великі геополітично-фінансові іґрища, де розігрують Україну?

Москва традиційно домовляється з Берліном узяти Україну й Білорусію під свій протекторат, а решту Європи залишити за Німеччиною. Однак, це виглядало б дуже відвертим перекроювання карти Європи, що нагадало б більшовицько-нацистську змову 1939 року. Тож необільшовики й неонацисти за згодою фінансового інтернаціоналу розігрують таку комбінацію: якщо Русія візьме Україну, тоді Україна стає її власність, а якщо Україна доведе силою свою самостійність, тоді вона лишиться поза сферою впливу Русії, а Русії належатиме сама Білорусія.

Ось факт змовництва руських необільшовиків (рашистів) і німецьких неонацистів проти України. Посол України в Німеччині Андрій Мельник в інтерв'ю газети «Frankfurter Allgemeine Zeitung» розповів, як у перший день повномасштабного вторгнення Росії (24 лютого) він розмовляв з міністром фінансів Німеччини Крістіаном Лінднером. За словами дипломата, Лінднер із «ввічливою усмішкою» заявив, що «Україні залишилося кілька годин», тому постачання України зброї чи відключення Росії від SWIFT є безглуздими. Він вів бесіду так, нібито поразку українців уже давно визнано.

А коли Україна вистоїть? Тоді розвалюється псевдоісторична імперська доктрина «єдинства русского народа». Тому «Союзное государство» Росії й Білорусії намертво вхопилося за Україну як за свою геополітичну основу. Ставши союзником кремлівського окупаційного режиму й віддавши Білорусію під плацдарм для нападу на Україну, диктатор (по-народному – бульбо-фюрер) Лука викопав могилу собі, своєму режиму й «русскому братству». Добродушні Українці прийняли цю реальність дотепно: «*Ніколи не думали, що нам доведеться воювати з бульбою, яка схрестилася з колорадським жуком*». Русько-білоруська війна проти України засвідчила, що винародовлена *русня* намірилася заневолити і повернути на *руськість* Український народ. *Русня* в лютій ненависті до Українців уповні проявила свій патологічний *рашизм* і накликала на себе справедливу й нещадну розплату – **Українську вітчизняну, всенародну війну**.

Своїм вторгненням в Україну *рашисти* розірвали пелену власної брехні про «братство русских и украинцев» – про «єдиний народ». Ми ніколи не були ні «братськими», ні тим паче «єдиним народом». *Русь, русня* – взагалі не народ, а зборище ізгоїв, грабіжників, ґвалтівників. Ізгойна, грабіжницька *русь* 1000 років гнобила, закабалювала українців та інших слов'ян, фіно-угрські, тюркські й інші народи. Всі закабалені, заневолені народи *русь* назвала *руськими* – своїми підданими.

Українці 1000 років противилися тому закабаленню, обрусінню й перші дали відсіч нинішній военній аґресії *здеґенованої русні* – *рашистам*. Українці показують приклад звільнення всім закабаленим *руссю* народам. Українці вчать, як треба бити *русню*, як людям ліквідувати *нелюдів* – усіх деґенератів, паразитів, грабіжників. Настала пора справедливої розплати за всі 1000-літні злочинства *русі-русні*.

В Україні почалась **війна тисячоліття** – битва Українців зі своїми тисячолітніми гнобителями, з *руссю-руснею*. Уперше за 1000 літ Українці всі разом б'ють свого одвічного ворога, а досі побивали одне одного. Українці воюють з *руснею* за себе – за своє вільне життя. Війна 1000-ліття – прозоріння людей і відплата нелюдам за всі злочинства. Війна в Україні набула планетарного масштабу – Україна стала полем світової битви людей з нелюдами.

ЄС і США нарешті схаменулись і почали вибірково надавати Україні військово-у й політичну допомогу. Бо якщо *русню* не зупинити, вона окупує Україну й після «*возвращения к своим историческим границам в Европе*» стане руйнувати, хаотизувати Світ і насаджувати в ньому *руський необільшовизм* – *рашизм як ідеологію «русского мира»*. Одначе блок НАТО не закриває українського неба й не дає нам для самооборони бойових літаків, мотивуючи побоюванням бути «вплутаним у прямий військовий конфлікт» і «роздуванням конфлікту» та в ядерне протистояння з Русією. При цьому НАТО сподівається, що Русія надовго зав'яже у війні з Україною й що тільки українські воїни вбиватимуть знавіснелих *руських*, які нищать Україну, мародерствують і катують, ґвалтують і вбивають мирних людей.

Очільники України стверджують, що й самої війни не було б, якби США і ЄС превентивно ввели санкції проти РФ, про що вони їх просили. Та ті їх не почули і ще й зброю перестали надавати. Одначе, не все так однозначно...

За інформацією міжнародного телеканалу CNN, 12 січня до Києва приїздив директор ЦРУ Вільям Бернс та обговорив з президентом України Володимиром Зеленським і українською розвідкою ризику масштабного нападу Росії. А 15 лютого президент США Джо Байден, акцентував на 150 тисячах російських вій-

ськових, які перебувають біля кордонів України в РФ та в Білорусі, й наголосив: *«Вторгнення є явно можливим»*. 17 лютого Байден заявив: *«Маємо підстави вважати, що російські військові планують та мають намір напасти на Україну наступного тижня, найближчими днями»*.

Чому влада в Україні нічого не робила для оборони од руської агресії? Чому Захід вичікував? Чи не від страху перед Кремлівським кагалом та від невіри в Український народ? Про це нагадав у своєму зверненні до Українців на восьмий день окупаційної війни рашистів міністр оборони України Олексій Резніков: *«168 годин. Уже цілий тиждень Україна дає відсіч руським окупантам. Ніхто. Усвідомте це. Ніхто. Ні в Росії, ні на Заході не вірив, що ми протримаємось тиждень. Єдині, хто вірив – це ми з вами. Дві третини українців до 24 лютого були впевнені, що в разі повномасштабного вторгнення Росії ми вистоймо. Сьогодні таких – майже 90%»*.

Того ж дня Байден з пафосом заявив про ліквідацію в Сирії військами США лідера екстремістської організації «Ісламська держава». А напередодні в щорічній промові «Про стан держави» наголосив, що США не вступатимуть у прямий воєнний конфлікт з Росією в Україні, а їх збройні сили захищатимуть тільки союзників у Європі: *«Як я чітко сказав, Сполучені Штати та наші союзники будуть захищати кожен дюйм території країн НАТО з повною силою нашої колективної сили. Українці відбиваються з чистою мужністю. Але наступні кілька днів, тижні, місяці будуть важкими для них. Путін розв'язав насильство і хаос. Але хоча він може досягти успіху на полі бою, він буде платити високу ціну в довгостроковій перспективі»*. Виходить, Україну кинули як приманку хижаків на розтерзання, аби виграти час у надії на *«довгострокову перспективу»* в *«холодній війні»*.

Така «перспектива» має трагічні наслідки. Розгорається *«гаряча війна»*...

Зеленський укотре звернувся до єврочиновників: *«Якщо немає у вас сил, міцності закрити небо, то дайте нам літаки. Якщо нас не стане, не дай Боже, далі будуть Латвія, Литва, Естонія. Далі буде Грузія, Молдова, Польща. Так вони дійдуть до Берлінської стіни»*. А про відсутність допомоги від Ізраїлю висловився фігурально: *«...я не відчуваю, що він загорнутий у наш прапор»* (03.02.2022).

Литовський державний діяч Даля Грибаускайте жорстко поставила під сумнів щирість і силу Заходу:

«Боягузливий Захід? Чи спільники воєнних злочинів Путіна?»

Починає здаватися, що це так.

Санкції Путіна не зупинять, якими б вони не були. Вони потрібні, але без винятків, які ми зараз спостерігаємо з відключенням SWIFT і збереженні енергетичного сектору та банків, що його обслуговують.

Війну зупинити лише війна, що вже почалася. Не треба прикидатися і намагатися заспокоїти власну совість, постачаючи Україні лише зброю – і то запізно. За нас воює народ України. Її діти прикривають нас від путінського божевілья.

Повторення мантри про те, що НАТО не може допомогти Україні – вже виглядає патетично і викриває боягузтво Заходу. Це бачить і Путін. І хоч уроки засвоюються швидко, Захід все ще не розуміє, що в Україні точиться

європейська війна. У ній – ти або береш участь і борешся з агресором, або стоїш і спостерігаєш, як він знищує Україну та її народ, стаючи співучасником воєнних злочинів. Так. Співучасником.

Якщо ми не зупинимо Путіна в Україні – нам все одно доведеться воювати. Але вже в наших країнах.

Україна просить реальної допомоги. А ми дивимося на телеекранах, як Росія бомбить житлові квартали – і присягаємося, що «дуже підтримуємо Україну».

Мені соромно чути, як лідери та чиновники НАТО белькочуть, що «не можуть вплутуватися в конфлікт». А в Сирії, Лівії, Африці, Югославії, Афганістані – могли?

Сьогодні Україна бореться за власне існування та за мир у Європі. То ми й далі спостерігатимемо за знищенням незалежної держави?!

Слава Україні! Героям слава! Поки – тільки її героям. Бо інших на горизонті поки не видно» (03.02.2022).

«Ми вже заплатили дуже високу ціну в цій війні за право бути собою. Якщо ж Україна в черговий раз буде кинута сам на сам з Росією, як це вже було не раз в історії, то цього разу постраждаємо не тільки ми, а й увесь Світ. Бо українські ідеї, за які ми зараз кривавимось, – вселюдські», – застерігає український історик Володимир Сергійчук.

Ситий, безпечний Захід загубив історичну пам'ять і втратив совість у гонитві за фінансовими вигодами?... Нинішні «офіційні особи» Заходу виступили проти закриття неба над Україною та надання винищувачів, мовляв, це може «розгнівати президента Росії», й він розцінить це як крок до ескалації. Так само колишні «офіційні особи» боялись «розгнівати Гітлера», а він сам прийшов до них...

Нинішня окупаційна рашистська війна проти України, яка набула всеєвропейського й навіть світового масштабів, застережно нагадала про Тридцятилітню війну 1618–1648 років – один з найкривавіших збройних конфліктів в історії Європи. Тільки та війна почалася з релігійної причини, а завершилась визнанням першорядності геополітичних і економічних інтересів. За Вестфальським мирним договором 1648 року в Європі було встановлено новий порядок міждержавних стосунків на основі визнання державного суверенітету й зрівняно в правах протестантів і католиків. Так було закладено нові принципи зовнішньої політики європейських держав – на перші позиції вийшли геополітичні й економічні інтереси, а релігійний чинник став другорядним.

Тільки *Московська русь*, звана *Московією*, свою колонізаторську експансію й далі освячувала політичним православ'ям візантійського стибу. Коли московська монархія руками єзуїта Хмельницького відірвала од Речі Посполитої Україну, московські попи-книжники вигадали політично-церковну доктрину «Київська Русь» як імперську підставу колонізації України під релігійною облудою «єдиного православного русского народа». У неоруській, неонацистській, рашистській доктрині нинішньої окупаційної русько-білоруської війни проти України зібрана токсична мішанина з «русского православия» й імперської колонізаторської геополітики. І вся та токсично-гримуча суміш *руського* релігійного бузувірства й імперсько-колонізаторської агресивності зветься *рашистський «русский мир»*.

Агресивна *русь-русня* вже понад 1000-ліття поклоняється своєму кривавому ідолу – війні й грабунку, приносячи в жертву народи й культури. Культ війни й нацизм, культ грабунку й грошей – релігія рашистів.

Тож війна рашистів проти Українського народу має передусім релігійно-фінансову мету – грабунок і закабалення. У цілому це світоглядно-цивілізаційна війна, війна агресивного безкультур'я з культурою, невільників з волею, страху з відвагою, аморалізму з моральністю, нелюдства з людяністю. Тому миру в цій війні очікувати марно, має бути тільки перемога – перемога людей над нелюдами, волі над неволею. Перемога неодмінно буде за волею, адже за глибинною пам'яттю українців: **«Воля дужча за всяку неволю!»**. Нині Українці – єдиний вільний народ на Землі, який одностайно стверджує себе у визвольній війні, а Україна – єдина країна у Світі, яка самовіддано прагне до волі й самостійності.

«Через хоробрість, витривалість та бойовий дух Українського народу Росія вже не змогла досягти своїх початкових воєнних цілей. Росія хотіла захопити столицю України Київ і скинути демократично обрану владу. Але Київ досі стоїть. А уряд досі працює. Ця боротьба далека від закінчення. Ця війна може продовжуватися довгий час. Але Сполучені Штати й далі стоятимуть пліч-о-пліч з Україною та українським народом у боротьбі за волю» (президент США Джо Байден, 06.04.2022).

Незважаючи на аморалізм, продажність, колабораціонізм політиків, Український народ відновить волю й своє природне право самоврядування. Тож ця війна затягнеться надовго, що для багатьох стає шокуючою реальністю. Та ця реальність неминуча.

Триває завершальний етап 1000-літньої визвольної війни Українського народу, сповненого духу волі, проти винародовленої, звироднілої *русі-русні*, знетямленої аморальною ідеологією *рашизму*.

Що ж таке *русь* і похідні – *руськость*, *русня*, *рашизм*?

У чому смисл *руськості*, що так нестримно притягує одних спокусою влади й багатства, а других спонукає хижо триматися за *Українську* землю й люто ненавидіти *Українців*? Щодо походження назви *русь* існує чимало різних джерел, та всі вони однозначно пояснюють її неслов'янську, більше того, нелюдську суть.

Близько VII ст. до н. е. давньоіранський духовний подвижник і соціальний реформатор *Заратустра* здійснив у давньоіранському агрокультурному суспільстві світоглядно-соціальну реформу, спрямовану проти владарювання військової касты *друджів-рашів* і їх оргістично-войовничого культу з кривавими жертвуваннями, та на основі *моральності хліборобської праці* й на засаді *природно-морального світогляду* агрокультури сформулював базовий принцип-закон природного права як основи суспільного ладу: **«Хто сіє хліб – той сіє справедливість»**. Заратустра прокляв *друджів-рашів* за їх грабіжництво: **«Зрікаюся... тих, хто чинить насильство над живими душами. ...Зрікаюся всього друджівського, рашівського»**. *Друджів-рашів* вигнали з іранського агрокультурного суспільства, й вони як ізгої грабували сусідні народи, а далі зайнялися міжнародним грабіжництвом. *Друджі-раші* стали проникати в слов'янський культурний простір слідами своїх родичів *саків-скіфів* після їх відходу звідти й грабували під виглядом *сарматів*.

Усі східнослов'янські землі від Дону до Карпат і від Азовського й Чорного

морів до Десни й Прип'яті в VII–III ст. до н. е. були колонізовані іраномовними кочовиками *скіфами*, а з III ст. до н. е. й до IV ст. н. е. – такими самими кочовиками *сарматами*.

Уперше *ізгої русь* масово з'явилися на Північному Кавказі й українських південних теренах східнослов'янського агрокультурного світу в IV–V ст. То були воєнно-кочові грабіжники *раші-русь* – *ізгої* з туранського скотарського світу; вони спершу грабували корінні народи, а потім колонізували їх, обклавши даниною.

Саме за данників *раші-русь* затято воювали з *хозарами*, хоча з *хозарами* в *русів* було багато спільного, зокрема – юдейське походження владарюючого кагалу й грабіжницька політика. Арабський вчений-енциклопедист іранського походження, «батько мусульманської історіографії» Ат-Табарі нагадав у 914 році про засторогу дербентського правителя VII ст. Шахріяра: **«Я опинився між двох ворогів – хозарів і русі, останні – вороги всьому світові, й ніхто не може з ними воювати»**. Вичерпно охарактеризував *русь* у 930 році арабський географ і письменник перського походження Ібн Даста: **«Русь живе грабіжництвом і торгівлею... Русь пов'язує спільна діяльність, яка характеризує їх не як плем'я, а як воєнно-торгову організацію»**.

З середини IX століття, через шістсот років після закінчення тисячолітньої грабіжницької колонізації України *скіфами* й *сарматами*, їхні нащадки *русь* у складі міжнародного грабіжницько-торгового угруповання так само почали колонізувати український агрокультурний простір. Скіфську натуру *русі* відверто передав О. Блок: **«Да, скифы – мы! Да, азиаты – мы, С раскосыми и жадными очами!»**. І це не тільки поетичний образ – до XVII століття *русь-московитів* називали *скіфами*. А візантійські хроністи ототожнювали *скіфів і русь*. Сарматською мовою слово *русь* означає *руді*, що вказує на панівний юдейський елемент у різноплеєнному конгломераті *русі*. Старогрецькою мовою *русинос* також означає *рудий*, а ще *червоний, багряний*, тобто нагадує *кров і вогонь*, бо греки ототожнювали *русь* із її жорстокими, кривавими нападами на грецькі міста. Візантійський пізньоантичний історик Прокопій Кесарійський (500–565) називав *русь* по-грецьки *спорами* – *розсіяними* (звідси походить пізніше тлумачення *руснею* свого імперського імені: *«рассеяне – рассеяны по всему миру»*).

Коли кочова *русь* стала *осілим грабіжником*, то обклала даниною всі колонізовані народи й почала завойовувати інші слов'янські, фіно-угорські й тюркські землі. Грабіжницько-торгова корпорація *русь* колонізувала східнослов'янські землі й підкорила східнослов'янські народи – відтак постав конгломерат 12 каганських (князівських) руських уділів, що покряяли етнічні землі й владарювали як стаціонарні грабіжники в постійних міжусобицях. На центральному, київському престолі сидів головний каган, який збирав данину з підлеглих йому каганів і володів грабіжницьким «общаком». Тому причиною каганських міжусобиць було намагання заволодіти київським престолом і данинним «общаком».

Західноруський конунг Хельгі (Олег) – свояк покійного Рюрика, убивши у 882 р. київського кагана Аскольда, який був зі східної русі й не належав до Рюрикового роду, заволодів Києвом і проголосив його *«матір'ю городам руським»*. Посадивши на київський престол малолітнього Рюрикового сина, а свого небожа Ігоря, став його регентом і фактичним владарем на колонізованих *руссю* східнослов'янських землях. Так Хельгі-Олег почав будувати руську державу Рюрика, який мріяв створити свою імперію на кшталт імперії франків Карла Великого.

Після того, як древляни в 945 р. розірвали навпіл Ігоря за вимагання подвійної данини, зокрема за вимагання «данини кров'ю» (дітьми для гаремів), київ-

ським престолом і данинним «общаком» заволоділа його «злочинна супруга» Ольга. Та нещадна каганка жорстоко помстилась древлянам: спалила Коростень, інші древлянські міста, винищила людей, а *руська церква* згодом стала вшановувати злочиницю як святу. Через 1074 роки *руський геноцид* над древлянами повторили *нащадки русі – рашисти*.

Охрещена Ольга стала агентом поширення християнства. Прийняття *руссю* християнства як державної релігії було хитрим політичним ходом – «цивілізаційним вибором», аби таким способом нібито прилучитись до «гуманної» релігії та «облагородити» своє грабіжництво, колонізаторство й криваві магічні культи з масовими людськими жертвами. Насправді *русь* прийняла християнство як релігію рабів для упокорення колонізованих і насильно охрещених корінних слов'янських та інших народів, а також для доступу до єдиновірного тепер Царгорода, який вони потаємно намагаються захопити для контролю над виходом у Середземне море. Відтоді політонім *руський* набув синонімічного значення *православний*, і обидва ті слова стали політично-релігійними означеннями, які *русь* нав'язала колонізованим народам. Відтоді ж *православ'я* стало *руським* імперським ідентифікатором для всіх колонізованих і охрещених *руссю* народів. Імперська «русская православная вера» разом з імперським «руским языком» склали ідеологічно-комунікаційну основу «руского мира» – ширми для воєнно-фінансового закабалення Світу споконвічними грабіжниками *рашами-руссю* й нинішніми *рашистами*.

Всі підданці *русі*, платники данини, одразу ставали *руськими*. Прикметникова форма *русскій* – не етнонім, а соціонім, подібно до новітнього соціоніму – *советській*. І тим соціонімом безтямно послуговуються *руські підданці* вже ціле тисячоліття, вважаючи себе *русскім народом* і навіть не тямлять, що немає у Світі народу з прикметниковою назвою, присвійний розряд якої означає належність комусь. Не так дивує, що підневільне населення призвичаювалося до *руськості* протягом 1000 років владарювання *русі*, як дивує, що за 74 роки більшовицького (неоруського) владарювання винародовлений різномовний конгломерат став визнавати себе за *советській народ* (у просторіччі – *совок*). Відомо, як жилося тим, хто не уподібнювався до *совка*. Унаслідок деформації історичної свідомості й досі одні не можуть позбутися *руськості*, інші – *совковості*.

Отже, *русь* – соціопатичний тип *кочового грабіжника*, який, ставши *осілим грабіжником*, почав наймати на службу інших *кочових грабіжників* – *варягів, вікінгів*, що спричинило до ототожнення *русі* з *варягами, норманами*, хоч *русь* як винародовлений конгломерат не має нічого спільного ні з *варягами*, ні тим паче зі *слов'янами*. Хибне ототожнення *русі* зі *слов'янами* в пізніх компілятивних опусах сталося через те, що ті автори ніколи не бачили ні одних, ні других, тому й не могли розрізнати.

Всесвітньовідомий український вчений-славист Осип Максимович Бодяньський (1808–1877), критично проаналізувавши княжі літописи, західні й східні історичні джерела в праці «О мнениях касательно происхождения руси» (1834), обґрунтовано спростував і норманську, й славистичну доктрини походження *русі* та існування *давньоруської народності* й довів східне, туранське, походження *зайшлих воєнно-кочових угруповань русі*: **«Русі, як народу особливого, Нормандського, ніколи не було...; русь також не слов'яни»**. А білорусько-український історик, археолог Володимир Зенонович Завітневич (1853–1927) підтвердив цю істину: **«...Не було народу, який сам себе називав руссю»** («Происхождение и первоначальная история имени «Русь», 1892). Польський історик, етнограф Францішек Генрик Духінський (1816–1893), відомий у Європі як Духін-

ський з Києва, відносив **«українців і поляків до народів орійських, а руських – до туранців»**, викреслюючи росіян з числа народів не лише слов'янських, а й європейських.

Український правознавець, історик Сергій Павлович Шелухін (1864–1938) у праці «Україна» (Прага, 1936) також робить обґрунтований висновок про не-слов'янське походження русі: **«У назві «Русь» живе поняття про організацію чужинців, що примучувала слов'янські держави до покори, позбавляла волі, нищила самостійність...»**.

Український історик, сходознавець Омелян Йосипович Пріцак (1919–2006) виводить назву *русь* як грабіжницько-торгового об'єднання від кельтсько-латинського *рутенісі* (*русі, рузі*). Та назва походить з кельтського *rut*, германського діалектного *ruzzi, rugi, rus* і означає – *гребці, морські здобичники на гребних суднах*, а також *руді*. За Пріцаком, історичними носіями назви *ruzzi* були фризські купці (*фризи* – північно-германська народність із домішкою близькосхідного комерційного елементу), які вели трансєвропейську торгівлю й змішувалися з подібними їм.

Ізраїльський історик Ірма Хайнман виводить походження назви *русь* із давньоєврейських джерел, де *рашія, расія* означає *відступник, вигнанець, ізгой, лиходій*. Арабський географ, картограф і мандрівник XI ст. Аль-Ідрісі називає *русь* – *расія-тюрк* і визначає їх розташування по сусідству з такими ж самими грабіжниками *хозарами*. Туранські *раші-расія* способом життя були подібні до *хозар* і воювали з ними за данників.

Іноземні й українські вчені Аль-Гардізі, Аль-Бакрі, Ібн Даства, Аль-Ідрісі, Аль-Мукаддасі, Ат-Табарі, В. Тредіаковський, М. Каченовський, О. Бодянський, Ф. Духінський, В. Завітневич, М. Трубецької, С. Шелухін, О. Пріцак, І. Хайнман, О. Галкіна, О. Романчук, О. Толочко та інші дійшли обґрунтованого, правдивого висновку: ***русь – не народ, а винародовлений конгломерат, грабіжницька воєнно-торгова корпорація***.

За узагальнюючим висновком: *грабіжницький воєнно-торговий альянс русі* – це конгломерат, який склався з маси східних, ***туранських степових кочовиків – раші-русь***, нащадків *туранців-туруджів*; з західних, ***германських морських кочовиків (піратів) – ругі, рузі-русь*** та з південних, ***юдейських торгових груп, «комерційних компаній»*** з Близького Сходу – *расія*, які еллінізувалися в Криму й Північному Причорномор'ї. Саме юдейські *расія* й стали комерційним, фінансовим ядром *воєнно-грабіжницького конгломерату русь*, як перед тим були комерційно-фінансовими агентами скіфсько-грецького колоніального союзу. З того конгломерату відступників від етнічних традицій, з ізгоїв-лиходіїв без етнічного коріння й без рідної землі формувалися злочинні угруповання, які промишляли грабіжництвом і торгівлею награваним. Ось звідки в безрідної *русні* така патологічна тяга до захоплення й плундрування обжитих корінними народами земель!

Турансько-германсько-юдейські грабіжники-торгаші *раші-русь-расія* колонізували Україну понад 1000 років тому, а тепер їх нащадки претендують на нашу землю як на свою «історическу родину»...

Отже, *раші-русь-расія* – позаетнічне збірне поняття на позначення безземельних, без етнокультурних ознак грабіжницько-кочових, воєнно-торгових угруповань, які сформувалися з *вигнанців-ізгоїв* з туранського, германського і юдейського етнотериторіальних середовищ. *Ізгої* (від івритського *гой* – народ) – *вигнані з народу, винародовлені*. Тому в тих безземельних, винародовлених

химер така невтоленна жадоба до чужих земель і патологічна ненависть до корінних народів.

Історичні *раші-русь-расія* і нинішня *русня* – не люди, а нелюди, не народ, а професія, суть якої – *грабіж, насильство, війна, торгівля, визиск*. На грабежі, насильстві, визиску держиться й химера «*руського мира*», що є штучним релігійно-політичним конструктом, а не природно-духовним, геокультурним феноменом, яким є Український світ. Та нині химера «*руського мира*» набуває геополітичних ознак неоруської, необільшовицької, *рашистської* доктрини «*нового мира*», тобто переробки світового ладу на руський штиб – на *русню*.

На імперській доктрині *русні* – *русинізм*, *русинстві* в ХІХ ст. спекулювала пропаганда шовіністичної ідеології *русофільства* (*москвофільства*), а нині спекулює пропаганда «*руського мира*», які заперечують *Український народ*, а *русинів* трактують як частину *великоросів*. Політонім *русини* замість самоназви корінного українського закарпатського люду *лемки* запровадив руський агент піп О. Духнович. *Русинами* нині безтямно називає себе частина української людності Закарпаття, Словаччини, Югославії. *Русин* (*руснак*) – місцева форма політоніму *руський*, що є пережитком першої руської колонізації Х–ХІІІ століть. Політоніми *руський*, *русин* ототожнюються також із належністю до насадженої *руссю* юдохристиянської, православної релігії. Тобто *русь*, *руський*, *русин* – означення релігійної юдохристиянської, православної тотожності, а не української етнокультурної ідентичності. *Руський*, *русин* – наслідок ототожнення етнічності з віросповіданням, що є аналогом етнорелігійного поняття *юдей*. У ХVІ столітті бузувільські затятий у вірі православний чернець Іван Вишенський, «*ревнитель единства многоименитого русского рода*» таврує українців як відступників од християнства прокльоном – «*бывший русине*». Згодом *русинство* стало синонімом *русофільства* (*москвофільства*). Рупором галицького *русофільства* (*москвофільства*) став львівський проруський історик, архівіст, член Краківської масонської ложі й член-кореспондент Петербурзької академії наук Денис Іванович Зубрицький (1777–1862), який у ХІХ столітті проголосив колонізаторську доктрину «*единого русского народа от Карпат до Камчатки*». (Нинішні ідеологи «*руського мира*» проголошують ще масштабнішу геополітичну доктрину – «*Евразия от Лиссабона до Владивостока*»). На Закарпатті політичне *русинство* проповідував московський агент і виходець з московської *русні* Олександр Васильович Духнович (по батькові – Черкаський, по матері – Гербер; 1803–1865). Той «будитель» писав *язичієм* і «просвіщав» ним закарпатських селян – *лемків*, а свою *москвофільську* доктрину проповідував у руськомовній періодиці й книжках, вислідом яких стало видання «Истинная история карпато-росов» (Москва, 1914). *Язичіє* – штучна книжна мова, яку вигадали на основі церковнослов'янської й руської з домішкою українізмів і полонізмів та з українською вимовою *москвофіли* – проповідники мовно-політичної єдності з Русією Галичини, Буковини й Закарпаття. Жорстко й нещадно викривав *москвофільство* геніальний український мислитель Іван Якович Франко (1856–1916): «*Москвофільство, як усяка підлість, всяка деморалізація – це міжнародне явище, гідне загального осуду і боротьби з ним*»; «*Боротьба з москвофільством відтепер мусить виглядати зовсім інакше, бо її терен розшириться безмірно, а її зміст поглибитись відповідно до того, як вона розростеться до розмірів боротьби всеукраїнського національного почуття з винародовлюючими претензіями «державної» великоруської нації. І наші відносини до жидів мусять улягати значній переміні, коли нашої нації прийдеться «автономно» гоїти гнілі рани, завдані їй московським*

чиновництвом через цілковите нагромадження жидів на нашій території при допомозі т. зв. «черти осідлості» та через варварські та нелюдські експерименти урядового аранжування антижидівських розрухів, щоб ними відводити від себе вибухи розпуки та обурення» (І. Франко. «Одвертий лист до гал/ицької/ української молодезі», 1905). Це застереження надзвичайно своєчасне нині – в пору руської агресії та геополітичних ігрищ сіонізму й усього Фінінтерну довкола України, що прикриваються *русофільством*.

Русофільські (москвофільські) організації на Галичині, Буковині й Закарпатті створила й потужно фінансувала нарівні з військовими видатками Російська імперія. Основними агентами *русофільства (москвофільства)* стали православні попи, завдяки чийй активності й фінансовій агресії *русофіли-москвофіли* заволоділи українськими культурно-освітніми установами. *Русофільська (москвофільська)* шпигунсько-пропагандистська мережа у 1850–1930 роках пропагувала єдність галицьких русинів з *руськими*: «*Ми не рутени..., ми настоящі руськіє*». *Русофіли-москвофіли* заперечували право українського народу на самостійний національний розвиток і не визнавали української мови: «*книжна московська мова се властиво руська, утворена русинами. Приймаючи книжну московську мову, ми беремо назад свою власність*».

Оту могильну *русофільську (москвофільську)* доктрину нині намагається реанімувати резидентура «русского мира» в Офісі Президента України, пропагуючи підступну гібридну русифікацію, лукаво закликаючи українців «позбавити Росію монополії на російську мову» й провести її «демонополізацію» через «кодифікацію руської мови» в Україні. Все це – гібридна необільшовицька ідеологічна диверсія для нав'язування Україні новоімперських доктрин: «Єдина країна – Єдина страна» та «єдиний русский народ». А з західного боку це робить американський історик Центральної й Східної Європи Тімоті Снайдер (1969), пропонуючи українцям «представити світові власну культуру» стандартизованою в Україні гібридною «українською російською мовою», тобто колонізаторською мовою, в якій не живе душа й самосвідомість корінного народу. Так українцям нав'язують підміну рідної мови-мислення руською примітивною комунікацією. Замість старої імперської заборони української мови – неоімперська підміна. Ворожа агентура нав'язує українцям комунікаційний спосіб примітивізації мислення через підміну багатої української мови руським койне – «общепонятным языком».

Свого часу одурманені *русофільством (москвофільством)* галичани, буковинці й закарпатці завдали великої шкоди культурно-соціальному розвитку українства. А нинішній мадяро-русинський анклав на Закарпатті – спільний сепаратистський проект Будапешта й Москви. Деструктивна ідеологія *політичного русинізму* тримається на ідеологічних доктринах *русофільства (москвофільства)* й «русского мира», зокрема на безглуздім політично-біологічній вигадці про «єдиноутробное братство русских, украинцев, белорусов – потомков единой древнерусской народности». Ті, які стверджують, що руські, українці й білоруси – один народ, не вміють цього сказати ні українською, ні білоруською, а тільки «общепонятным языком» руської пропаганди.

До *русі* та її дегенеративного породження – *русні* за 1000-літню колонізацію України так призвичаїлись пригноблені, заневолені, винародовлені підданці, що й досі ототожнюють себе з *руссю* як *руські* нащадки. Тож позбавлені самосвідомості *малороси* й *великороси* затято змагаються за *руськість*: перетягують каната – хто з них *руськіший*.

А тим часом, останні десятиліття руська пропаганда в Україні активно поширює замість віджилої доктрини «трех братских народов» новоімперську доктрину «єдиного русского народа». Кремлівську колонізаторську пропаганду путінського імперського проекту «Один народ» безкарно проводив в Україні медведчуківський «Український вибір» під імперським гаслом «Єдина країна – Единая страна». А рашистська резидентура в Офісі президента України під орудою ермаків-арістовічів-подоляків, використовуючи нейролінгвістичне програмування масової свідомості, провадить неокolonіальну пропаганду «руської-української мови» та підміни України «Руссю». На масовому рівні цю підміну пропагує історично-агресивна п'ята колона «русскоязычных»: *«Пришло время вернуть мое имя! Я Русь, а не Украина!»*.

Так провокатори нав'язують Українцям *руськість*, мовляв, ви ж справжні *руси*, а *москалі* вкрали у вас історичне ім'я, назву держави *Русь* та історію *Київської Русі*. І той політичний вірус прищеплюється в певній частині суспільства й підігривається публічними невігласами й провокаторами. Для забезпечення од того вірусу *руськості*, од невігластва й політичних спекуляцій людям необхідно зрозуміти просту річ: *москалі* не вкрали в *українців* історичного імені, а *Московія* не вкрала назви *Русь* та історію так званої *Київської Русі*, якої ніколи не було. Була реальна *Московська Русь*, яка успадкувала те, що загарбали в слов'ян *руські князі* – колонізатори *Київської землі* й інших слов'янських земель та засновники *Московської Русі* на колонізованих ними фіно-угорських землях. А штучний термін *«Київська Русь»* придумали московські книжники в XVI столітті, а ввів у науковий обіг імперський історик М. Погодін у XIX столітті, аби обґрунтувати спадкове право Російської імперії на *Київську землю* й на цілу *Україну*, бо за імперською доктриною, *«Киевская Русь – исконно русская территория»*. Якщо грабіжницька корпорація *русь* витолочила *Українські землі*, то це не означає, що ці землі стали власністю *русі*, а корінні українські люди – *руськими*. *Русь* – не власне ім'я народу, а збірна назва грабіжників і має таке значення, як і *сарана*.

Безтямно-провокативне намагання малоросів ототожнити себе з *руссю* та перейменувати Україну на «Україна-Русь» названо в неоруській імперській доктрині *«безумными версиями о том, что «только Украина это и есть настоящая Русь»*. Малоруський комплекс *руськості* охарактеризовано в неоруській доктрині як *«комплекс разделенного народа, комплекс национального унижения – когда русский дом сначала потерял часть своего фундамента (киевскую), а потом вынужден был смириться с существованием двух государств уже не одного, а двух народов»*.

Ось за чіім завданням п'ята колона *русні* проповідує *руськість* українців і ототожнює *русь* з Україною. *Русь* – не народ, не країна, не держава, а грабіжницький кагал і його колоніальний режим, який тримається на загарбанні, поневоленні, визиску корінних народів.

Рашистська доктрина «решения украинского вопроса»

Нинішня *русня* своїми вбивствами й грабунками в українських містах і селах підтверджує пряму спадкоємність од 1000-літньої грабіжницької *русі* – дегенеративна дикість і патологічне нелюдство є їх спадковими рисами.

Отож, колишня *русь* і нинішня *русня* – одвічні загарбники-колонізатори, поневолювачі корінних народів, зокрема Українців. Колоніальний гніт *русі* над Українцями триває понад 1000 років. І багато підневільного люду, ставши *підданцями русі – руськими*, стали ототожнювати себе з *руссю* й служити своїм поневолювачам. Та в глибинній генетичній пам'яті й самосвідомості корінного Українського люду збереглося самоусвідомлення себе Українцями й чітке розрізнення свого й чужого – відокремлення своєї самобутньої етнокультурної ідентичності від чужої ізгойної *русі й руських*.

І ось воєнна агресія всієї тієї *русні* збурила в Українцях придушену тисячолітнім руським гнітом волю національного духу, розбудила в заневолених малоросах приспану українську сутність. Українці морально визріли й народилися вдруге, духовно, у власній культурності. І враз ясно відкрилась забута прірва між українством і руснею – прірва, яка нагадала про тисячолітній гніт чужинської *русі й розірвала облуду «русского братства»*.

Так почалась війна тисячоліття – війна звільнення Українців од тисячолітнього гніту чужинської *русі*, од руських «братів», од руськості й малоруськості, од винародовленої, безродної *русні*. Ця праведна, справедлива війна спонукала Українців до самооборони, самоорганізації, взаємодопомоги, що становлять основу *самоврядування – народовладдя*. Визвольна війна об'єднала розокремлених людей у *збірну цілісність народу*.

Вороги іменують Українців прізвищами неоднозначних історичних осіб (мазепинці, петлюрівці, бандерівці), тим самим розділяючи нас. А ми як цілісна Українська нація маємо іменувати себе Українцями.

Натхненно, запально сказав про цілісність, єдність Українців і про незмінно нещадне ставлення Української нації до безрідної, байстрюцької *русні* та закликав до боротьби з нею боєць із козацького Кривого Рогу: *«Нема ніяких бандерівців. Ми оглянулись у свою історію й побачили, що ми – горда нація, дужа, єдина! Ми можемо сваритись, та палити русню будемо разом. Хлопці, весело палимо русню, мочимо, ріжемо! Тримаймось разом!»*.

А в той час, коли Український народ оружно утверджує свою самостійність, слідом за «освободителями» активізуються «миротворці», які спішають нажитися на крові. Тривожним сигналом стало прагнення Ізраїлю стати посередником у переговорах Русії з Україною. І ось президент України Зеленській попросив президента США Байдена виключити головного кремлівського перемовника олігарха Абрамовіча зі списку санкцій, щоб той міг і далі бути посередником у переговорах України з Росією. І що ж Абрамовіч і весь Ізраїль хочуть за своє посередництво? Найтрагічніше в цій війні – її наслідки, коли «миротворець» Ізраїль в особі руських і українських юдеїв прибиратиме до рук Україну. Однозначно, все це – хитро-підступна комбінація зробити з України свою нову «обітовану землю». Тому нині необільшовики актуалізують геноцидну доктрину більшовиків: *«Нам нужна сама Украина, население ее не нужно»*.

«Освободітелі» й «миротворці» націлились на нашу землю без корінного народу, 10 млн якого за 30 років фіктивної незалежності спровадили в заробітчанські найми, а тепер 5 млн спроваджують як біженців. А де ж ізраїльський «залізний купол» над Україною, що його обіцяли в обмін на прийняття закону про кримінальну відповідальність за антисемітизм в Україні? Вже вкотре ошукали юдеї українців. А ще Ізраїль заборонив Україні купувати розвідувальне програмне забезпечення Regasus групи NSO, мотивуючи тим, що це може «обурити росій-

ських офіційних осіб». Що це, як не кругова порука кремлівського й телявівського кагалів. Показово також, що РФ та Ізраїль не визнали геноциду Українців, бо то спільний злочин русько-юдейських більшовиків. А навіщо русько-юдейські більшовики влаштували геноцид Українців? Для перекодування Українців у «русских-советских» (совків), тобто вільних людей – у рабів більшовицької імперії. Це застережне нагадування для тих, які ще вірять в «освободітелів» і «миротворців».

І ось тепер, у передсмертній агонії, необільшовицький, рашистський кагал заповзвся остаточно перекодувати Українців, «переучредить» Україну й поглинути Український світ химерою «русского мира» та насадити неоруський, неонацистський режим «новой эпохи»: «...Украины как анти-России больше не будет. Россия восстанавливает свою историческую полноту, собирая русский мир, русский народ вместе – во всей его совокупности великороссов, белорусов и малороссов. Если бы мы отказались от этого, позволили бы временному разделению закрепиться на века, то не только предали бы память предков, но и были бы прокляты нашими потомками – за то, что допустили распад Русской земли. ...Первой всегда оставался бы комплекс разделенного народа, комплекс национального унижения – когда русский дом сначала потерял часть своего фундамента (киевскую), а потом вынужден был смириться с существованием двух государств уже не одного, а двух народов. То есть или отказаться от своей истории, согласившись с безумными версиями о том, что «только Украина это и есть настоящая Русь», или же бессильно скрежетать зубами, вспоминая времена, когда «мы потеряли Украину». Вернуть Украину, то есть развернуть ее обратно к России, с каждым десятилетием было бы все сложнее – перекодировка, дерусификация русских и настаивание против русских малороссов-украинцев, набирала бы обороты. А в случае закрепления полного геополитического и военного контроля Запада над Украиной ее возвращение к России стало бы и вовсе невозможным – за нее пришлось бы воевать с атлантическим блоком.

...И вот тут начинается второе измерение наступающей новой эпохи – оно касается отношений России с Западом. Даже не России, а русского мира, то есть трех государств, России, Белоруссии и Украины, выступающих в геополитическом плане как единое целое. Эти отношения вступили в новый этап – Запад видит возвращение России к своим историческим границам в Европе. И громко возмущается этому, хотя в глубине души должен признаться себе, что по-другому и быть не могло».

Цю неоруську, неоімперську, рашистську доктрину «решения украинского вопроса» під заголовком «Наступление России и нового мира» опублікував уранці 26 лютого руський державний пропагандистський сайт РІА «Новости» під авторством оглядача Петра Акопова. Цю статтю заготували загодя й запланували опублікувати одразу по захопленню України, однак з публікацією поспішили. Оскільки бліцкригу, блискавичної війни, розрахованої максимум на два дні, не вийшло, статтю одразу видалили. З тією агресивною рашистською доктриною «собирателей земли русской» варто ознайомитись повністю для вироблення імунітету проти пандемії руськості й стратегії ліквідації рашизму: <https://web.archive.org/web/20220226051154/https://ria.ru/20220226/rossiya-1775162336.html>

Коли розрахунок *рашистів* на дводенну війну провалився, Кремль запропонував переговори з вимогою складення українською армією зброї й капітуляції України. Україна відмовилась од таких квазіпереговорів. Велика Британія під-

тримала цю позицію й заявила, що не може бути жодних переговорів з Росією щодо України, поки та не виведе війська. Через відмову України від капітуляційних переговорів на умовах Кремля диктатор Росії 27 лютого доручив перевести сили стратегічного стримування РФ, що включають ядерну зброю, в особливий режим бойового чергування. Прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон назвав крок президента держави-агресора щодо приведення російських ядерних сил у стан підвищеної бойової готовності «відволіканням од реальності того, що відбувається в Україні».

А реальність страшна для найманців руського окупаційного війська й шокуюча для військового злочинця путлера.

Ось факт телефонного листування одного з «освободителей» зі своєю матір'ю: *«Мама, я уже не в Крыму, не на учениях... Мам, я на Украине. Тут настоящая война. Мне страшно, мы херачим по всем подряд, даже по мирным. По всем подряд. Нам сказали, что они нас будут приветствовать, а они кидаются под нашу технику, не дают проехать. Называют нас фашистами. Мама, мне очень тяжело».*

Русню трощать не «националистические формирования», не «украинские фашисты», як цинічно бреше рашистська пропаганда, а Збройні сили України й Територіальна оборона – цілий Український народ, який утверджує себе як самостійну націю, яка не має нічого спільного з колонізаторською руснею. Нинішня русня є нащадками історичної русі – винародовленого військово-грабіжницького конгломерату, що склався з ізгоїв – з різної наволочі. Нинішня русня – гібрид «бульбо-фюрера» й «колорадського жука». Свою належність до нащадків тих ізгоїв підтвердили два виродки – Путя й Лука, які розв'язали проти Українського народу геноцидну війну та зробили Русію й Білорусію світовими ізгоями.

Головні рашистські злочинці віддають накази вбивати Українців, а виконавці тих злочинних наказів – співучасники групового злочину; а намагання виправдатись «я не знав, мені наказали» свідчить не про розкаяння, а про страх і підступність. Тож не треба жаліти русню і впадати в ілюзію, що русня переродиться в людей. Війна закінчиться тільки тоді, коли знищимо той безтямний рашистський натовп нелюдів-зомбі. І ту брудну роботу Українцям необхідно зробити. Українці нещадною відсічю *рашистській* русько-білоруській агресії ствердили факт своєї одвічної самостійності й неприналежності ні до колишньої русі, ні до нинішньої русні.

А 2 квітня той же самий державний пропагандистський сайт РІА «Новости» опублікував статтю політтехнолога Тімофея Сергєйцева «Что Россия должна сделать с Украиной», де той закликає до масових репресій і етнічних чисток. Тут відверто пропагується необхідність етноциду українців – «денацифікація» ототожнюється з «деукраїнізацією». Рашистський режим перейшов уже до цинічної риторики нацистських злочинців: цілий народ оголошено неправильним і пропагується необхідність знищення, геноциду українців. Та в пропагандистському ражі обзиваючи українців нацистами, рашисти проєктують на наш народ свою нацистську суть і виносять вирок самі собі:

«Нацисты, взявшие в руки оружие, должны быть по максимуму уничтожены на поле боя. ...Военные преступники и активные нацисты должны быть примерно и показательно наказаны. ...Помимо верхушки, виновна и значительная часть народной массы, которая является пассивными нацистами, пособниками нацизма. Они поддерживали нацистскую власть и потакали ей. Справедливое наказание этой части населения возможно толь-

ко как несение неизбежных тягот справедливой войны против нацистской системы... Дальнейшая денацификация этой массы населения состоит в перевоспитании, которое достигается идеологическими репрессиями (подавлением) нацистских установок и жесткой цензурой: не только в политической сфере, но обязательно также в сфере культуры и образования. ...Денацификация необходима, когда значительная часть народа – вероятнее всего, его большинство – освоено и втянуто нацистским режимом в свою политику. ...Сроки денацификации никак не могут быть менее одного поколения, которое должно родиться, вырасти и достигнуть зрелости в условиях денацификации. ...Денацификация неизбежно будет являться и деукраинизацией – отказом от начатого еще советской властью масштабного искусственного раздувания этнического компонента самоидентификации населения территорий исторических Малороссии и Новороссии. Будучи инструментом коммунистической сверхвласти, после ее падения искусственный этноцентризм не остался бесхозным... В отличие, скажем, от Грузии и стран Прибалтики, Украина, как показала история, невозможна в качестве национального государства, а попытки «построить» таковое закономерно приведет к нацизму. Украинизм – искусственная антирусская конструкция, не имеющая собственного цивилизационного содержания, подчиненный элемент чужой и чуждой цивилизации. ...денацификация Украины – это и ее неизбежная деевропеизация. ...Исторический опыт показывает, что трагедии и драмы военного времени идут на пользу народам, соблазненным и увлеченным ролью врага России. ...Название «Украина», по-видимому, не может быть сохранено в качестве титула никакого полностью денацифицированного государственного образования на освобожденной от нацистского режима территории».

Цю рашистську доктрину «денацификации» впроваджено в жорстокий «деукраинизації» – геноциді Українців в окупованих містах і селах України. Так рашисти роблять свою фантазмагоричну пропаганду моторошною реальністю.

Вся та дегенеративна рашистська пропаганда та її жорстока реалізація, переповнені патологічною ненавистю *руського нацизму до України* як етнокультурного феномену, *проектуює* той *руський нацизм на українство* – засвідчує факт *руського ресентименту*.

Психологічна проєкція – приписування власних намірів, мотивів, дій іншим для відвертання уваги від себе, перекидання власних злочинів на жертву, аби не нести за них відповідальності. Проєкція, за Фрейдом, є «віддаленням» загрози від себе. *Проєкція* – один з основних захисних механізмів при параноїдальному та істероїдному розладах особи. По-народному це зветься: «З хворої голови – на здорову» або «Свої воші перекидати на чужу голову».

Агресивним виявом *психологічної проєкції* є **ресентимент** (фр. Ressentiment – злопам'ятність, озлоблення) – почуття неповноцінності й ворожості до того, кого суб'єкт вважає причиною своїх невдач. Суб'єкт створює образ «ворога», щоб позбавитися почуття провини за власні невдачі. Заздрощі стосовно «ворога» призводять до формування системи цінностей для заперечення системи цінностей «ворога».

Поняття *ресентимент* уперше запровадив німецький філософ Фрідріх Ніцше (1844–1900) у праці «До генеалогії моралі». На думку Ніцше, *ресентимент* є визначальною характеристикою психології рабів, що протистоїть моральності людей, оскільки раби через своє становище нічого не можуть змінити у Світі.

Коли світ не піддається впливу, раби знищують його в уяві, радикально заперечують його існування. Ніцше вказував на зв'язок ресентименту з релігією рабів – християнством, доктрина якого спрямовує до «іншого світу», до апокаліптичного перетворення майбутнього й райської утопії.

Комуністична (більшовицька й небільшовицька) утопія цілком вписується у доктрину *ресентименту*, орієнтовану на заперечення природної реальності. *Ресентимент (більшовицький і нацистський)*, що опанував масами і оформлений у політичну доктрину, становить загрозу вільним суспільствам з тієї простої причини, що воля передбачає відповідальність за себе й не допускає перенесення вини за свої невдачі на «ворога».

Ресентимент нацистів чітко охарактеризував британський політик Вінстон Черчілль: «Цим особам не потрібна воля, а вид вільних людей розлючує їх». Американський дипломат і політолог Джордж Кеннан вважав, що агресивність більшовиків викликана комплексом ущербності: «В основі невротичного уявлення Кремля про світову політику лежить традиційне інстинктивне почуття невпевненості в собі, страх перед більш компетентним, сильним, краще організованим суспільством».

Із суб'єктом *ресентименту* (особою чи країною) неможливо ні домовитися, ні втихомирити його через агресивність, причина якої всередині його. Стримати суб'єкта *ресентименту* можна тільки з позиції сили. А поступки можуть привести лише до тимчасового послаблення напруженості, та будь-якої миті *ресентимент* вирветься ще з потужнішою агресією.

У XXI ст. *ресентимент* став характерною ознакою *руськості* та її агресивної антилюдської ідеології – *рашизму*. Агресивна політична доктрина *руського ресентименту* тримається на облудній релігійній доктрині «Святой Руси» – релігійній ідеології «русского православия», «русского мира».

Руський ресентимент – одна з патологічних метаморфоз руської масової свідомості, що проявились у 2014 році.

Вичерпну характеристику *руському ресентименту* як масовій свідомості та його патологічним виявам в Україні дав у 2014 р. відомий московський соціолог Борис Дубін: «Это очень странный механизм, когда собственные проблемы и неспособность с ними справиться переносятся на других через барьер снижения этих других. Ведь все, что говорилось в России по поводу того, что происходит в Украине, – это же не об Украине говорилось, а о России, вот в чем все дело! Но благодаря такому ходу появляется возможность, во-первых, снять с себя груз всего этого, а во-вторых – в принципе обсуждать, хотя бы поставив эти проблемы, вывести их в область внимания. При этом сама Россия для себя остается «слепым пятном», «отказывается» от собственного действия, «не видит» себя».

Руський ресентимент – синдром ущербної агресивності, лукавства, брехливості винародовлених ізгоїв.

Психологічна проєкція чи *руський ресентимент* є суто *рашистським* знаряддям підступної інформаційної війни для прикриття власної агресивної, антилюдської політики *геноциду* й *етноциду*. *Геноцид* (від грец. γένος – рід і лат. *caedo* – вбиваю) – цілеспрямовані дії з метою повного або часткового знищення груп населення чи народів за національними або релігійними мотивами. Складовою геноциду є *етноцид* (від грец. ἔθνος – народ і лат. *caedo* – вбиваю) – різновид етнонаціональної політики, спрямованої на знищення ідентичності й культури конкретного народу.

Інформаційний фронт русько-української війни

Іронічно висловився про підступність інформаційної війни американський письменник Роберт Шеклі: *«Найприкріше, що в інформаційній війні завжди програє той, хто каже правду. Він обмежений правдою, а брехун може патякати що завгодно»*. За українською народною мудрістю: *«Біда на Світі, коли нема правди»*.

Козир інформаційної війни – тотальна нахабна брехня, якою рашистський агресор прикриває свої злочини проти Українського народу. Всі факти геноциду-етноциду Українців, засвідчені слідчими органами, зокрема у звільнених од рашистів містах і селах Київщини, представники Росії в міжнародних організаціях заперечують, цинічно називаючи катування, ґвалтування, вбивства тисяч людей «постановками української пропаганди». І це є свідченням типового руського ресентименту: рашисти-нацисти влаштовують «постановки» кривавих вистав для тероризування, залякування, винищення мирної української людності, а потім цинічно звалюють свої злочини на «українських нацистів».

Хто коїв криваві безчинства на Київщині й далі коїть по всій Україні – омовці з Сибіру, морські піхотинці з Тихоокеанського флоту, буряти, чеченці?.. Тих нелюдів безліч, та всім їм одне назвисько – *руські, русня, рашисти*. Ось як написав про *руських нелюдів* Лев Толстой у повісті «Хаджи-Мурат» (1904): *«О ненависти к русским никто не говорил. Чувство, которое испытывали все чеченцы от мала до велика, было сильнее ненависти. Это была не ненависть, а непризнание этих русских собак людьми и такое отвращение, гадливость и недоумение перед нелепой жестокостью этих существ, что желание истребления их, как желание истребления крыс, ядовитых пауков и волков, было таким же естественным чувством, как чувство самосохранения»*. Що ж сталося з чеченцями за одне століття? Після новітніх русько-чеченських воєн (Першої – 1994-1996 й Другої – 1999–2009), коли руські нацисти знищили понад 400 тис. чеченців, у тім числі 40 тис. дітей, а все населення перепустили через катування у 800 фільтраційних таборах, 90% чеченських виборців голосували за путлера, а кадірівські виродки тепер катують Українців, намагаючись учинити з нами те, що *русня* вчинила з ними. Така рашистська технологія деґенерації...

Про абсурдний міжнародний супровід тих кривавих рашистських «постановок» пише досвідчений журналіст: *«У людей болять серця. Кривава вистава, ми з руснею на сцені, у партері – Європа, на балконі – Штати, Китай роздуває, чи взагалі брати квиток.... Головне, щоб голосно аплодувати»*. А режисер-постановник і судді тієї кривавої вистави хто?... Про це можна робити висновки з персонажів протагоністів-«миротворців», які з'являються на авансцені кривавої вистави, передусім на переговорах.

Ось так звані переговори в Стамбулі за участю головного кремлівського переговорника олігарха Абрамовіча спонукають Україну до капітуляції. Виникає запитання до української влади: заради чого десятки тисяч смертей, поранень, каліцтв українських воїнів та закатованих, розстріляних мирних українців, зруйновані міста й села, мільйони біженців і глибокі психологічні травми десятків мільйонів людей, якщо ви повертаєте Україну на поталу рашистам? Рашистські

агресори ніколи не відмовляться од свого стратегічного плану деукраїнізації – знищення всього українського та України як самостійного суб'єкта міжнародного права.

Після того, як увесь Світ дізнався про злочини рашистів на Київщині (Буча, Гостомель, Бородянка, Ірпінь, Макарів...), «перемовники-змовники» (кремлівські й їх спільники в ОПУ) занепокоїлися, що переговори можуть зірватися.

Та які переговори й домовленості можуть бути з агресором, воєнним злочинцем? З Гітлером не вели переговорів – гітлерівський нацизм спочатку знищили, воєнних злочинців засудили, а Німеччину розділили та обклали контрибуцією. А нині, замість знищити рашистського агресора, його запрошують на переговори з жертвою. Тож хто судитиме агресора, якщо його жертва з ним про все домовиться? А непокаране зло множитиметься й загрожуватиме Україні й Світові далі...

Тож найпідступніше чигає на Україну попереду. Та Українців уже не спинити й не відібрати волі національного духу. Бо це – війна тисячоліття: вперше за 1000 літ українці всі разом б'ють свого споконвічного ворога – русню, а досі побивали одне одного...

Уся Україна повсталала, щоб остаточно знищити тисячолітній гніт грабіжницько-торгашської русні над Українським народом!

Про це мовить сам народ: *«Ми не просто б'ємося за нашу Волю і Самостійність. Ми воюємо за Нову Україну і за визначальне місце нашої нації в новому світовому порядку! Жодні з озвучених рашистською резидентурою в ОПУ «компромісів», на кшталт, нейтральності держави, «гарантій» від рашистів і спільних торгівельних гешефтів! Досі лишаються в команді Зеленського агенти Кремля, які всупереч застереженням американської розвідки про підготовку рашистів до окупації України впливали на прийняття заспокоїливих рішень президента. Наслідки такої кадрової політики обертаються тисячами жертв українських воїнів і мирного люду. Тож нагальна вимога Українського народу до СБУ: в умовах воєнного стану негайно ліквідувати всю агентуру окупанта на всіх рівнях в усіх органах влади!».*

Передусім українська розвідка повинна опублікувати поіменний список агентів ФСБ, які злочинно діють в Україні в усіх органах і на всіх рівнях влади. Поки що названо тільки їх кількість – 7 тисяч.

А ще ж в українському соціумі злочинствує кількамільйонна кремлівська п'ята колона під ширмою «русскоязычных украинцев». Немає в природі «русскоязычных украинцев», а є обрусіла, винародовлена маса – сформована імперською ідеологією п'ята колона *русні*. Вся та *русня* не хоче знати української мови, думати й жити як громадяни України. І ось «русскоговорящие» біженці з України вже несуть «свой язык» і свій споживацький спосіб життя у країні Європи. До 70% біженців з України – «русскоязычные», тобто *русня*. Саме собою виникає питання: «Чому ви тікаєте од своїх, а не їдете до них?». Звичайно ж, вони за «русский мир», за «народные республики Донбасса», а в Русії жить не хочуть – масово валять у Європу. Навіть у війну нічого не змінилося в масовій, поверхневій свідомості «русскоязычных»: агресивно користували імперським «язьком», переповненим матом, вони інтоксикували Україну й тепер інтоксикують Європу й цілий Світ. Так передусім через імперський «язьок» поширюється токсичність імперської ідеології «русского мира». Вся та *русня* керується імперським девізом: *«Говорите по-русски! Мы придем и защитим!»*. З біженцями проникають у ЄС і по цілому Світу пропагандисти «русского мира», які під ви-

глядом «русскоговорящих украинцев» не тільки агресивно «качають права», а проповідують *рашизм*.

«Русскоговорящие», які за десятки років життя в Україні не вивчили української мови, то діагноз олігофренії – розумово-психічного недорозвинення.

А ще так звані гуманісти, подібні до «полезных идиотов», намагаються «сохранили русскость» та розрізнити «русский народ» і «русских путинских нацистов». Тож доводиться нагадувати, що «русскость» – діагноз соціопатії, а «русского народа» немає в природі, а є винародовлений імперський конгломерат – «граждане РФ», паралізовані страхом, деморалізовані піддані кремлівського кагалу. А на протести в РФ проти війни в Україні виходять не «русские», а люди зі ще живим, не знищеним русифікацією, етнічним корінням (слов'янським, фіно-угрським, тюркським...), зі співчуттям і совістю.

Крім зовнішнього ворога й внутрішньої окупаційної п'ятої колони, Україну нищать внутрішні паразити, кримінал в усіх гілках влади – вони під час війни обкрадають українські збройні сили, привласнюють гуманітарну допомогу й колосальні кошти, що їх збирають люди по всьому Світу для Української перемоги.

Війна показала, що протягом 30 років так званої незалежності всі президенти й уряди методично руйнували основи держави й армії, а тепер країну, як завжди, обороняють патріоти – бійці армії й територіальної оборони та волонтери.

Тепер усі органи державної влади в Україні, все українське суспільство зобов'язані консолідованими силами негайно протидіяти рашистській програмі етноциду Українців і на воєнному, й на інформаційному фронтах. Заради самостійного життя Українського народу й майбутнього України – ніякого мирного договору між Україною й Росією, бо мир на умовах агресора страшніший за війну. Після звільнення збройними силами території України од зовнішніх окупантів необхідно негайно звільнити Українське суспільство од внутрішніх окупантів – депортувати на Росію рашистську «п'яту колону». Водночас необхідно провести повну деколонізацію Українського світу: дерусифікацію інформаційного простору, освіти, науки; заборону ворожої ідеологічної організації – РПЦ, прикритої ширмою УПЦ МП, й видворення з України всієї попівської аґентури; очистити топоніміку України від слідів руської колонізації; запровадити загальнонаціональну систему просвітництва на українській традиційній морально-світоглядній основі для остаточного очищення од тисячолітньої епідемії руськості та відновлення національної пам'яті й волі національного духу для культурно-соціального відродження і саморозвитку українського суспільства.

Кінець 1000-літнього руського іґа

Прихід монголів у Європу в 1237–1242 роках зупинив руську колонізацію українських земель, і *кагани русі* зі своїм кагалом повтікали в Залісся, а деякі перелякані *підданці русі* опинилися за Дунаєм і Карпатами й серед місцевої корінної української людності стали називати себе *руснаки* (політонімом *русіни* назвали їх нащадків ідеологи русофільства в XIX ст.).

Монгольська імперія протягом двох десятиліть відновлювала соціально-економічну сферу життя на українських теренах: скасовано непомірну данину, яку стягували зі слов'ян руські кагани, і запроваджено загальний 10-відсотковий по-

даток з прибутків, завдяки чому оживилися господарство, торгівля й відновився приріст населення.

А в залських болотах, як свого часу в таманських болотах, виникла подоба Руського каганату – *Московська русь*. Москворуські кагани стали промишляти стягуванням данини з фіно-угорських племен для Золотоординських ханів. Так виник союз північно-східної русі з Ордою, що поклав початок москворуському ігу, яке підмінило собою Монгольську імперію й стало колонізувати величезний євразійський простір од Балтики до Тихого океану й од Північного Льодовитого океану до Кавказу, Паміру, Тянь-Шаню, Алтаю.

Після проголошення в 1492 доктрини «Москва – Третій Рим» московська русь понад півтора століття готувала закабалення України, що почалося з Переяславської угоди 1654. Нарешті Українці скидають кайдани, які за сотні років глибоко в'їлися в наше національне єство.

Війна між Українською нацією й руським нацизмом – *рашизмом* поклала кінець 1000-літньому руському ігу.

Водночас із розгромом *рашистських* окупантів і завершенням *Української вітчизняної війни* українцям належить завершити *внутрішню війну*: очиститись од ідеологічної *пандемії руськості* та її носіїв, усякої русні; од кремлівської високопосадової аґентури в усіх органах і на всіх рівнях влади; од рашистської п'ятої колони, од явних і зачаєних диверсантів і колаборантів; видворити з України московську православну церкву як проповідницю руської ідеології та базу рашистських аґентів і диверсантів. Та для цього передусім необхідно очистити від руської аґентури та декриміналізувати правоохоронні й силові органи.

Внутрішня самоочисна війна на морально-світоглядній засаді *природного права*, яке починається зі *справедливої розплати*, триватиме стільки часу, скільки необхідно для повного відновлення зруйнованих безкарним злочинством охлократичних владарів морально-правової основи українського суспільства та української державності й збройних сил. А та руйнація тривала протягом тридцяти років заколисування Українців ілюзорною «незалежністю» та грабування України владарями-клептократами. По суті ми тихо пережили тридцятилітню окупаційну війну, яка неминуче дійшла до відкритої воєнної аґресії Росії проти України. Пролита рашистськими окупантами українська кров розбудила приспане руськістю *Українське єство – дух, душу й тіло*. Українці почали розрізняти свою внутрішню українську сутність і нав'язану колонізаторами чужинську *руськость*.

Для очищення од *пандемії руськості* та здійснення справедливої розплати й ліквідації зовнішніх і внутрішніх ворогів Українцям необхідно пробудити власну самосвідомість і проявити потужну *волю національного духу – основу свого природного права*. А на природній морально-правовій основі *взаємодопомоги, самоорганізації, самоврядування* ми відновимо *український традиційний суспільний лад – народовладдя* з його основним правочинним органом – *Усенародним Вічем* (од старослов'янського *віт – рада*). Вічовий суспільний лад базується на *Всенародній Волі* – основоположному принципові-законові українського традиційного природно-звичаєвого права. За українською народною мудрістю – **«Воля дужча за всяку неволю»**.

Іван Франко написав у 1878, а як про сьогоднішній день: **«Ожиємо, брати, ожием!... Се ж остання війна! Се до бою Чоловіцтво зі звірством стає, Се поборює воля неволю...»**.

О. Сівер

Тріщини по бовванах

Війна – це ще й руйнування міфів. Окрім усього іншого, а то й насамперед. Принаймні нинішнє українське протистояння кацапській навалі стало саме таким. Міфи стрясаються, як стіни під час бомбардування, беруться тріщинами й розвіюються на порох. Часом дивуючи не лише світ, а й самих українців.

Ну, з міфом про непереможність рускава салдата ще куди не йшло. В ньому можна було засумніватися й раніше. Повітря з надувного альоші виривалося здавна, а після Чечні почало посвистувати загрозливо. Альошу, правда, з початком другого тисячоліття трохи підлатали. І хоч понад третину оборонного бюджету пішло в тінь, на яхти і генеральські вілли, ракет великого діаметра наклепали достатньо. Тож колективний російський погляд заплив мілітаристською пихою з новою силою. «А с кем там ваевать в Україні?» – пам'ятаю зверхній скрив одного російського шоу-літератора в перші дні агресії на Донбасі 2014 року. «Више бандеравські знамьона, ага» – намагався блазнювати він же напередодні «спецоперації» 2022-го. Відповіді дала об'єктивна реальність. Military-кокос виявився на глиняних ногах і в розтоптаних кирзачах. Якого цілком можна бити, що й роблять Збройні сили України. Думаю, літературно-пропагандистська лисина вже не поблискує на Донбасі чи деінде, навіть заради піару.

А чому ж сталися такі метаморфози з «непереможною» армією і «кращим у світі» солдатом? Бо чи не вперше там немає українців. Є окремі персонажі, але вже не масово, не за призовом. І це одна з головних причин просідання. Можна скільки завгодно розповідати анекдоти про тупих, пріжжимістих хохлів, про запопадливих офіцериків, захланних прапорщиків і злодійкуватих каптюрщиків, про служак старшин-сержантів-ефрейторів. Але їх не стало – і лишилася нечорноземна жалюгідність, інтелектуально-психологічна супісь. «Ми – нація не войовнича, але вояцька» – писав свого часу Стус. І цю правду із зачудуванням і подивом відкривають і світ, і навіть самі українці. А кацапи хай і далі залишаються з міфом. У пастці міфу, а точніше, шаржу, який самі ж старанно плекають ось уже кілька століть. Так-так, тупий, опецькуватий, хитрий українець. Вічний зрадник, запроданець і боягуз. Поліцай із сивушною пляшкою, заткнутою качаном. Так-так. А ваші батальйонні групи винищують інопланетяни. Збивають літаки і палять танки, кількість яких уже зіставна з парком армії пристойної європейської країни. Хоча, мабуть, то все анімація, створена як не в Голлівуді, то в Пентагоні.

Насамкінець міф великої російської культури, а відтак – загадкової російської душі. Обрушення сіє велике єсть, а тому над ним стоїть чи не найгустіша пелена диму, пилу й нестерпного смороду. Суть цієї багатовікової облуди концентровано явлена у простенькій карикатурі, баченій у фейсбук-стрічці. Імперська птаха, замість орлиних голів прикрашена толстоєвськими профілями, зависає над розбомбленим українським містом. І дригає кінцівками в балетних пуантах. Слезінки не видно, вона, мабуть, загубилася в письменницьких бородах. Точніше, її на правду ніколи й не було. Як і всемірнай атзивчивасті, всечелавчності, і цілої купи іншої обманної лабуди. Пил і темрява. З якої хіба стирчить гулагівська дротина.

Сторічний ювілей Івана Мацинського

Іван Мацинський, уроженець міста Меджилабірці (9.04.1922), після 1945 року займав центральне місце в літературному, культурному і політичному житті русинів-українців Словаччини і тому не дивно, що його літературній і громадській діяльності були присвячені три міжнародні наукові конференції, на яких було всебічно розглянуто та оцінено його вклад у нашу культуру та літературу. Але і так гадаю, що до його літературної творчості будуть звертатися та не лише читати, але й досліджувати і наступні генерації, бо вона така багата художніми образами, думками і різноманітніми формами, що кожна генерація може в ній знайти щось своє.

Літературні твори Іван Мацинський почав писати ще в шкільні роки, зокрема під час навчання в руській учительській академії в Пряшеві (1938-1942), правда, так званою російською мовою пряшівського типу і друкував їх у часописах і газетах «Ярь» та «Рассвет». Продовжував писати і коли навчався у Високій школі політичних та соціальних наук у Празі (1946-1948), де встановив контакти з журналом «Костёр» (1946-1947) і газетою «Карпатская звезда» (1946-1947) та бурхливим празьким літературним життям, що позитивно потім позначилось на його літературних пошуках, іноваціях, як зараз модерно кажуть. Все це ще посилювало у ньому бажання стати провідним поетом. Це бажання, як на мене, тривало у нього все життя. Повернувся до Пряшева, з яким не втрачав зв'язок ані під час навчання в Празі, де жив до кінця свого життя, і включився з великим натхненням у громадсько-політичне життя краю. В той час у Пряшеві працювала Українська Народна Рада Пряшівщини (1945-1952), виходила її газета «Пряшевщина» (1945-1951) російською і українською мовами, працював Український національний театр і філіал видавництва художньої літератури. Спочатку працював редактором державної пресової агенції «ЧТК», викладав суспільні науки у Православному богословському факультеті (1951-56), одночасно заочно був драматургом і пізніше став директором Українського національного театру (1956-59), завідував Відділом української літератури Словацького педагогічного видавництва (1959-1970); був співзасновником спочатку гуртка українських письменників і потім Української секції Спілки словацьких письменників (УС ССП) та журналу «Дукля» (1953). Певний час очолював УС ССП та редакцію журналу «Дукля», був членом ЦК КСУТ та деякий час з весни 1968 року навіть першим секретарем ЦК КСУТ, поки не прийшли війська Варшавського договору і не окупували Чехословаччину у серпні 1968 року. Окупація Чехословаччини докорінно змінила життя І. Мацинського. За активну боротьбу проти вступу військ Варшавського договору його було виключено із КПС, ССП, звільнено із усіх суспільно-громадських посад і заборонено друкувати свої твори. Для творчої людини та й ще з такою натурою, яку мав І. Мацинський, – це була найвища кара. Йому було заборонено навіть скласти державні іспити з української мови і літератури та історії на філософському факультеті Університету ім.П. Й. Шафарика і так не одержав диплому про його закінчення. У другій половині 80-х років йому було повернуто членство в ССП і зміг видати свої дві збірки «Вінки сонетів» (1985) та «Меридіани і паралелі» (1989). Вийшовши на пенсію, тяжко хворував і помер 14.03.1987 р., залишивши за собою великий пласт художньої

літератури. Такий був життєвий і літературний шлях поета І. Мацинського.

Найбільший слід І. Мацинській залишив у художній літературі. Написав і видав такі збірки поезій: «Белые облака» (1949), «Наша мова» (1954), «Іванко та Оленка» (1958), «Карпатські акорди» (1962), «Пристрітники» (1968), «Вінки сонетів» (1985), «Меридіани і паралелі» (1989), повість «Зимова ніч» (1961), пізніше вийшла збірка «І далі сонце роздаю...» (2003). Написав також п'єси «Іван Зеленьак и его дети» (1950) і «Границя» (1952). Перша п'єса йшла на сцені УНТ, яка викликала ряд відгуків, жаль, й негативних, друга не зазнала сценічної реалізації.

І. Мацинський майже все життя займався художнім перекладом. Із словацької поезії спочатку переклав російською мовою «Антологію словацької поезії» (1953), пізніше уже перекладав на українську мову твори Я. Ботто («Досвітні вогні» (1981), С. Халупки («Провесни сонячний неспокій» (1984), А. Сладковича («Вибрані твори» (1989) та інші. Перекладами із словацької романтичної поезії хотів сказати те, що не зміг висловити у своїх творах, статтях, виступах, що завжди необхідно боротись за правду, волю, свободу, за рідну мову, соціальну і національну справедливість. Ці думки прозвучали і в його «Пристрітниках» чи у «Вінках сонетів», хоч у прихованій формі, між рядками.

Хоч І. Мацинський написав першу збірку поезій «Белые облака» (1949) російською мовою, вважаємо його одним із зачинателів нової, модерної української поезії українців-русинів Словаччини. Правда, уже в 20-х роках українською мовою писали Ірина Невицька, Федір Лазорик та Зореслав (Степан Сабол, родом із Пряшева), які працювали на Закарпатті, модерні вірші. Лише Зореславу вдалося до війни видати самостійні поетичні збірки («Із серцем в руках» та «Сонце і блакить»). На Пряшівщині тоді не було такої атмосфери, щоб писати та видавати українською мовою свої твори. Документує і той факт, що українська газета «Слово народа» (1931-32) проіснувала із-за фінансових причин нецілі два роки. І. Мацинський самотужки вивчив, читаючи твори українських письменників, українську літературну мову і поступово перейшов на українську літературну мову, став переконаним українцем. Навернувся так до слова українського, яке мав у крові, що увібрав у свою душу разом з материнським молоком. Перші його твори, написані українською мовою, вийшли у збірці «Наша мова» (1956). В той час уже всі культурні установи, школи, преса українського населення Словаччини перейшли на українську мову і почалося його справжнє національне відродження. Лише в поезії появились такі збірки, як «Слово гнаних і голодних» Ф. Лазорика, «Осяяна юність» і «Шукаю себе» С. Макари, «Пропоную вам свою дорогу» Ст. Гостиняка, «Зелені неони» Й. Збіглія, «Розлуки і зустрічі» М. Дробняка та інших авторів. В прозі твори Ф. Лазорика, М. Шмайди, Ю. Боролича, Ф. Іванчова, І. Прокіпчака, А. Куська та інших.

Нове слово в нашій поезії започаткував І. Мацинський збіркою «Пристрітники» (1968), хоч писав її ще до Празької весни, але інтуїтивно відчував, що настане. Вона була співзвучна з тими настроями, почуттями, рухами, подіями, які відбулися після окупації Чехословаччини радянськими військами. І. Мацинський пориває в ній з принципами соцреалізму, які були штучно насаджувані партійною ідеологією. Його ніби підтримав і пішов ще далі С. Макара своєю збіркою «Совість» (1970), коли в одному із віршів з боєм писав, що було «розстріляно немовлятко», «розстріляно гуманізм», «розстріляно совість» і

«ми мовчимо». Жаль, в період виходу обох збірок тодішня літературна критика не помітила їх нове ідейно-естетичне насичення, або просто не хотіла авторам пошкодити і помовчала.

В одному вірші у «Пристрітниках читаємо і таке:

*Ми лемки. Карпатські лемки чи лемки.
Доволі нас всього, лиш доли нема.
Ми, лемки – на захід від Лабірця й Сяна
Ти чуєш, Україно, наш жалібний гімн?
Ні, що тобі древня лемківська рана?
Безболісність стала законом твоїм .*

*Тож далі ...ї надалі себе продавай,
шматуй своє тіло на лезах прозорих...
Лиш болю до тебе розрісся розмай
у лемківських грудях і гордих, і хворих!*

Ой, як вони ці рядки актуальні і сьогодні, коли Путін вислав свої війська на територію України, щоб її загарбати і покорити.

На мою думку, І. Мацинський вершин своєї поетичної майстерності досягнув у «Вінках сонетів» (1985). Хоч сонети писали й інші наші поети, світова література має їх безліч, але таких вінків сонетів ніхто з них не написав. Дозволимо собі сказати, що навіть в українській літературі таких сонетів тяжко знайдемо не лише з боку художньої майстерності, але й формальних ознак та здатність аплікувати їх ідею на тодішню сучасність. Не дивно, що вони стали предметом досліджень багатьох наших та й закордонних дослідників. І всі ними захоплюються. Збірка складається із 20 сонетів, у яких на повну силу виявилось його поетичне мислення, ерудиція, знання, здатність художніми образами передати, зобразити глибину філософської думки, зобразити велич не лише грецьких філософів, але й Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки, Марусі Чурай та інших. Крім того, в сонетах на повну силу звучать такі проблеми, як Краса, Добро, Любов, які сьогодні не лише у нас, але й у світі відійшли на задній план людського мислення та існування. Якби ці категорії опанували уми сучасних політиків, не було б у світі воєн, криз, голоду, зла і соціальної та національної нерівності. І. Мацинський збагатив світовий сонет і тим, що не завжди дотримувався класичних 14 рядків.

І. Мацинський щиро, поетично майстерно оспівав свій рідний край, рідне слово, пісню, людей під Beskidом. Можна навести ряд поезій, які документують сказане...

*О так виховав мене, Beskid той,
аж до моїх складних п'ятнадцять літ,
коли подавсь навчатись гордовито
у Пряшів, що чекав як дальній світ.*

А про пісню:

*Як студник чи, може, ціла студня –
таке значення пісні у лемка:
коли пісня мовчить, коли пісня відсутня –
чи це значить, що висхла студенка?*

*Ні, дець в дебрї вона стїни скелї
гострим дзьобом клює-проклюває...
В іншому творї знов каже:
Співанка в житті людськїм
є цвітїнням дивним слова –*

Про Тараса Шевченка в одному зі віршів написав: *Ту – цар поетів ... (Не поет царів!)... Всї критики – учитьсє в Кобзаря!»* і в дальшому продовжував:

*З «Кобзаря» – у світ вікно,
Із «Русалки Дністрової»
ще й сьгодні п'єм вино.
Дивна п'янкїсть брати тої
стала любою давно,
і Шевченко, і Шашкевич
біля рїдного села...*

І. Мацинський був автором цілого ряду літературно-критичних робіт, з них згадаємо хоча б такі: «Розмова сторіч» (1965), «10 років УНТ» (1958) та цілого ряду літературно-критичних студій, як «Кїнець XVIII – перша половина XIX ст. та життя і діяльність Василя Довговича» (1985), «Словацький шлях до сучасної літературної мови та навколишні народи» (1981), «Нове поетичне слово новою словацькою літературною мовою» (1989), близько 80 гасел – статей для майбутнього словника «Словник історичного життя закарпатських русинів-українців», який готував видати, та інших статей на тогочасні актуальні суспільно-літературні теми. Його статті відзначалися не лише багатим фактичним матеріалом, сильною аргументацією, але й його небувалим темпераментом. Його художні твори та й публіцистичні статті, переклади і публічні виступи завжди викликали живу полеміку. Думав перспективно і про добро свого народу. Він був нещадний критик, любив дискутувати і бував перекоаний, що він завжди має правду. Такого я знав. Він завжди намагався підняти художній рівень нашої літератури, культури і поліпшити життя нашого народу. Допомігав молодим поетам, початківцям і можна казати, що і його стараннями наша молода поезія крокувала співзвучно з передовою поезією нашої країни, України і світу. Не любив, коли хтось із його поетів – учнів здобув більшої слави, ніж він. Він був людина незадоволена, неспокійна станом літературним, культурним, національним, соціальним, весь час хотів поліпшити, змінити їх на краще.

Його літературні твори виходили в різних антологіях: словацькою («Srdce ako slnce». Братислава, 1982), чеською («Ráno pod Karpatami», Прага, 1983), мадярською мовами («A Kárpátok éneke», Братислава, 1988)), в Україні («Ластівка з Пряшівщини», Київ, 1960), «Карпатська замана», Київ, 1990), «Під синіми Бескидами», Ужгород, 2006) та інде і так ставали надбанням культури і літератури Чехословаччини і світу. Можемо навіть казати, що деякі з них збагатили не лише чехословацьку літературу, але й загальноукраїнську.

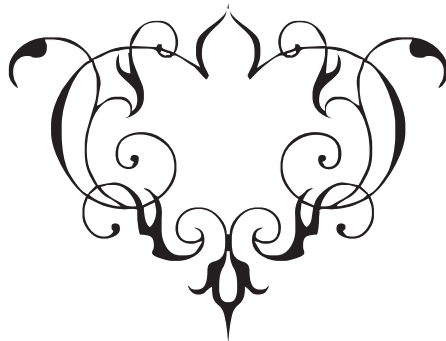
Не можна забути його видавничу діяльність, коли очолював ВУЛ-СПВ, він не боявся і видав такі твори, які в радянській Україні були заборонені: твори О. Олеся, Б.-І. Антонича, В. Винниченка, Д. Фальківського, М. Бараболі,

В. Гренджі-Донського чи твори О. Духновича, В. Довговича та інших авторів.

Про творчість І. Мацинського писали в різний час і з різних нагод найчастіше такі вітчизняні і закордонні автори: Л. Бабота, М. Бобак, М. Бабенко-Жирнова (Київ), Т. Байцура, Ю. Бача, Ю. Варга, О. Вісич (Ужгород), І. Волощук, І. Галайда, З. Ганудель, С. Ганущин, З. Генік-Березовська (Прага), Ф. Гондор (Братислава), Й. Голенда, Ю. Дацко, З. Джупинка, І. Долгош (Ужгород), В. Житник (Київ), В. Жидліцький (Прага), О. Зілінський (Прага), В. Зозуляк, Ф. Іванчов, В. Ігнатовський (Пряшів), О. Ігнатович (Ужгород), А. Ковач, Ф. Ковач, Г. Коцур, С. Кочерга (Острог, Україна), Ю. Кундрат, Ф. Лазорик, Л. Лешканина, Т. Ліхтей (Кобаль), (Ужгород), С. Макара (Банська Бистрица), О. Мишанич (Київ), М. Мольнар (Братислава), Ю. Муличак, М. Мушинка, М. Неврлий, М. Неврла (Братислава), М. Немет, М. Олекса, Д. Павличко (Київ), Ю. Падо (Кошиці), І. П'єшак (Прага), С. Пінчук (Київ), М. Роман, О. Рудловчак, Т. Салига (Львів), М. Семко (Пряшів), Й. Сірка (США), О. Талабірчук (Ужгород), Л. Тяжкий (Братислава), О. Фаринич (Пряшів), Й. Шелепець, М. Шкурла, А. Шлепецький, І. Шлепецький (Прага), М. Штець, Ф. Штраус (Братислава), В. Хома (Братислава), А. Червеняк (Нітра), В. Чернак, М. Чижмар та інші. З кожної наукової конференції вийшли наукові самостійні збірники або спогади про нього: Наукові записки СРУСР, № 19, (Пряшів, 1994), «Фрагменти. Іван Мацинський» у спогадах сучасників (Пряшів, 2000), «Мистецький світ Івана Мацинського» (Пряшів, 2003), «Час і пам'ять» (Пряшів, 2007), «Ivan Macinský – básnik, prekladateľ a slovensko-ukrajinské vzťahy» (Пряшів, 2018). Як бачимо, ні одному нашому письменнику не була дана така увага та шана. Це заслуга передусім за організацію наукових конференцій та видання книг-спогадів поета М. Бобака.

Сьогодні, коли відзначаємо сторіччя від дня народження І. Мацинського, варто повертатися до його поезії, бо «...вона й історія твого народу / й несе в собі також його природу, / і все в ній виглядає, мов заклите, / така твоя в ній участь, любий брате! Треба і повчитись, взяти від нього те захоплення долею свого народу, його мовою, історією, боротьбою за своє вижиття і національне дозрівання, яке він прославляв у своїх творах.

Михайло Роман.

Слово про Василя Гренджу-Донського

(3 нагоди 125-річчя від дня народження В. Гренджі-Донського)

Нема сумніву, що Василь Гренджа-Донський належить до перших зачинателів та засновників модерної української художньої літератури і публіцистики Закарпаття. Хто ж такий В. Гренджа-Донський, який користувався великим авторитетом не лише в Закарпатті, але й в тодішній Чехословацькій республіці та в Україні?

Народився 23.04.1897 р. в селі Волове, зараз Міжгір'я Закарпатської області в родині селянина. Від батьків успадкував селянську натуру і велику працьовитість, потяг до правди і краси життя, які принесли йому щастя і горе. Вже школярем помагав батькам під час польових робіт і в лісі, слухав від них цікаві розповіді-оповіді, легенди і пісні про рідний край, опришків, які назавжди закарбувались у його пам'яті і допомогли йому перебороти всі труднощі, які йому довелось зажити і дали матеріал для художнього зображення. Уже 14-річному надрукували вірш у газеті «Неділя», що виходила в Будапешті. З дитинства працював помічником дяка-учителя, потім поштмайстра як листоноша, заочно склав курс горожанської школи, вивчив мадярську мову і як 18-річного юнака мадярська влада послала воювати на східний фронт проти царської армії, де був тяжко поранений і довго лікувався в лікарні в Будапешті. Одночасно готувався до здачі іспитів з курсу торговельної академії. Встиг скласти іспити лише за два річники академії, бо його знов послали на західний фронт воювати за інтереси Австро-Угорської монархії. Готуючись до іспитів в академії, одночасно відвідував курси образотворчого мистецтва, бо мріяв стати художником-малюрем. Він малював все життя. На західному фронті став офіцером мадярської армії. Повернувшись додому, вступив у ряди мадярської червоної армії. Після її поразки закінчив ще два курси торговельної академії і 1922 року через Братиславу повернувся до Ужгорода, який вже був як і все Закарпаття у складі Чехословацької республіки, де став рахівником Підкарпатського банку. Рахівником працював потім усе життя як на Закарпатті, так і в Братиславі, де працював в агентстві кінофільму аж до виходу на пенсію 1969 року.

Після щоденної роботи в банку та в агентстві займався літературною та суспільно-громадською роботою. В Ужгороді став членом «Просвіти», її чільним представником, організатором багатотисячного Всепросвітянського з'їзду в Ужгороді 1937 року, який, між іншим, прийняв присягу такого тексту: «Ми всі тут присягаємо перед Богом і світом, що не зречемося ні крихітки наших національних прав, за свою українську мову і культуру і за правду радше дамо розп'ятись, ніж мали б зрадити український нарід». Був організатором Плату, секретарем «Дружества «Нова сцена», видавав журнал «Наша земля» (1927-1929), був організатором і секретарем Спілки письменників і журналістів краю і її видавництва, де вийшли, крім іншого, і його збірки «Тобі, рідний краю» та «Червона скала» (1938).

Але найбільше користі він зробив у галузі художньої літератури і публіцистики. Вже перша його поетична збірка «Квіти з терням» (1923) викликала значний інтерес серед читачів української і русофільської орієнтації, бо була написана розмовною українською мовою. Вірші мали пісенний характер, які часто нагадували думи Тараса Шевченка. Але ще більше схвилювала читачів збірка

«*Шляхом терновим*» (1924), бо була написана фонетичним правописом, яким користувалися у Великій Україні. Це була перша поетична збірка закарпатського автора, яка була написана і видана українською літературною мовою та й ще в Ужгороді. Збірка мала майже всі ознаки модерної української поезії і вона започаткувала розвиток нової української літератури в Закарпатті у 20-х роках ХХ ст. Від того часу почався процес розвитку української літератури в Закарпатті, хоч і надалі існували русофільські чи карпаторуські автори, але вже відходили на задній план. Жаль, в 20-х роках празькі офіційні кола не підтримали змагання української літератури та культури.. Навіть В. Гренджу-Донського чеські жандарми ув'язнили за вірш «Розділили Україну поміж ворогів». Вихід журналу «Наша земля» (1927-1929), душею якого був В. Гренджа-Донський, ще посилив вплив української мови та української орієнтації на місцеву інтелігенцію, не кажучи вже про селян. Журнал встановив контакти із словацькими («Slovenské pohľady»), чеськими («U-blok») журналами та журналами України, які друкували матеріали про його діяльність та дальших окремих літераторів чи літературу Закарпаття. Не дивно, що тодішня столиця України Харків видала поезії В. Гренджі-Донського під назвою «*Тернові квіти Полонин*» (1928) та на два роки пізніше антологію української поезії Закарпаття під назвою «*Груні степам*». Можна вважати, що від того часу українська література, українська національна орієнтація та свідомість остаточно перемогли в Закарпатті. В ті роки його твори виходили в оригіналі або в перекладах у Львові, Празі, Братиславі та інде. Так, «Ілько Липей» і «Підкарпатські казки» у Празі, у Пряшеві словацькою мовою «Ifko Lypej» та в Братиславі «Príhody Míša uličníka».

В. Гренджа-Донський писав й прозові твори. Спочатку видав «*Оповідання з Карпатських полонин*» (1928), «*Назустріч волі*» (1930), потім вийшли повісті та романи, як «*Петро Петрович*» (1937), «*Ілько Липей - карпатський розбійник*» (1936) та багато інших. Писав також драматичні твори, твори для дітей та публіцистичні статті. Був редактором цілого ряду журналів і газет, як наприклад, «Наша земля», «Українське слово», «Нова Свобода». «Урядовий вісник».

В політичне життя В. Гренджа-Донський залучився відносно пізно. Аж 1930 року став спочатку членом Християнсько-народної партії, пізніше Українського національного об'єднання (УНО), яке відіграло вирішальну роль у проголошенні і створенні самостійної та незалежної держави Карпатська Україна. В. Гренджа-Донський став прес-секретарем уряду Карпатської України. Держава Карпатська Україна, жаль, проіснувала всього кілька годин (15.03.1939), але її політичне та історичне значення велике. Проіснувала тому так коротко, бо мадярські фашисти з боями окупували Закарпаття і чеська армія не клала опір, скоріше навпаки, переслідувала січовиків та дальших захисників держави. Були великі жертви. Деяким членам уряду на чолі з президентом д-ром Августином Волошинном вдалося втекти за кордон, а В. Гренджу-Донського мадярські фашисти спіймали і посадили в концтабір, проти чого протестували демократичні сили Європи та США і після деякого часу замість концтабору одержав домашнє ув'язнення, щодня мусив явитися в жандармерію. За допомогою друзів разом з іншими патріотами втік через Михалівці, Кошиці у Братиславу, де прожив до кінця свого життя. Про події, які відбувалися протягом останніх місяців 1938-1939 років у зв'язку з проголошенням держави Карпатська Україна розповідає майже день за днем у щоденнику «*Щастя і горе Карпатської України*». Пише в ньому позитивно і про пряшівчан д-ра Івана П'єсцака, держсекретаря автономного уряду, поета Зореслава, поетесу і політичну діячку Ірину Невицьку, бо відстоювали ін-

тереси українського національного руху і мови та негативно писав про Олексія Фаринича, «слугу» Фенцика і ужгородського жандарма Калиняка, бо виступали і переслідували українськи орієнтованих людей. Жаліє, що Ірину Невицьку або когось іншого із пряшівчан не було кандидовано та обрано в депутати Союму Карпатської України. Закарпаття і Пряшівщину він хотів мати спільно.

Під час Другої світової війни у Братиславі жив під псевдонімом Степан Березенко і включився в антифашистську боротьбу: ротапринтом видавав бюлетень, писав різні листівки, заяви, заклики, вірші, писав у закордонну пресу про звірства фашистів в рідному Закарпатті та в Словаччині. Очевидно, це зберегло йому життя, бо НКВД 1945 року його не схопило і не вивезло як ворога СРСР в Гулаг. Із Закарпаття втекли в Словаччину і поет, священник та капелян січовиків Зореслав, поетеса Ірина Невицька, поет Федір Лазорик, д-р Іван П'єшак та ряд інших культурних діячів, які боролися за Карпатську Україну і після 1945 року залишилися жити в Словаччині.

Після 1945 року він сподівався на повернення додому, в Закарпаття і продовжити свою роботу на користь закарпатського населення та України взагалі, але там його оголосили українським буржуазним націоналістом, ворогом радянського режиму та українського народу. Прорадянські закарпатські посадовці і деякі літератори зреклися його і довоєнну діяльність засудили. Він побоювся повернутися додому, щоб його не спіткала трагедія, яку зазнали д-р Августин Волошин, Степан Ключурак та дальші закарпатські політичні діячі, яких НКВД спіймало у Празі і незаконно вивезло у Москву, хоч вони були громадянами Чехословацької республіки, де загинув у в'язниці А. Волошин та дальші діячі, С. Ключурак та інші були засуджені в Гулаг. НКВД шукало й Зореслава, але йому вдалося втекти в Австрію і далі в Рим, чим собі зберіг життя. НКВД не задовольнилось і змусило Найвищий суд у Празі засудити його на довічне ув'язнення. Він зміг відвідати Пряшів та Ужгород аж після 1990 року.

Коли В. Гренджа-Донський не зміг повернутись додому, то мріяв жити хоча б ближче до рідних Карпат, у Пряшеві. Але там не знайшов підтримки, відчув опір пряшівських русофілів і деяких людаків, то залишився жити разом з другою дружиною Марією, донько Зіркою і сином Іваном у Братиславі. Наперекір тому встановив зв'язки з пряшівськими українськими культурними діячами, газетами і видавництвом. У Братиславі допомагав редакторам «Піонерської газети» друкувати українські матеріали літературною мовою, перекладав словацькі матеріали і додавав свої власні твори. Зустрічався з українцями Михайлом Мольнаром (народився в Закарпатті), Миколою Неврлий (певний час жив на Закарпатті) та іншими. Мені особисто вдалося зустрінути його в редакції «Піонерської газети» 1952 року, коли я працював на Повереництві шкільництва. Чи утримував він контакти із письменниками родом із Закарпаття, які жили в ЧСР (Ю. Боролич, Ф. Іванчов, А. Карабелеш та ін.), не знаю. Страх був великий, адже йому було пришито ярлик українського буржуазного націоналіста і багато хто боявся наслідків, бо деяких і наших культурних та політичних діячів було обвинувачено із українського буржуазного націоналізму і Українську Народну Раду Пряшівщини ліквідовано. Навіть на його похоронах не було кому попрощатись з ним із пряшівських письменників, хоч він вже був реабілітований, одержав звання «Заслужений митець» і вже друкувався в Словаччині в українській і словацькій пресі. Я ще не був членом Спілки словацьких письменників, і В. Зозуляк, тодішній голова Української секції ССП, попросив мене, щоб я поїхав у Братиславу і попрощався з ним від імені українських письменників Словаччини. Я поїхав. Похорон був

скромний, цивільний, було всього десь 10-15 людей. Хтось виступив, здається, від імені міністерства культури і я від імені Спілки словацьких письменників. Українське слово, яке він так любив і захищав, було висловлене моїми устами. Похоронений він на цвинтарі «Славічіє удоліє» (Долина соловейків) на алеї для видатних словацьких культурних, літературних і політичних діячів. З ними разом лежить в одному ряді і В. Гренджа-Донський. Таким способом дала йому шану Словаччина не лише тим, що надала йому державну нагороду «За заслуги у будівництві» і «Заслужений митець», але й почесним місцем на цвинтарі. Але шлях до того, щоб позбавити його негативного ярлика українського буржуазного націоналіста був складний. Найбільші заслуги у тому належать передусім, як на мене, Михайлові Мольнару та Олексі Мишаничу. М. Мольнар уже 1960 року відважився в антологію «Ластівка з Пряшівщини», яка вийшла в Києві, включити 19 віршів В. Гренджі-Донського, потім О. Мишанич надрукував статтю у «Дуклі» 1962 року і нарешті М. Мольнар підготував до друку вибране «Шляхом терновим» (1964) і додав ще свою аналітичну статтю - передмову, яке вийшло у Пряшеві. Після того вийшло вибране і в Києві, яке теж підготував М. Мольнар. Згодом вже не було сумніву, що В. Гренджа-Донський ніякий не буржуазний націоналіст, але патріот українського народу. Хоч жив з вище сказаним ярликом у Братиславі, писав далі різні художні твори. Назвемо хоча б деякі: «За ґратами», «Русалка» (фантастична любовна трагедія з карпатських гір, написана на основі повір'я верховинців), «Пряшівщина», «Золоті ключі Срібної землі», «Сиротина», «Токаїк», «Зруб», «Партизани Пряшівщини», «Сини Верховини» та інші. Після реабілітації вийшли друком у Пряшеві «Шляхом терновим. (Вибрані твори)» (1964), «Місячні ґруні: поезії» (1969), повість «Петрик» (1973), вірші для дітей «Тече вода з бережечка» (1985). Зразки його творів як українського автора Чехословаччини, бо у нього було чехословацьке громадянство від 1922 року, друкувались у різних збірниках – антологіях: «Розмова сторіч» (1965), «Пелюстки провесни» (1977), «Сонячні криниці» (1977), «Pod spoločným nebom» (1979), «Ráno po Karpatami» (1983), «Srdce ako slnce» (1983), «A Kárpátok éneke» (1988), «Квіти з перелугу» (1988), «Карпатська замана» (1990), «Веселка Карпат» (1990), «Під синіми Бескидами» (2006) тощо. Його твори виходили і в незалежній Україні. Д. Федака в антології «Під синіми Бескидами» написав, що за підрахунками доньки В. Гренджі-Донського Зірки, яка, готуючи до видання в США зібрані твори свого батька, дійшла до висновку, що він як поет написав понад 1000 поезій, 13 поем та віршових оповідей, як прозаїк – понад 50 оповідань, 6 повістей, як драматург – 30 драматичних поем і п'єс, як публіцист – понад 200 статей, репортажів, нарисів тощо. Для дітей написав велику кількість віршів і віршиків, 36 казок, 25 оповідань, 12 п'єс та сценек. Він видав за життя 32 авторські книги. Все це склало 12 томів зібраних творів, які вийшли у Вашингтоні (США) накладом Карпатського Союзу 1988 року.

Такий був творчий доробок В. Гренджі-Донського. З кожного його твору віє велика і щира любов до свого народу, карпатської природи і бажання жити разом в єдиній, соборній Україні. Для нас неважливо чи він закарпатський український письменник, чи пряшівський (словацький) український поет, він належить обом регіонам, але що він був і написав гарні твори, які, крім іншого, несуть й інтернаціональний зміст у тому найкращому розумінні цього слова. Треба нам його твори надалі читати і ми дочитаємось, що у нас із закарпатцями спільні корені і наше спільне майбутнє.

Михайло Роман

ЦИТАТА

«...Не все одно, хто як говорить, яким богам молитися, які книжки читає. Не все одно, якими іменами названі вулиці наших міст, не все одно, чи домінуючим є для нас Шевченко, чи Пушкін. Не все одно, як це часто доводиться чути, кого ми вчимо у школі, не все одно, яке наше відношення до російської літератури. Ні! Це не все одно... А коли – все одно, то це значить, що все одно для вас, хто є ми самі! Це значить, що ми не нарід, не якась спільна історична збірна сила, а невиразна юрба, сіра маса, вічно принижена без всяких ідеалів чернь.»

(Улас Самчук (1905-1987), український письменник)

На фонд журналу «Дукля»

Шановні читачі! Якщо Вам не байдужа дальша доля журналу «Дукля», просимо Вас підтримати її своїми пожертвами, які слід надсилати на рахунок:

VÚB Prešov, číslo účtu: SK46 0200 0000 0000 2843 4572

На обкладинці журналу твори художника

Андрія Добоша (1911-1997)

На першій сторінці обкладинки: «**Супровід**», полотно, олія, 80x75 см, 1978; на другій сторінці обкладинки: «**Біля ріки**», полотно, олія, 48x65 см; на третій сторінці обкладинки: «**«В саду»**» полотно, олія 23x32 см, 1959; на четвертій сторінці обкладинки: «**Вірність**», полотно, олія, 68x59 см.

Ціна 0,66 €

Індекс EV 5881/20

ISSN 0419-8131

